

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΤΕΥΧΟΥΣ 4

Στάδιο Α1 - Τεύχος 4	1
A.1.1: Αξιολόγηση της εφαρμογής του θεσμοθετημένου ΠΠΧΣΑΑ (ΦΕΚ 1486B/2003).....	1
A.1.1.β: Αξιολόγηση της εφαρμογής του ισχύοντος Περιφερειακού Πλαισίου Κρήτης. Διατύπωση πορισμάτων - μέτρων - ενεργειών ανά θεματική ενότητα	1
A.1.1.β.1: Αξιολόγηση της υπάρχουσας κατάστασης και των προοπτικών ανά θεματική ενότητα	1
A.1.1.β.1-1: Μεθοδολογικά	1
Θεματικό πεδίο A.1.1.β.1-2: Χωροταξική ένταξη της Περιφέρειας Κρήτης στον εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο	5
Θεματικό πεδίο A.1.1.β.1-3: Φυσικο-γεωγραφικά χαρακτηριστικά	13
Θεματικό πεδίο A.1.1.β.1-4: Διοικητική οργάνωση.....	17
Θεματικό πεδίο A.1.1.β.1-5: Πληθυσμιακή εξέλιξη και κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά	21
Θεματικό πεδίο A.1.1.β.1-6: Παραγωγικές δραστηριότητες	29
Θεματικό πεδίο A.1.1.β.1-7: Οικιστικό Δίκτυο	42
Θεματικό πεδίο A.1.1.β.1-8: Φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον	51
Θεματικό πεδίο A.1.1.β.1-9: Μεταφορική υποδομή.....	59
Θεματικό πεδίο A.1.1.β.1-10: Λοιπή Τεχνική υποδομή	65
Θεματικό πεδίο A.1.1.β.1-11: Θεσμοθετημένες χρήσεις γης	70
Θεματικό πεδίο A.1.1.β.1-12: Προγραμματικό Πλαίσιο	82
A.1.1.β.2: Αξιολόγηση ανά θεματική ενότητα των στρατηγικών κατευθύνσεων και του προγράμματος δράσης του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ	85
Θεματική ενότητα 1: Η θέση και ο ρόλος της Κρήτης στον Διεθνή, Ευρωπαϊκό και Εθνικό χώρο	85
Θεματική ενότητα 2: Το πρότυπο χωρικής ανάπτυξης της Περιφέρειας.....	88
Θεματική ενότητα 3: Το αναπτυξιακό Πλαίσιο.....	91
Θεματική ενότητα 4: Η οικονομική συγκυρία	95
Θεματική ενότητα 5: Οι δυνατότητες χρηματοδότησης.....	96
Θεματική ενότητα 6: Η χωροταξική οργάνωση της Περιφέρειας.....	97
Θεματική ενότητα 7: Το πρόγραμμα δράσης	99
A.1.1.β.3: Συνθετική αξιολόγηση της υπάρχουσας κατάστασης - Προβλήματα και Προοπτικές (εναλλακτικές προτάσεις) για την αειφόρο ανάπτυξη της Κρήτης.....	102
A.1.1.β.4: Αξιολόγηση ισχύοντος θεσμικού πλαισίου.....	107

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Πίνακας Α.1.1.β.1-2:	Χωροταξική ένταξη της Περιφέρειας Κρήτης στον εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο	7
Πίνακας Α.1.1.β.1-3:	Φυσικο-γεωγραφικά χαρακτηριστικά	14
Πίνακας Α.1.1.β.1-4:	Διοικητική οργάνωση.....	18
Πίνακας Α.1.1.β.1-5:	Πληθυσμιακή εξέλιξη και κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά	22
Πίνακας Α.1.1.β.1-6:	Παραγωγικές δραστηριότητες.....	30
Πίνακας Α.1.1.β.1-7:	Οικιστικό Δίκτυο	43
Πίνακας Α.1.1.β.1-8:	Φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον	52
Πίνακας Α.1.1.β.1-9:	Μεταφορική υποδομή.....	60
Πίνακας Α.1.1.β.1-10:	Λοιπή Τεχνική υποδομή	67
Πίνακας Α.1.1.β.1-11:	Θεσμοθετημένες χρήσεις γης	72
Πίνακας Α.1.1.β.1-11β:	Σύγκριση προβλέψεων πληθυσμιακών εξελίξεων των Δήμων από τα θεσμοθετημένα ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ και των στοιχείων της απογραφής 2011.....	81
Πίνακας Α.1.1.β.1-12:	Προγραμματικό Πλαίσιο	83

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ ΕΝΤΟΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Χάρτης Α1α:	Διαγραμματική απεικόνιση της θέσης της Περιφέρειας στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο.....	10
Χάρτης Α1β:	Διαγραμματική απεικόνιση της θέσης της Περιφέρειας στον Βαλκανικό χώρο.....	11
Χάρτης Α2:	Διαγραμματική απεικόνιση της θέσης της Περιφέρειας στον ελληνικό χώρο.....	12
Χάρτης Α.1.1.α.6-3:	Διοικητική Οργάνωση της Περιφέρειας Κρήτης.....	20
Χάρτης Α3:	Μεταβολή πληθυσμού 1991-2011 ανά Καλλικράτειο Δήμο.....	28
Χάρτης Α4:	Απασχόληση ανά τομέα και Καλλικράτειο Δήμο, 1991-2001-2011.....	40
Χάρτης Α5:	Ενδοπεριφερειακές ανισότητες ανάπτυξης.....	41
Χάρτης Α.1.1.α.6-8:	Περιοχές Δικτύου Φύση 2000, μνημεία, κηρυγμένοι αρχαιολογικοί χώροι, παραδοσιακοί οικισμοί και ΤΙΦΚ.....	58
Χάρτης Α.1.1.α.4-1:	Κατάσταση Μελετών Ρυθμιστικού Σχεδίου, ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ και ΠΕΡΠΟ.....	80

Στάδιο Α1 - Τεύχος 4

A.1.1: Αξιολόγηση της εφαρμογής του θεσμοθετημένου ΠΠΧΣΑΑ (ΦΕΚ 1486B/2003)

A.1.1.β: Αξιολόγηση της εφαρμογής του ισχύοντος Περιφερειακού Πλαισίου Κρήτης. Διατύπωση πορισμάτων - μέτρων - ενεργειών ανά θεματική ενότητα

A.1.1.β.1: Αξιολόγηση της υπάρχουσας κατάστασης και των προοπτικών ανά θεματική ενότητα

A.1.1.β.1-1: Μεθοδολογικά

Το τεύχος 1 της παρούσας Μελέτης περιλαμβάνει:

- τις γενικές και τις ειδικές για την Κρήτη κατευθύνσεις από το Γενικό και τα Ειδικά Πλαίσια (κεφ. Α.1.1.α.1), των οποίων οι προβλέψεις καταγράφονται αναλυτικά και ανά θεματικό πεδίο, αποτιμώνται κριτικά και ενσωματώνονται στα αντίστοιχα κεφάλαια και χάρτες,
- τις νεώτερες της έγκρισης του Γενικού και των Ειδικών Πλαισίων ευρωπαϊκές και εθνικές πολιτικές και αναπτυξιακά προγράμματα (κεφ. Α.1.1.α.2-1 και Α.1.1.α.2-2), καθώς και τις διεθνείς δεσμεύσεις της Χώρας (κεφ. Α.1.1.α.2-3), των οποίων οι επιταγές διαπερνούν θεσμικά το σύνολο των εξεταζόμενων πεδίων και
- τις πολιτικές και αναπτυξιακά προγράμματα περιφερειακού επιπέδου (κεφ. Α.1.1.α.3-1), που εάν εξαιρεθεί το ΕΣΠΑ 2007-2013, τα λοιπά επιχειρησιακά προγράμματα και στρατηγικές συνδέονται εκ των πραγμάτων με την εφαρμογή του Ν. 3852/2010 και ασφαλώς συγκροτούν σώμα αναφοράς για το σύνολο των εξεταζόμενων πεδίων.

Στο τεύχος 1 περιλαμβάνονται, επίσης, τα πορίσματα του κεφαλαίου 'Σημαντικά έργα και δράσεις' (κεφ. Α.1.1.α.3-2) και ειδικότερα αυτά των κεφαλαίων 'Περιφέρεια Κρήτης - Πρόγραμμα Δράσης 2000-2015' και 'Σημαντικές ομάδες έργων και δράσεων, που εντάχθηκαν στα ΠΕΠ Κρήτης 2000-2006 και 2007-2013', τα οποία και αξιολογούνται συνθετικά στους πίνακες της αντίστοιχης θεματικής ενότητας, οι οποίοι ακολουθούν.

Το ίδιο ισχύει και για τα πορίσματα του κεφαλαίου 'Μελέτες για την υλοποίηση των διατάξεων του άρθρου 9, παρ. 1 και 2 και άρθρων 10, 11 και 12 του Ν. 2742/99' (κεφ. Α.1.1.α.4) –το οποίο επίσης περιλαμβάνεται στο τεύχος 1–, που αναφέρονται στη θεσμοθέτηση χρήσεων γης (από Ρυθμιστικά Σχέδια έως ΠΕΧΠ / ΠΟΑΠΔ / ΣΟΑΠ, κλπ.), καθώς και στις Εγκρίσεις Περιβαλλοντικών Όρων των έργων και δραστηριοτήτων της κατηγορίας Α1 και Α2 (κεφ. Α.1.1.α.5), αντικείμενα τα οποία αξιολογούνται στους πίνακες των αντίστοιχων θεματικών ενότητων, που ακολουθούν.

Στα επόμενα τεύχη 2 και 3 καταγράφονται αναλυτικά για κάθε θεματικό πεδίο, που εξετάζεται (κεφ. Α.1.1.α.6) και συγκεκριμένα για τα πεδία:

- κεφ. Α.1.1.α.6-1: Χωροταξική ένταξη της Περιφέρειας,
- κεφ. Α.1.1.α.6-2: Φυσικο-γεωγραφικά χαρακτηριστικά,
- κεφ. Α.1.1.α.6-3: Διοικητική οργάνωση,
- κεφ. Α.1.1.α.6-4: Πληθυσμιακή εξέλιξη και κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά,
- κεφ. Α.1.1.α.6-5: Παραγωγικές δραστηριότητες,
- κεφ. Α.1.1.α.6-6: Οικιστικό δίκτυο,
- κεφ. Α.1.1.α.6-7: Ευρύτερες ανθρωπογεωγραφικές ενότητες,

- κεφ. Α.1.1.α.6-8: Φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον,
- κεφ. Α.1.1.α.6-9: Μεταφορική υποδομή,
- κεφ. Α.1.1.α.6-10: Λοιπή τεχνική υποδομή και
- κεφ. Α.1.1.α.6-11: Χρήσεις γης - κάλυψη εδάφους,

η υφιστάμενη κατάσταση σε τρεις χρονικές στιγμές: (1) ως είχε την περίοδο μελέτης του Χωροταξικού Σχεδίου Κρήτης (1998-2000), (2) τι προβλέπει το θεσμοθετημένο Πλαίσιο για την αντιμετώπισή της (θεσμοθέτηση 2003) και (3) ποια είναι η σημερινή κατάσταση (έτος 2012). Η τριπλή αυτή καταγραφή οδηγεί στη δυνατότητα να αξιολογηθεί το εκάστοτε εξεταζόμενο θεματικό πεδίο με ευχέρεια.

Όπως είναι φυσικό, με τους παραπάνω όρους δεν είναι αναγκαίο, ούτε σκόπιμο άλλωστε, να επαναληφθούν εδώ (στο τεύχος 4 - κεφ. Α.1.1.β.1), όσα αναλυτικά καταγράφονται στα τεύχη 1, 2 και 3. Μεταφέρονται εδώ για κάθε θεματικό πεδίο τα σημαντικά θέματα που εντοπίστηκαν, τα οποία και αξιολογούνται. Για την αναλυτική αξιολόγηση του συνόλου των θεματικών πεδίων θα χρησιμοποιηθούν:

- ένας πίνακας, με στήλες: (1) Α/Α, (2) σημείο αξιολόγησης, (3) αξιολόγηση, (4) τεκμηρίωση, (5) παρατηρήσεις και
- πέντε δείκτες: **1: μηδενικός - 2: μικρός - 3: μέτριος - 4: ικανοποιητικός - 5: υψηλός,**

δια των οποίων επιχειρείται να αποτιμηθεί ο βαθμός συσχέτισης των στόχων του ισχύοντος Πλαισίου με την υλοποίησή τους. Η συνάφεια αυτή εκτιμάται με ποιοτικούς όρους, πάντοτε σε συνέπεια και με 'εσωτερική' αναφορά στη στρατηγική του ισχύοντος Πλαισίου. Σε ειδικά θέματα, που δεν αποτελούν σημείο αξιολόγησης της εφαρμογής του ΠΠΧΣΑΑ (όπως για παράδειγμα: έκθεση στη σεισμική δραστηριότητα), αλλά κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούν για λόγους πληρότητας της Έκθεσης αξιολόγησης, χρησιμοποιείται ο 'αδρανής' δείκτης **Α**.

Με αυτή τη μέθοδο η αξιολόγηση δεν παραμένει απλά σε επίπεδο αποτίμησης του Πλαισίου, αλλά αποτελεί χρηστικό και επιχειρησιακό εργαλείο για τη βελτίωση του σχεδιασμού κατά την Αναθεώρησή του, εργαλείο το οποίο σημειωτέον δεν προκύπτει ως «άθροισμα» των θεματικών πεδίων, αλλά επιχειρεί να συνδυάσει αποτελεσματικά και δημιουργικά τις επιμέρους **στρατηγικές** σε ένα **κοινό μείγμα πολιτικής**.

Επιχειρείται, δηλαδή, να επιβεβαιωθεί η αξιολόγηση της συνέπειας και της καταλληλότητας της επιλεγείσας στρατηγικής, από την ανάλυση των θεματικών ενοτήτων και να τεκμηριωθεί η εσωτερική και εξωτερική συνοχή του θεσμοθετημένου Περιφερειακού Πλαισίου. Αναδύεται, συγχρόνως, εάν οι επιμέρους προτεραιότητες συγκρούονται ή δεν συγκρούονται, εάν εμφανίζουν ή όχι συμπληρωματικότητα και ουσιαστικές συνέργιες.

Παράλληλα προσεγγίζονται οι όροι για την αξιοποίηση ή μη της Κοινοτικής Προστιθέμενης Αξίας, εάν δηλαδή με τις συγκεκριμένες επιλογές διαμορφώνεται μακρόπνοη περιφερειακή αναπτυξιακή στρατηγική, σε συνέργια με την αντίστοιχη εθνική (συνεκτιμώμενων των επιμέρους τομεακών πολιτικών), με διακριτούς μεσοπρόθεσμους στόχους για το τέλος της νέας επταετούς προγραμματικής περιόδου 2014-2020.

Ειδικότερα σημειώνεται ότι, η αξιολόγηση του βαθμού εναρμόνισης του ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης με τις κατευθύνσεις του Γενικού Πλαισίου διατρέχει το σύνολο των θεματικών πεδίων και ειδικότερα στα κεφάλαια όπου εξετάζονται τα αντικείμενα 'η θέση της Κρήτης στον ευρωπαϊκό και ευρύτερο χώρο', 'εθνικοί πόλοι και άξονες ανάπτυξης', 'στρατηγικής σημασίας δίκτυα υποδομών' και 'προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς' και όπου εντοπίζεται αναντιστοιχία, αυτή σημειώνεται.

Η αξιολόγηση του βαθμού εναρμόνισης του ΠΠΧΣΑΑ με τα Ειδικά Πλαίσια των ΑΠΕ και του Τουρισμού, των οποίων οι εφαρμογές σήμερα συνιστούν για το νησί τους κρισιμότερους τομείς αναπτυξιακών δραστηριοτήτων, διατρέχει επίσης πολλά θεματικά πεδία, όπως 'χωροταξική ένταξη', 'φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον' και 'θεσμοθετημένες χρήσεις γης, αλλά εντοπίζεται ιδιαίτερα στα κεφάλαια της παραγωγής ενέργειας (λοιπή τεχνική υποδομή) και της χωρικής οργάνωσης των παραγωγικών δραστηριοτήτων του τριτογενούς τομέα. Αντιστοίχως, στο κεφάλαιο της χωρικής οργάνωσης των παραγωγικών δραστηριοτήτων του δευτερογενούς τομέα αξιολογείται ο βαθμός εναρμόνισης του ΠΠΧΣΑΑ με το Ειδικό Πλαίσιο της Βιομηχανίας¹.

Οι νεώτερες ευρωπαϊκές πολιτικές μεταφέρουν τα μηνύματα:

- της Μεταρρυθμιστικής Συνθήκης της ΕΕ (2007) για την 'οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή',
- της Στρατηγικής Ευρώπη 2020 - 'γεφυρώνοντας το ρήγμα της ευημερίας', με στόχο την έξοδο από την κρίση και την προετοιμασία για την επόμενη δεκαετία και με τη χρήση πέντε δεικτών², τους οποίους τα κράτη - μέλη θα μετασχηματίσουν σε εθνικούς στόχους και
- της 5^{ης} Έκθεσης για την Οικονομική, Κοινωνική και Εδαφική Συνοχή, ότι δηλαδή οι πολιτικές συνοχής οφείλουν να στοχεύουν στην αρμονική ανάπτυξη του χώρου της Ένωσης και να στηρίζουν το αναπτυξιακό μοντέλο της στρατηγικής 'Ευρώπη 2020', με εργαλείο μια σαφή στρατηγική επενδύσεων σε κάθε περιφέρεια, που ενισχύει την ανταγωνιστικότητα, διευρύνει την απασχόληση, βελτιώνει την κοινωνική ένταξη και προστατεύει και αναδεικνύει το περιβάλλον.

Η προβληματική αυτή, όπως είναι φυσικό, διατρέχει το σύνολο των διατυπώσεων και του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ και της αξιολόγησης της εφαρμογής του.

Νεώτερες εθνικές³ πολιτικές προστίθενται καθημερινά και, εξ' αιτίας της αναπτυξιακής κρίσης από την οποία μαστίζεται η Χώρα, είναι αρκετά έως τελείως απορρυθμιστικές στα θέματα της χωροταξίας και της προστασίας του περιβάλλοντος. Ο βαθμός εναρμόνισης του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ με αυτές τις πολιτικές είναι μηδενικός, με την εξαίρεση των διατάξεων των νόμων για τη βιοποικιλότητα και το τοπίο, που οι σχετικές με τη χωροταξία και το περιβάλλον αναφορές τους, είναι ενσωματωμένες στην αξιολόγησή του.

Όσον αφορά στις διεθνείς δεσμεύσεις⁴ της χώρας, από τους Μελετητές θεωρείται ότι το σύνολο των προαναφερομένων ευρωπαϊκών πολιτικών (εδαφική συνοχή, Στρατηγική Ευρώπη 2020, 5^η έκθεση για τη συνοχή, κλπ.), συγκροτούν σώμα κειμένων που συνθέτουν τις διεθνείς δεσμεύσεις της χώρας στον τομέα των χωρικών πολιτικών, με τις οποίες οφείλει να εναρμονιστεί το ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης κατά την αναθεώρησή του. Συγχρόνως, οι διεθνείς δεσμεύσεις της χώρας στον Ενεργειακό Τομέα, στους τομείς της Κλιματικής Αλλαγής και της Θαλάσσιας Στρατηγικής, όπως είναι διατυπωμένες στα επίσημα κείμενα, στοχεύουν ευθέως στην προστασία του περιβάλλοντος της ΕΕ, αλλά και των χωρών που την περιβάλλουν (χωρικές ενότητες: Μεσόγειος, Εύξεινος Πόντος, κλπ.).

¹ Ο τομέας των υδατοκαλλιεργειών δεν έχει, ούτε προβλέπεται από το Ειδικό Πλαίσιο να έχει ιδιαίτερη ανάπτυξη στην Κρήτη.

² Ότι δηλαδή:

- το 75% του πληθυσμού ηλικίας 20-64 ετών θα πρέπει να εργάζεται,
- το 3% του ΑΕΠ θα πρέπει να επενδύεται σε Έρευνα και Ανάπτυξη,
- οι στόχοι '20/20/20' που έχουν τεθεί για το κλίμα και την ενέργεια θα πρέπει να επιτευχθούν,
- το ποσοστό των ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα τη σχολική εκπαίδευση θα πρέπει να είναι κατώτερο του 10%, ενώ ποσοστό τουλάχιστον 40% της νέας γενιάς θα πρέπει να διαθέτει πτυχίο ανώτερης ή ανώτατης εκπαίδευσης και
- θα πρέπει να μειωθούν κατά 20 εκατομμύρια τα άτομα που διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας.

³ Βλ. εκτενή αναφορά στα νέα νομοθετήματα στο κεφάλαιο Α.1.1.α.2, τεύχος 1.

⁴ Βλ. εκτενή αναφορά στο κεφάλαιο Α.1.1.α.2-3, τεύχος 1.

Με αυτήν την οπτική, οι κατευθύνσεις τους αξιολογούνται θετικές σε σχέση με τις προβλέψεις του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ, στο οποίο τη μια από τις τέσσερις στοχεύσεις του αποτελεί η προστασία του φυσικού και του πολιτιστικού περιβάλλοντος και ως εκ τούτου ο βαθμός εναρμόνισής του με τέτοιου τύπου πολιτικές είναι απολύτως συμβατός. Το ίδιο ισχύει και με τις προβλέψεις της Σύμβασης της Στοκχόλμης για τους Έμμονους Οργανικούς Ρύπους, καθώς και για τις διεθνείς δεσμεύσεις της χώρας στον τομέα των Μεταφορών.

Τέλος, η αξιολόγηση του βαθμού και του τρόπου εφαρμογής των κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης από τις Κεντρικές, τις Περιφερειακές και τις Αυτοδιοικητικές Υπηρεσίες διατρέχει το αντικείμενο της παρούσας προσέγγισης, μιας και στόχο της αποτελεί η υπόδειξη των συμπληρωματικών μέτρων και ενεργειών, τα οποία μένει να προωθηθούν σε θεσμικό επίπεδο, ως κομβικά σημεία για την Αναθεώρησή του.

Θεματικό πεδίο Α.1.1.β.1-2: Χωροταξική ένταξη της Περιφέρειας Κρήτης στον εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο

(βλ. επόμενο Πίνακα Α.1.1.β.1-2: Χωροταξική ένταξη της Περιφέρειας Κρήτης στον εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο, καθώς και Χάρτη Α1.α: Διαγραμματική απεικόνιση της θέσης της Περιφέρειας στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο, Χάρτη Α1.β: Διαγραμματική απεικόνιση της θέσης της Περιφέρειας στον Βαλκανικό χώρο και Χάρτη Α2: Διαγραμματική απεικόνιση της θέσης της Περιφέρειας στον ελληνικό χώρο)

Η αναλυτική τεκμηρίωση της χωροταξικής ένταξης της Περιφέρειας Κρήτης καταγράφεται πλήρως στο κεφάλαιο Α.1.1.α.6-1 'χωροταξική ένταξη της Περιφέρειας', με κείμενο και χάρτες εντός κειμένου, αλλά και σε συναφή κεφάλαια, από τα οποία τα πλέον ενδιαφέροντα για το αντικείμενο είναι τα Α.1.1.α.1-1 'προβλέψεις του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης', Α.1.1.α.6-8 'Φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον', Α.1.1.α.6-9 'Μεταφορική υποδομή' και Α.1.1.α.6.10 'Λοιπή τεχνική υποδομή'.

Στους συνοδευτικούς⁵ χάρτες Α1.α και Α1.β σημειώνονται:

- οι κύριοι διευρωπαϊκοί / πανευρωπαϊκοί χερσαίοι διάδρομοι μεταφορών, που στην περίπτωση της Ελλάδας και της Κρήτης έχουν υποχρεωτική συνάφεια με τον Βαλκανικό χώρο (βλ. χάρτες εντός κειμένου, τεύχους 2, Α.1.1.α.6-1.2 - Η Ελλάδα στο Βαλκανικό χώρο, Α.1.1.α.6-1.7 - Δίκτυα διευρωπαϊκών μεταφορών και χάρτη θεσμοθετημένου ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης Α.1 - Διαγραμματική απεικόνιση της θέσης της Περιφέρειας στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο),
- οι πανευρωπαϊκές περιοχές θαλάσσιων μεταφορών, που στην περίπτωση της Ελλάδας και της Κρήτης έχουν αναφορά στη Μεσόγειο, στη Μαύρη Θάλασσα και στην Αδριατική - Ιόνια θάλασσα (βλ. επίσης χάρτη θεσμοθετημένου ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης Α.1 - Διαγραμματική απεικόνιση της θέσης της Περιφέρειας στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο),
- οι πόλεις διεθνούς ακτινοβολίας / μητροπόλεις με την ονομασία τους,
- οι ευρωπαϊκές περιφέρειες 2010, με τα μεγαλύτερα ή μικρότερα ποσοστά ΑΕΠ κατά κεφαλή και δείκτες ανεργίας του μέσου ευρωπαϊκού κατά ESPON⁶ (βλ. χάρτη εντός κειμένου, τεύχους 2, Α.1.1.α.6-1.6 - Οικονομική ευημερία και ανεργία στις ευρωπαϊκές περιφέρειες, 2011), που εκτιμάται ότι παρέχουν ασφαλέστερη εικόνα από την απλουστευτική για την κλίμακα θεώρησης απεικόνιση των στόχων 'σύγκλιση' και 'περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση' και
- οι κύριοι άξονες σύνδεσης της Περιφέρειας με τον όμορο και τον ευρύτερο εθνικό χώρο (βλ. χάρτη εντός κειμένου, τεύχους 2, Α.1.1.α.6-1.1 του θεσμοθετημένου Γενικού Πλαισίου - Ένταξη της Χώρας στον ευρωπαϊκό και ευρύτερό της χώρο), που είναι ο άξονας Μεσογειακής συνεργασίας και οι κύριοι άξονες προσανατολισμού της χώρας προς Ανατολική Μεσόγειο, Τουρκία, Παρευξείνιες και Βαλκανικές χώρες και χώρες της Κεντρικής και Δυτικής Ευρώπης.

Στον συνοδευτικό χάρτη Α2 απεικονίζονται (βλ. επίσης χάρτη θεσμοθετημένου ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης Α.2 - Διαγραμματική απεικόνιση της θέσης της Περιφέρειας στον Ελλαδικό χώρο):

- το μεγαλύτερο ή μικρότερο του μέσου εθνικού ΑΕΠ κατά κεφαλή 2009, όπου η Κρήτη διαθέτει μικρότερο (18.421,0€) έναντι της Χώρας (20.530,0€) και κατέχει την πέμπτη θέση, μετά την Αττική, το Νότιο Αιγαίο, τη Στερεά Ελλάδα και τη Δυτική Μακεδονία,

⁵ Από τις προδιαγραφές προβλέπεται ενιαίος χάρτης, κρίθηκε όμως από τους μελετητές πως στην κλίμακα του ευρωπαϊκού χώρου δεν απεικονίζεται με επάρκεια το αντικείμενο. Το 'σπάσιμο' σε δυο χάρτες αποτελεί πρόταση να υιοθετηθεί για το σύνολο των μελετών των ΠΠΧΣΑΑ.

⁶ Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Χωροταξίας ESPON, που στη συγκεκριμένη περίπτωση περιλαμβάνει την ΕΕ27 και επιπλέον την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν, τη Νορβηγία και την Ελβετία.

- το μεγαλύτερο ή μικρότερο του μέσου εθνικού ποσοστού ανεργίας (β' τρίμηνο 2011 / ΕΛΣΤΑΤ) στις 13 Περιφέρειες της Χώρας, όπου η Κρήτη διαθέτει μικρότερο (13,4%), έναντι 16,3% της Χώρας και κατέχει τη δεύτερη καλλίτερη θέση, μετά την Πελοπόννησο,
- οι άξονες ανάπτυξης που συνδέουν κατά προτεραιότητα ή προβλέπεται να συνδέουν στο μέλλον την Κρήτη με τον υπόλοιπο ελληνικό χώρο (υπάρχοντες, τάσεις και προοπτικές) - (1) Χανιά / Ηράκλειο - Αθήνα, (2) Ηράκλειο - Θεσσαλονίκη, (3) Ηράκλειο - Ερμούπολη - Χίο - Μυτιλήνη, (4) Ηράκλειο / Σητεία - Ρόδος και (5) Χανιά / Καστέλι - Καλαμάτα,
- οι πόλεις - πόλοι ανάπτυξης διεθνούς ακτινοβολίας Αθήνα και Θεσσαλονίκη, καθώς και διαπεριφερειακής ακτινοβολίας δίπολο Ηράκλειο / Χανιά, Πάτρα, Ιωάννινα, δίπολο Βόλος / Λάρισα και δίπολο Κομοτηνή / Αλεξανδρούπολη,
- το δίκτυο διευρωπαϊκών μεταφορών της Κρήτης (ολοκληρωμένο, υπό διαμόρφωση), οι διεθνείς λιμένες Ηρακλείου και Σούδας, τα αεροδρόμια διεθνούς εμβέλειας Ηρακλείου και Χανίων και το αεροδρόμιο διαπεριφερειακής εμβέλειας Σητείας,
- το διεθνές κέντρο οπτικών ινών στα Χανιά και οι Πανεπιστημιακές και Ερευνητικές αναπτυξιακές υποδομές στο Ηράκλειο, στο Ρέθυμνο και στα Χανιά,
- οι διεθνούς ενδιαφέροντος πόλοι της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της Κρήτης, το Περιπατητικό μονοπάτι Ε4, το Φαράγγι της Σαμαριάς, η εντός των τειχών Πόλη των Χανίων, η Παλαιά Πόλη Ρεθύμνου, η Κνωσός, το Φρούριο του Λιμένος (Κούλες) και τα τείχη της Πόλης του Ηρακλείου, η Φαιστός, το ανάκτορο Μαλλίων, το ανάκτορο Ζάκρου και το φοινικόδασος στο Βάι και, τέλος,
- οι φραγμοί και τα εμπόδια στην ανάπτυξη, που σχετίζονται με τη νησιωτική της υπόσταση, αλλά που τα ίδια συνθέτουν και το κύριο συγκριτικό της πλεονέκτημα (αυτόνομο νησί, με ικανό μέγεθος πληθυσμού, ιδιαίτερης σημασίας φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον).

Στον συνοδευτικό πίνακα αξιολογείται ανά θεματικό πεδίο ο βαθμός προώθησης και η επάρκεια των δράσεων, που έχουν ή και δεν έχουν αναληφθεί, από τις εκτιμήσεις του οποίου προκύπτει ότι η προσπάθεια, σε όλους τους τομείς που καταγράφονται, θα πρέπει να συνεχιστεί και να ολοκληρωθεί έως το έτος στόχο του ΠΠΧΣΑΑ 2015, αλλά ακόμη και έως το 2020.

Πίνακας Α.1.1.β.1-2: Χωροταξική ένταξη της Περιφέρειας Κρήτης στον εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
1.	Ρόλος της Περιφέρειας σε εθνικό επίπεδο	3	ΚΕΦ. A.1.1.α.6-1	Δεν έχει ολοκληρωθεί η εφαρμογή των προγραμματισμένων μέτρων και δράσεων
α.	Αναβάθμιση του ρόλου των πόλεων, εξειδίκευση του ρόλου τους και ενίσχυση δικτύων συνεργασίας	2	A.1.1.α.1-1 και A.1.1.α.6-1 (2)	Δεν υπήρξε πολιτική εμπλουτισμού με διευρωπαϊκές και διαπεριφερειακές υποδομές, ούτε ενισχύθηκαν ιδιαίτερα οι άξονες συνεργασίας και ανάπτυξης
β.	Βιώσιμη ανάπτυξη των συνεργαζομένων τομέων Τουρισμού και Γεωργίας, με διαμόρφωση συνολικής στρατηγικής	3	A.1.1.α.6-1 (2)	Πραγματοποιήθηκαν βήματα για την αξιοποίηση των δύο συγκριτικών πλεονεκτημάτων, όμως δίχως την αναγκαία στρατηγική
γ.	Ενθάρρυνση παραγωγής γεωργοπεριβαλλοντικών προϊόντων και ενίσχυση της σχετικής με αυτά μεταποιητικής δραστηριότητας	3	A.1.1.α.6-1 (2)	Έγιναν προσπάθειες, έχει ασκηθεί επιθετική πολιτική προώθησής τους και σαφώς έχει αυξηθεί η προστιθέμενη αξία αυτών των προϊόντων
δ.	Στήριξη παραγωγής προϊόντων υψηλής τεχνολογίας (βιοτεχνολογία - πληροφορική), με παράλληλη θέσπιση ελκυστικών οικονομικών κινήτρων	1	A.1.1.α.6-1 (2)	Πραγματοποιήθηκαν πολύ περιορισμένα βήματα, δίχως ουσιαστική αξιοποίηση των δυνατοτήτων των ερευνητικών ιδρυμάτων Κρήτης
ε.	Οργάνωση του οικιστικού δικτύου να υποδεχτεί πληθυσμό περίπου 700.000 κατοίκων για το έτος στόχο 2015	4		Η δράση έχει προωθηθεί επαρκώς με τη σταδιακή θεσμική κατοχύρωση των Ρυθμιστικών Σχεδίων, ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ
στ.	Σταδιακή ολοκλήρωση του συστήματος μεταφορών σε διαπεριφερειακό και ενδοπεριφερειακό επίπεδο. Λειτουργική αξιοποίηση του υλοποιημένου δικτύου Μαρινών	3	A.1.1.α.6-1 (2) και A.1.1.α.6-9	Οι δράσεις έχουν προωθηθεί με σχετική επάρκεια, αλλά δεν έχουν επιτευχθεί οι αναγκαίες δομές συνέργειας. Οι προσπάθειες για αισθητική αναβάθμιση των πυλών εισόδου δεν είναι αισθητές

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
2.	Θέση της Περιφέρειας στο ευρωπαϊκό και διεθνές χωρικό σύστημα	2	Κεφ. A.1.1.α.6-1 και A.1.1.α.6-10	Δεν έχει ολοκληρωθεί η εφαρμογή των προγραμματισμένων μέτρων και δράσεων
α.	Συνδυασμένη ανάδειξη των τομέων του πολιτισμού και της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος	1	A.1.1.α.6-1 (2) και A.1.1.α.6-8	Δεν δόθηκε έμφαση στα συνδυασμένα δίκτυα, ούτε σε ανάδειξη της πολυπολιτισμικότητας και του ιστορικού βάθους
β.	Ανάπτυξη λειτουργιών 'κέντρου' στη ΝΑ Μεσόγειο και 'κόμβου' διεθνούς σημασίας αξόνων. Προετοιμασία για την αντικατάσταση του Α/Δ Ηρακλείου	2	A.1.1.α.6-1 (1)	Πραγματοποιήθηκαν δειλά βήματα, δεν συγκροτούν ακόμη 'κρίσιμη' μάζα, ούτε από την πορεία προώθησης των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών
γ.	Ενίσχυση του ερευνητικού τεχνολογικού ρόλου στη ΝΑ Μεσόγειο / προώθηση της καινοτομίας και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας	2		Δεν δόθηκε έμφαση στους κρίσιμους ανταγωνιστικούς τομείς. Από τα δύο ΠΕΠ δαπανήθηκε μόνον ποσοστό 85% από τα αρχικά προβλεπόμενα
δ.	Ανάπτυξη ευρύτερων συνεργασιών με χώρες της Μεσογειακής λεκάνης και δικτυώσεων στον τομέα των μεταφορών. Προετοιμασία για τη λιμενική πύλη του Νότου	2	A.1.1.α.1-1 και A.1.1.α.6-1 (2)	Πραγματοποιήθηκαν δειλά βήματα, δεν συγκροτήθηκε 'κρίσιμη' μάζα, ούτε καν στη λειτουργική σύνδεση με τους θαλάσσιους αυτοκινητόδρομους
ε.	Διεύρυνση προοπτικών οικονομικής και πολιτιστικής συνεργασίας με τον χώρο της ΝΑ Ευρώπης και τις χώρες της Μαύρης θάλασσας	2	A.1.1.α.1-1 και A.1.1.α.6-1 (2)	Η απόκτηση χερσαίων συνόρων με τις νέες χώρες και επομένως με την ΕΕ δεν αξιοποιήθηκε επαρκώς από τη χώρα και ούτε από την Κρήτη
στ.	Προώθηση του διεθνούς τηλεπικοινωνιακού κόμβου μεγάλων δυνατοτήτων	4	A.1.1.α.6-1 (1) και A.1.1.α.6-10.5	Πραγματοποιήθηκαν ουσιαστικά βήματα και αξιοποιείται το συγκριτικό πλεονέκτημα της θέσης της

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
ζ.	Ανάπτυξη επιδεικτικών πιλοτικών και παραγωγικών εφαρμογών στον τομέα των ΑΠΕ, με σύγχρονη εξασφάλιση συνθηκών βιώσιμης ανάπτυξης και μεταφορά τεχνογνωσίας στις γύρω περιοχές	2	A.1.1.α.6-1 (1) και A.1.1.α.6-10.1	Πραγματοποιούνται σημαντικές επενδύσεις, δίχως αξιόπιστο θεσμικό περιβαλλοντικό υπόβαθρο. Στον τομέα απαιτείται εξειδίκευση και αναθεώρηση / συμπλήρωση του ισχύοντος Πλαισίου

Χάρτης Α1α

Χάρτης Α1β

Χάρτης Α2

Θεματικό πεδίο Α.1.1.β.1-3: Φυσικο-γεωγραφικά χαρακτηριστικά

Επειδή τα φυσικο-γεωγραφικά και μορφολογικά χαρακτηριστικά ενός τόπου είναι αποτέλεσμα μακροχρόνιων φυσικών διεργασιών και μεταβάλλονται εξαιρετικά αργά και δύσκολα, γενικά δεν εμπίπτουν στην κατηγορία των θεματικών πεδίων αξιολόγησης ενός Περιφερειακού –ή και όποιου χωροταξικού– Πλαισίου. Οι ανθρωπογενείς παρεμβάσεις, που δύναται να τροποποιήσουν τοπικά τα μορφολογικά χαρακτηριστικά μιας περιφέρειας, αφορούν σε δραστηριότητες όπως η δημιουργία φραγμάτων, η εκτεταμένη εξορυκτική δραστηριότητα, η κατασκευή λιμένων και αερολιμένων, ή και η χάραξη ενός νέου οδικού άξονα ταχείας κυκλοφορίας.

Ωστόσο για την πληρότητα της προσέγγισης κρίθηκε σκόπιμο να συμπληρωθεί ο αντίστοιχος Πίνακας. Μάλιστα, για τις ανάγκες της συγκεκριμένης θεματικής ενότητας χρησιμοποιείται αρκετά ο ‘αδρανής’ δείκτης (ο οποίος συμβολίζεται με το γράμμα Α), υποδηλώνοντας ότι δεν υπάρχουν προβλέψεις σχετικά με αυτήν, διότι είναι εκτός των στόχων και του σκοπού ενός ΠΠΧΣΑΑ.

Πίνακας Α.1.1.β.1-3: Φυσικο-γεωγραφικά χαρακτηριστικά

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
1.	Φυσικο-γεωγραφική μορφολογία και εδαφολογικά χαρακτηριστικά	A	A.1.1.α.6-2.1	Δεν εμπίπτουν στην κατηγορία των θεματικών πεδίων αξιολόγησης ενός Περιφερειακού Πλαισίου
α.	Φυσικο-γεωγραφική μορφολογία	A 3 A 3	A.1.1.α.6-2.1	1. Τοπικές τροποποιήσεις μορφολογικών χαρακτηριστικών από την ολοκλήρωση των προβλεπόμενων φραγμάτων / συνεχίζονται με αργό ρυθμό τα έργα αποκατάστασης των τοπίων 2. Δεν κατασκευάστηκαν νέοι αερολιμένες, ούτε νέα λιμάνια, παρά μικρά αλιευτικά καταφύγια. 3. Συνεχίστηκε η κατασκευή μικρών τμημάτων του Β.Ο.Α.Κ., όπου στην περιοχή παράκαμψης των Μαλίων / Χερσονήσου και κοντά στη Σητεία τροποποιούν τοπικά μεν, αλλά βάνουσα το τοπίο.
β.	Εδαφολογικά χαρακτηριστικά	A 1	A.1.1.α.6-2.1 και A.1.1.α.6-2.3	Η λατομική δραστηριότητα εξακολουθεί να αναπτύσσεται άναρχα σε όλο τον χώρο
2.	Κλιματολογικά δεδομένα	A	A.1.1.α.6-2.2	Η μικρή χρονική περίοδος ισχύος ενός ΠΠΧΣΑΑ δεν επιτρέπει αξιολόγηση

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
	Κλιματολογικά δεδομένα	A 3	A.1.1.α.6-2.2	1. Δεν προκύπτουν εμφανείς αλλαγές ως προς τα κλιματολογικά χαρακτηριστικά της Κρήτης βάσει των διαθέσιμων δεδομένων. 2. Οι σταθμοί παρακολούθησης των κλιματολογικών δεδομένων έχουν διαφοροποιηθεί 3. Τα δίκτυα άρδευσης έχουν αναβαθμιστεί - επεκταθεί μερικώς και δεν υπάρχουν μελέτες που να συσχετίζουν την αναβάθμιση - επέκτασή τους με τις εκάστοτε κλιματολογικές συνθήκες (μικροκλίμα). Εκτιμάται βάσει των διαθέσιμων στοιχείων ότι δεν επέρχονται αλλαγές στο μικροκλίμα των περιοχών, λόγω της υλοποίησης των ως άνω περιγραφόμενων έργων.
3.	Φυσικοί πόροι	4	A.1.1.α.6-2.3	Δημιουργούνται σταδιακά δομές και υποδομές που αναβαθμίζουν το φυσικό περιβάλλον
α.	Ορυκτός πλούτος	A	A.1.1.α.6-2.3	1. Δεν έχει γίνει καμία Περιφερειακή δράση σχετικά με το σημείο 131 της Μελέτης του Εθνικού Χωροταξικού, ενώ έχουν ληφθεί εθνικά μέτρα προστασίας 2. Έχουν αρχίσει να εκπονούνται μελέτες σχετικά με αποθέματα ορυκτών πόρων στη θαλάσσια περιοχή πέριξ του νησιού (κυρίως νοτιοδυτικά).
β.	Ακτές (ποιότητα υδάτων)	4	A.1.1.α.6-2.3 και A.1.1.α.6-2.8	Καίριο ρόλο έπαιξε η εγκατάσταση και η λειτουργία των ΕΕΛ στο νησί

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
γ.	Υδατικοί πόροι	4 4 3	A.1.1.α.6-2.3 και A.1.1.α.6-2.8	1. Δημιουργία Διεύθυνσης Υδάτων της Περιφέρειας 2. Κατασκευή όλων των προβλεπόμενων φραγμάτων 3. Μικρή ανάπτυξη των συστημάτων ελέγχου και εξοικονόμησης υδατικών πόρων
4.	Έκθεση σε φυσικούς κινδύνους	A	A.1.1.α.6-2.4	Δεν αξιολογείται, δεν αποτελεί αντικείμενο του ΠΠΧΣΑΑ
	Σεισμική δραστηριότητα	A	A.1.1.α.6-2.4	Η έκθεση στη σεισμική δραστηριότητα δεν εμπίπτει στο πλαίσιο της παρούσας αξιολόγησης
	Πυρκαγιές	A	A.1.1.α.6-2.4	Δεν αξιολογείται, δεν αποτελεί αντικείμενο του ΠΠΧΣΑΑ

Θεματικό πεδίο Α.1.1.β.1-4: Διοικητική οργάνωση

(βλ. επόμενο Πίνακα Α.1.1.β.1-4: Διοικητική οργάνωση και Χάρτη Α.1.1.α.6-3, εντός του τεύχους: Διοικητική Οργάνωση της Περιφέρειας Κρήτης)

Η καταγραφή και η τεκμηρίωση των ειδικών χαρακτηριστικών της νέας, μετά τον νόμο 3852/2010, γεωγραφικής οργάνωσης της διοίκησης στο εσωτερικό της Περιφέρειας Κρήτης περιγράφεται αναλυτικά στο κεφάλαιο Α.1.1.α.6-3 του τεύχους 2.

Ο συνοδευτικός χάρτης, που αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της καταγραφής της υπάρχουσας κατάστασης του τεύχους 2, παρατίθεται και εδώ –στο τεύχος 4- προκειμένου να διευκολυνθεί η κατανόηση της αξιολόγησης του συγκεκριμένου θεματικού πεδίου. Καταγράφονται:

- το όρια των Περιφερειακών Ενοτήτων, που ταυτίζονται με τα έως το 2010 όρια των Νομών,
- τα όρια, οι κωδικοί ΥΠΕΣΔΑ, οι χωρικές περιοχές αρμοδιότητας και η ονοματολογία των νέων Δήμων και
- το όριο της περιοχής χωρικής αρμοδιότητας του μελλοντικού Οργανισμού Ρυθμιστικού Σχεδίου Ηρακλείου, ως έχει σήμερα.

Καταγράφονται επίσης και στοιχεία που διευκολύνουν την προσέγγιση της αξιολόγησης, όπως:

- τα όρια των θεσμοθετημένων στο ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης αναπτυξιακών ενοτήτων και υποενοτήτων, καθώς και
- η αναντιστοιχία των ορίων των νέων Δήμων και των ορίων των αναπτυξιακών ενοτήτων.

Πίνακας Α.1.1.β.1-4: Διοικητική οργάνωση

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
1.	Γεωγραφική οργάνωση της Διοίκησης στο εσωτερικό της Περιφέρειας	2	Κεφ. Α.1.1.α.6-3.2	Θα προταθούν μικρής κλίμακας τροποποιήσεις στην Π.Ε. Ηρακλείου
α.	Τα όρια της Περιφερειακής Διοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης ταυτίζονται	A	-	Δεν υπάρχει στο ισχύον ΠΠΧΣΑΑ καμία πρόβλεψη για την οργάνωση αυτού του βαθμού
β.	Οργάνωση της Α' βάθμιας Διοίκησης σε 24 Καλλικράτειους Δήμους, ενώ στο ισχύον ΠΠΧΣΑΑ προβλέπεται οργάνωση των Καποδιστριακών Δήμων σε 18 λειτουργικές αναπτυξιακές ενότητες, με πολυκριτηριακή θεώρηση. Η όποια αναδιοργάνωση προβλέπεται εντός των ορίων των Π.Ε. (νομών)	2	A.1.1.α.6-3.2	Στην Π.Ε. Ηρακλείου και λιγότερο στην Π.Ε. Χανίων δεν ελήφθησαν υπόψη οι λειτουργικές ομαδοποιήσεις του ΠΠΧΣΑΑ. Θα διατυπωθούν προτάσεις για οριακές αναθεωρήσεις των γεωγραφικών ορίων των νέων Δήμων. Απαιτείται να επιλυθεί η διοικητική ένταξη στην Π.Ε. Ρεθύμνης της τ. Κοινότητας Ασή Γωνιά
γ.	Θα προστεθεί κατά τον Νόμο, ο με αρμοδιότητες διοίκησης Οργανισμός Ρυθμιστικού Σχεδίου Ηρακλείου, με την έκδοση του Π.Δ. θεσμοθέτησης του Ρυθμιστικού Σχεδίου	1	A.1.1.α.6-3.2	Δεν ελήφθη υπόψη το προτεινόμενο από το ΠΠΧΣΑΑ όριο περιοχής Ρυθμιστικού Σχεδίου. Επιπλέον δεν αποτελείται από ακέραιες περιοχές Καλλικράτειων Δήμων. Θα απαιτηθεί πιθανότατα μερική αναθεώρηση των ορίων
2.	Φορείς με χωρικές Αρμοδιότητες	A	Κεφ. Α.1.1.α.6-3.1 και Α.1.1.α.6-3.2	Δεν υπάρχει στο ισχύον ΠΠΧΣΑΑ πρόβλεψη

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
α.	Τα οργανογράμματα των δύο δομών Αποκεντρωμένης και Περιφερειακής Διοίκησης, με γεωγραφικά όρια να ταυτίζονται, καταδεικνύουν την ασάφεια στους ρόλους και τις αλληλοεπικαλύψεις αρμοδιοτήτων	A	A.1.1.α.6-3.1	Δεν υπάρχει στο ισχύον ΠΠΧΣΑΑ πρόβλεψη. Στα χωρικά και στα περιβαλλοντικά θέματα προστίθενται οι αρμοδιότητες των Αρχαιολογικών Υπηρεσιών και των Δασαρχείων. Απαιτείται διερεύνηση και διατύπωση προτάσεων
β.	Η αιρετή Περιφερειακή Διοίκηση συγκροτεί τα ΠΕΠ και αποφασίζει για την κατανομή των πόρων τους	A	A.1.1.α.6-3.1	Δεν υπάρχει πρόβλεψη στο ισχύον ΠΠΧΣΑΑ
γ.	Οι 24 νέοι Δήμοι της Α' βάθμιας Διοίκησης	A	A.1.1.α.6-3.2	Δεν υπάρχει πρόβλεψη στο ισχύον ΠΠΧΣΑΑ. Οι νέοι Δήμοι έχουν τις χωρικές αρμοδιότητες κατά τον Νόμο
δ.	Ο Οργανισμός Ρυθμιστικού Σχεδίου προορίζεται κατά τον νόμο να αποτελέσει φορέα με αποκλειστικές χωρικές αρμοδιότητες στην περιοχή του	1	A.1.1.α.6-3.2	Δεν είναι λειτουργικό το όριο της περιοχής Ρυθμιστικού Σχεδίου Ηρακλείου, να περιλαμβάνει εντός της μεγάλο τμήμα του Νομού και χωρικό τμήμα της Μεσσαράς και των Αστερουσίων, στην περιοχή του Λιβυκού πελάγους. Δεν θα ασκείται με επάρκεια η χωρική αρμοδιότητα του Οργανισμού

Χάρτης Α.1.1.α.6-3

Θεματικό πεδίο Α.1.1.β.1-5: Πληθυσμιακή εξέλιξη και κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά

(βλ. επόμενο Πίνακα Α.1.1.β.1-5: Πληθυσμιακή εξέλιξη και κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά, και Χάρτη Α3: Μεταβολή πληθυσμού 1991-2011 ανά Καλλικράτειο Δήμο)

Στο κεφάλαιο Α.1.1.α.6-4 του τεύχους 2 παρατίθενται τα αναλυτικά στοιχεία και τεκμηριώνεται η πορεία της πληθυσμιακής εξέλιξης και των κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών της Κρήτης, καθώς και οι εκτιμώμενες τάσεις.

Στον συνοδευτικό χάρτη Α3 απεικονίζεται η μέση ετήσια μεταβολή του πληθυσμού της Κρήτης για την περίοδο 1991-2011, που ήταν θεαματικά μεγαλύτερη από αυτήν της Χώρας (0,7% έναντι 0,3%) και μάλιστα ήταν σταθερά θετική –όταν οι αντίστοιχες τιμές της περιόδου 2001-2011 για τη Χώρα ήταν αρνητικές (-0,1%), για την Κρήτη παρέμειναν θετικές (0,4%).

Στον ίδιο χάρτη Α3 απεικονίζονται επίσης οι αντίστοιχες μεταβολές πληθυσμού ανά Περιφερειακή ενότητα και ανά Καλλικράτειο Δήμο για την περίοδο 1991-2011. Συγκεκριμένα, παρατηρείται:

- αύξηση μεγαλύτερη της εθνικής και της περιφερειακής στις Π.Ε. Ηρακλείου, Ρεθύμνης και Χανίων και στους νέους Δήμους Ηρακλείου, Μαλεβιζίου, Χερσονήσου, Ρεθύμνου, Χανίων, Αποκορώνου και Γαύδου,
- αύξηση μεγαλύτερη της εθνικής και μικρότερη της περιφερειακής στους νέους Δήμους Αγίου Νικολάου, Αμαρίου και Μυλοποτάμου,
- αύξηση μικρότερη της εθνικής στην Π.Ε. Λασιθίου και στους νέους Δήμους Φαιστού και Σητείας και
- μείωση του πληθυσμού στους λοιπούς 12 Δήμους, με τη μέση ετήσια μεταβολή να φτάνει έως και -1,1%.

Σημειώνεται ότι το αντικείμενο ‘πληθυσμιακές εξελίξεις και κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά’ δεν αποτελεί ευθέως στοιχείο αξιολόγησης της εφαρμογής του ΠΠΧΣΑΑ, με την έννοια ότι οι όποιες εξελίξεις δεν είναι απόρροια των έργων και των δράσεων που ανελήφθησαν ή δεν ανελήφθησαν για την εφαρμογή του. Αυτό δεν σημαίνει βέβαια ότι οι δείκτες των εξελίξεων δεν επηρεάζονται από τις τυχόν παραλείψεις ή και τις θετικές ενέργειες.

Σε αντιστοιχία με αυτές τις παραδοχές συμπληρώθηκε ο Πίνακας αξιολόγησης, όπου στη γενική αξιολόγηση το θεματικό πεδίο βαθμολογείται με τον αδρανή δείκτη Α, ενώ στις επιμέρους ενότητες του πεδίου βαθμολογείται συγκριτικά με τις επιδόσεις που είχε η Περιφέρεια Κρήτης (και όχι το ΠΠΧΣΑΑ) στον εξεταζόμενο τομέα.

Πίνακας Α.1.1.β.1-5: Πληθυσμιακή εξέλιξη και κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
A.	Πληθυσμός	A	A.1.1.α.6-4.1	Δεν αποτελεί ευθέως στοιχείο αξιολόγησης της εφαρμογής του ΠΠΧΣΑΑ
1.	Πληθυσμιακές εξελίξεις Η Κρήτη αύξησε τον πληθυσμό της 2011 με μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής υψηλότερο από αυτό της Χώρας. Η αύξηση του μόνιμου πληθυσμού της Κρήτης μεταξύ 2001 και 2011 ερμηνεύεται κατά 93% από δύο παράγοντες: (1) τη φυσική αύξηση του εγκατεστημένου πληθυσμού της και (2) την αύξηση του φοιτητικού δυναμικού των τριτοβάθμιων ιδρυμάτων της. Οι Περιφερειακές Ενότητες της Κρήτης, με εξαίρεση αυτήν του Λασιθίου, που παρουσίασε οριακή μείωση πληθυσμού τη δεκαετία 2001-2011, αύξησαν τον μόνιμο πληθυσμό τους με ετήσιο ρυθμό μεταβολής μεγαλύτερο από αυτόν του συνόλου της χώρας. Μόνον οι Δήμοι του βόρειου άξονα και σε χωρική αναφορά με τα τρία μεγάλα αστικά κέντρα είχαν δυναμική πληθυσμιακή εξέλιξη.	4 3 2	A.1.1.α.6-4.1	Οι πληθυσμιακές προβλέψεις - στοχεύσεις του ΠΠΧΣΑΑ για την Κρήτη είναι κατά κανόνα απολύτως ή πολύ συμβατές με τη σημερινή πραγματικότητα. Μικρή απόκλιση διαπιστώνεται λόγω της επιδίωξης μεταβολής του τουριστικού μοντέλου. Η εμμονή στο πρότυπο του μαζικού τουρισμού ευνόησε κυρίως την ευρύτερη περιοχή του Ηρακλείου, του Ρεθύμνου και των Χανίων, αλλά όχι την Π.Ε. Λασιθίου και τα τρία αστικά κέντρα της, όπως ήταν η στόχευση.
2.	Δημογραφικές εξελίξεις Η Κρήτη στη δεκαετία 2000-2010 χαρακτηρίζεται από καλύτερους δείκτες σχετικά με τη δυναμική του πληθυσμού.	2	A.1.1.α.6-4.1	Το 2001, η Κρήτη χαρακτηρίζεται από σημαντικά νεανικότερη πυραμίδα πληθυσμού σε σχέση με το σύνολο της χώρας. Δεν διατίθενται

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
	Ως αποτέλεσμα αυτών των εξελίξεων στην πυραμίδα πληθυσμού της Κρήτης, το μαθητικό δυναμικό στην Κρήτη αντιπροσωπεύει ποσοστό που είναι διαχρονικά υψηλότερο σε σχέση με το αντίστοιχο στο σύνολο της χώρας.			απογραφικά στοιχεία 2011.
2.	Μετανάστευση (η διαπίστωση του σημείου 1 αποτελεί αφετηρία για την εκτίμηση)	2	A.1.1.α.6-4.1	Η καθαρή εσωτερική ή εξωτερική μετανάστευση (μετακίνηση) εκτιμάται ότι ήταν θετική μεν, αλλά πολύ περιορισμένη.
B.	Οικονομική φυσιογνωμία	A	A.1.1.α.6-4.2	Δεν αποτελεί ευθέως στοιχείο αξιολόγησης της εφαρμογής του ΠΠΧΣΑΑ
1.	ΑΕΠ και επενδύσεις Στην περίοδο 2001-2009, η προστιθέμενη αξία στην Κρήτη αυξήθηκε με ελαφρώς υψηλότερο ρυθμό από ότι στην υπόλοιπη Ελλάδα, εξαιρουμένης της Αττικής. Σαφώς όμως υστέρησε έναντι της Αττικής. Η Κρήτη υστέρησε στην ανάπτυξη των κλάδων του τριτογενή τομέα (χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, εμπόριο και άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες). Αισθητή βελτίωση στην προστιθέμενη αξία της Περιφερειακής οικονομίας παρουσιάζει η Π. Ε. Χανίων, ενώ αντίστοιχη απώλεια έχει η Π. Ε. Ηρακλείου. Οι άλλες δύο Ενώτητες έχουν οριακά μόνο κέρδη μεριδίων στην περίοδο 2001-2009.	3 2 3	A.1.1.6-4.2.α	Η πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα χαρακτηρίζεται από περαιτέρω συγκέντρωση του οικονομικού δυναμικού της χώρας στην πρωτεύουσα. Ως αποτέλεσμα, η Κρήτη παρουσιάζει το 2009 μειωμένο μερίδιο στη συνολική προστιθέμενη αξία της χώρας έναντι του 2001.

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
2.	Προστιθέμενη αξία, απασχόληση, εξελίξεις - τάσεις Το μερίδιο της Κρήτης στη συνολική απασχόληση της χώρας μειώνεται συνεχώς σε όλη τη δεκαετία 2000-2010 και ανακάμπτει μόνο το 2011. Κλάδοι στους οποίους κερδίζει μερίδια είναι η Μεταποίηση, με οριακά κέρδη, οι Κατασκευές, οι Επαγγελματικές, επιστημονικές & τεχνικές, διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες και η Διαχείριση ακίνητης περιουσίας. Στη δεκαετία 2000-2010, η Κρήτη χάνει μερίδιο στη συνολική προστιθέμενη αξία στη χώρα, γίνεται δηλαδή συγκριτικά φτωχότερη. Η οικονομία της Κρήτης έκανε μικρά μόνο βήματα προς τις κατευθύνσεις που είχαν υιοθετηθεί στο ΠΠΧΣΑΑ 2000. Η προσαρμογή προς αυτές τις κατευθύνσεις θα βοηθούσε ώστε η κρητική οικονομία να ήταν ανθεκτικότερη στις επιπτώσεις της κρίσης.	3 2	A.1.1.6-4.2.β A.1.1.6-4.2.γ A.1.1.6-4.2.δ	Την τριετία 2008-2011, που σημειώνεται η γενικότερη οικονομική κρίση στη χώρα, στην απασχόληση παρατηρείται οριακά ανθεκτικότερη εξέλιξη στην Κρήτη. Τα μερίδιά της σταθεροποιούνται και το 2011 παρουσιάζουν μικρή αύξηση. Παρατηρείται μερική ή μικρή απόκλιση στο ρυθμό μεταβολής της απασχόλησης στον δευτερογενή και τριτογενή τομέα. Υπάρχει όμως μεγάλη απόκλιση στο ρυθμό μεταβολής της προστιθέμενης αξίας λόγω κρίσης. Το πλεονέκτημα χαμηλότερης ανεργίας στο 3^ο τρίμηνο του έτους τείνει να περιοριστεί, καθώς ο τουριστικός τομέας περιορίζει το εργασιακό περιεχόμενο υπό την πίεση του ανταγωνισμού τιμών με φθηνότερους προορισμούς διεθνώς.
3.	Δραστηριότητες με κεντρικό ρόλο στην αναπτυξιακή φυσιογνωμία της Κρήτης Στο ΠΠΧΣΑΑ επιδιώκεται ανάπτυξη (και αναγέννηση - επανεκκίνηση για τις παλαιότερες) των συστάδων τουρισμού -	2		Με αυτόν τον τρόπο θα μπορούσε να επιτευχθεί η αξιοποίηση των σημαντικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων της. Η εφαρμοσθείσα πολιτική δεν αγνόησε τη στόχευση, αλλά τα αποτελέσματα ήταν πενιχρά.

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
	αγροδιατροφικού τομέα, έρευνας, μεταποίησης και κατασκευών που συνδέονται με αυτούς. Μόνο στο εισόδημα από περιουσία η Κρήτη υπερέρχει του μέσου όρου της χώρας. Εκτιμάται ότι αυτό οφείλεται στις σωρευμένες επενδύσεις σε δομημένο χώρο που αξιοποιείται λόγω της αυξημένης τουριστικής δραστηριότητας.	2	A.1.1.6-5.2 και A.1.1.6-5.3	Εξακολουθούν να έχουν έντονη παρουσία ο αδιέξοδος πλέον μαζικός τουρισμός, η εύκολη αποδρομή σε τομείς ήσσονος προσπάθειας ή η βαθμιαία εγκατάλειψη του πρωτογενή τομέα.
Γ.	Κοινωνικά χαρακτηριστικά	A	A.1.1.α.6-4.3	Δεν αποτελεί ευθέως στοιχείο αξιολόγησης της εφαρμογής του ΠΠΧΣΑΑ
1.	Πυραμίδα πληθυσμού και ροές στο σχολικό σύστημα	4	A.1.1.6-4.3	Η Κρήτη έχει υγιέστερη πυραμίδα πληθυσμού που μπορεί να αποτελέσει βάση για πρόοδο και ευημερία. Η βελτίωση της διαρροής εκτός σχολικού συστήματος των νέων ηλικίας δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αποτελεί θετική εξέλιξη που πρέπει να ενισχυθεί και να καλύψει και τις ηλικίες νέων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.
2.	Ανεργία Η ανεργία στην Περιφέρεια ήταν διαχρονικά σχετικά περιορισμένη έως το 3 ^ο τρίμηνο του 2012, καθώς απορροφούσε εργατικό δυναμικό ο τουριστικός τομέας.	2	A.1.1.6-4.3	Η παραγωγική βάση της Κρήτης δεν εξελίσσεται με επαρκή δυναμισμό. Υστερεί σε ανάπτυξη και πρόοδο. Η έλλειψη δυναμισμού εκδηλώνεται και σε σχετικά υψηλό ποσοστό ανεργίας.
3.	Δείκτες υλικής ευημερίας	2	A.1.1.6-4.3α	Υστέρηση σε δείκτες υλικής ευημερίας. Ανάγκη ανανέωσης του παραγωγικού μοντέλου της Περιφέρειας.

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
4.	Δείκτες κοινωνικής ευημερίας			
α.	Η Κρήτη διαθέτει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, τα οποία αποτελούν συστατικά πολιτιστικά στοιχεία της κοινωνίας της, που μαζί με τον σημαντικό σύγχρονο πολιτισμό συγκροτούν σημαντικότερα πεδία και βοηθούν ακόμη και στην ανάπτυξη της οικονομίας της (έν λειτουργία τοπικά ήθη και έθιμα, 'κρητική κουζίνα' και 'κρητική μουσική')	3	A.1.1.6-4.3β	Δεν δόθηκε η αρμόζουσα προσοχή, συνολικά. Θετικά βήματα έγιναν οπωσδήποτε. Ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται στη δραστηριότητα 'κρητική κουζίνα', η οποία συνδυάζεται με τις προοπτικές των προϊόντων του πρωτογενή τομέα παραγωγής, στα πλαίσια της νέας ΚΑΠ.
β.	Η ανάπτυξη των τεχνολογιών των πληροφοριών, των υπηρεσιών Ανώτατης Παιδείας, Έρευνας και Ανώτερης Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, δημιουργούν συνθήκες που επιτρέπουν πιο ισορροπημένη πρόσβαση στη γνώση – άρα και στον σύγχρονο πολιτισμό– των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.	3	A.1.1.6-4.3β	Οι θετικές εξελίξεις στον τομέα της τελευταίας δεκαπενταετίας ασφαλώς συνέβαλαν στο να αντισταθμίζεται μερικώς η περιφερικότητα, η καθυστέρηση της ανάπτυξης, η περιορισμένη ενημέρωση, η ικανότητα καινοτομίας, η άνιση ποιότητα της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης, κ.ά.
γ.	Η καλλιτεχνική έκφραση και δημιουργία, οι βιβλιοθήκες και τα ειδικά –πλην των αρχαιολογικών– μουσεία, καθώς και οι αρχαιακές συλλογές, αποτελούν ιδιαίτερα σημαντικές πολιτιστικές παραμέτρους, οι οποίες ασκούνται επιτυχώς στην Κρήτη.	4	A.1.1.6-4.3β	Πολιτικές με σημαντικές δυνατότητες για περαιτέρω ενίσχυση, οι οποίες όμως παρουσίασαν κάμψη την τελευταία δεκαετία είναι η ανάδειξη της πολιτισμικής σχέσης ιδιαίτερα με την περίοδο της Αναγέννησης, καθώς και με τους πολιτισμούς των χωρών της Ανατολικής Μεσογείου.

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
δ.	Εντυπωσιακός αριθμός συνεταιριστικών οργανώσεων, οργανισμών προώθησης εξαγωγών και άλλων παρεμφερών φορέων.	4	A.1.1.6-4.3β	Οπωσδήποτε πρέπει να ενισχυθεί περαιτέρω η αποτελεσματικότητά τους.

Χάρτης Α3

Θεματικό πεδίο Α.1.1.β.1-6: Παραγωγικές δραστηριότητες

(βλ. επόμενο Πίνακα Α.1.1.β.1-6: Παραγωγικές δραστηριότητες, και Χάρτες Α4: Απασχόληση ανά τομέα και Καλλικράτειο Δήμο, 1991-2001-2011 και Α5: Ενδοπεριφερειακές ανισότητες ανάπτυξης)

Η παρατήρηση που καταχωρείται στο προηγούμενο θεματικό πεδίο, με αντικείμενο 'πληθυσμιακές εξελίξεις και κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά' και αναφέρεται στο γεγονός ότι οι όποιες εξελίξεις στον τομέα δεν είναι ευθέως απόρροια των έργων και των δράσεων που ανελήφθησαν ή δεν ανελήφθησαν για την εφαρμογή του εν ισχύ ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης, ισχύουν και για την παρούσα θεματική ενότητα, βέβαια με πιο μετριασμένους όρους. Διότι οι δείκτες των εξελίξεων στον τομέα 'παραγωγικές δραστηριότητες' επηρεάζονται πολύ περισσότερο από τις τυχόν παραλείψεις ή και τις θετικές ενέργειες, που πραγματοποιήθηκαν στο μεταξύ διάστημα σε αναφορά με τις επιταγές του ισχύοντος Πλαισίου.

Σε αντιστοιχία με αυτές τις παραδοχές συμπληρώθηκε ο Πίνακας αξιολόγησης, όπου στην αξιολόγηση του παραγωγικού τομέα το θεματικό πεδίο βαθμολογείται με τον αδρανή δείκτη Α, ενώ στις επιμέρους ενότητες του πεδίου βαθμολογείται συγκριτικά με τις επιδόσεις που είχε η Περιφέρεια Κρήτης (και όχι το ΠΠΧΣΑΑ) στον τομέα. Αντιθέτως, η χωρική οργάνωση του πεδίου βαθμολογείται διακριτά, διότι τα αντικείμενά της αποτελούν αξιολόγηση του ισχύοντος Πλαισίου. Με αυτήν την έννοια στον Πίνακα της Αξιολόγησης του συγκεκριμένου θεματικού πεδίου δίνεται ειδική έμφαση στη χωρική οργάνωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων.

Στον συνοδευτικό χάρτη Α4 απεικονίζεται η τομεακή διάρθρωση της απασχόλησης σε επίπεδο Καλλικράτειου Δήμου, 1991 και 2001, ενώ για το 2011 διατίθενται στοιχεία μόνον σε επίπεδο Χώρας και Περιφέρειας (μ.ό. β' και γ' τριμήνου Έρευνας Εργατικού Δυναμικού, ΕΛΣΤΑΤ). Είναι χαρακτηριστικά, για το 2011, τα ποσοστά των απασχολούμενων κατά τομέα δραστηριότητας:

- σε επίπεδο χώρας / με τον πρωτογενή 12,5%, με τον δευτερογενή 17,9% και με τον τριτογενή 69,6%, ενώ
- σε επίπεδο Κρήτης / με τον πρωτογενή 20,9% (32,4% το 1991), με τον δευτερογενή 14,4% (17,9% το 1991) και με τον τριτογενή 64,7% (49,7% το 1991).

Όσον αφορά στα απεικονιζόμενα ποσοστά ανεργίας στερείται νοήματος η σύγκριση με το 1991 και το 2001, διότι λόγω της κρίσης έχουν μεταβληθεί δραματικά οι δείκτες. Για λόγους αρχής αναφέρεται ότι η Κρήτη το 2011 παρουσιάζει ποσοστά ανεργίας 13,4%, έναντι 16,3% της Χώρας και είναι η δεύτερη με τον καλλίτερο δείκτη από τις 13 Περιφέρειες, ενώ το 2001, ήταν η πρώτη (5,7%) με τον καλλίτερο δείκτη από τις 13 Περιφέρειες, έναντι 10,2% της Χώρας.

Στον συνοδευτικό χάρτη Α5 απεικονίζεται η εξέλιξη του ΑΕΠ κατά κεφαλή 1991, 2001, 2009 και ανά Περιφέρεια της Χώρας (δεν διατίθενται στοιχεία για το 2011 κατά περιφέρεια, αλλά μόνο για το σύνολο της χώρας. Μένουμε λοιπόν στο 2009, όπως δίνεται από την ΕΛΣΤΑΤ), όπου η Κρήτη κατέχει πλέον την 5^η θέση (έναντι της 4^{ης} το 2001), με ΑΕΠ κατά κεφαλή μικρότερο του μέσου όρου της χώρας και μετά την Αττική, το Νότιο Αιγαίο, τη Στερεά Ελλάδα και τη Δυτική Μακεδονία.

Πίνακας Α.1.1.β.1-6: Παραγωγικές δραστηριότητες

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
A1	Πρωτογενής τομέας	A	A.1.1.α.6-5.1	Δεν αποτελεί ευθέως στοιχείο αξιολόγησης της εφαρμογής του ΠΠΧΣΑΑ
1.	Διαρθρωτικά χαρακτηριστικά - Αγροτική ανάπτυξη Ο πρωτογενής τομέας βιώνει περίοδο κρίσης στην περίοδο 2001-2009 υπό την επίδραση όχι μόνο των μεγάλων αλλαγών στην Κοινή Αγροτική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και της εύκολης, μέχρι την έναρξη της οικονομικής κρίσης, προσόδου που προσέφεραν οι άλλοι τομείς της εθνικής αλλά και της περιφερειακής οικονομίας της Κρήτης.	3	A.1.1.α.6-5.1	Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις μειώθηκαν. Η εξέλιξη του προϊόντος του πρωτογενή τομέα στην Κρήτη είναι αρνητική ακόμη και σε τρέχουσες τιμές (-2,4% ετησίως) στην περίοδο 2001-2009. Η μείωση πάντως είναι πιο συγκρατημένη από ό,τι συμβαίνει στην υπόλοιπη χώρα. Παρά τη μείωση της συνολικής προστιθέμενης αξίας, λόγω της ταχύτερης μείωσης της απασχόλησης, η ακαθάριστη παραγωγικότητα της εργασίας αυξήθηκε σε σταθερές τιμές. Παρουσιάζεται λοιπόν η αντίφαση να παραμελείται και εν μέρει να εγκαταλείπεται στην περίοδο ευημερίας ο τομέας στον οποίο η Κρήτη είχε συγκριτικό πλεονέκτημα, ενώ στη συνέχεια, εν μέσω οικονομικής κρίσης να αποτελεί ο ίδιος αυτός τομέας καταφύγιο απασχόλησης. Η ερμηνεία αυτής της αντίφασης ευρίσκεται στο γεγονός ότι παρά τη μείωση της παραγωγής και την εγκατάλειψη ή περιορισμό εκμεταλλεύσεων του τομέα, οι απομένουσες εκμεταλλεύσεις βελτιώθηκαν και δημιούργησαν υψηλότερα εισοδήματα ανά απασχολούμενο.

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
2.	Χαρακτηριστικά του αγροτικού τομέα στις Περιφερειακές Ενότητες Γεωργία Παρ' όλο που οι ελαιώνες και οι αμπελώνες καλύπτουν πάνω από το 60% της γεωργικής γης, οι καλλιεργούμενες εκτάσεις μειώθηκαν μεταξύ 2001 και 2008 κατά 3,3%. Εντονότερη υπήρξε η μείωση στο Ηράκλειο και Ρέθυμνο και ηπιότερη στο Λασιθί. Κτηνοτροφία Η κτηνοτροφία αντιπροσωπεύει το 40% - 50% της απασχόλησης και το 50% - 65% της προστιθέμενης αξίας του πρωτογενή τομέα στο Ρέθυμνο. Οι κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις είναι μεγαλύτερου μεγέθους στο Ρέθυμνο σε όλες τις σημαντικές κατηγορίες ζώων (βοοειδή, προβατοειδή, αίγες, χοίροι).	3 3	A.1.1.α.6-5.1	Η μείωση οφείλεται στην εγκατάλειψη μη αρδευόμενων εκτάσεων, καθώς οι ποτιστικές εκτάσεις αυξήθηκαν στην ίδια περίοδο κατά 5,6%. Μεγαλύτερα κέρδη σε ποτιστικές εκτάσεις έχουν τα Χανιά, ενώ στο Ρέθυμνο οι ποτιστικές εκτάσεις έμειναν στα επίπεδα του 2001. Η κτηνοτροφία συγκεντρώνει σημαντικό ζωικό κεφάλαιο κυρίως σε βοοειδή, προβατοειδή, αίγες, χοίρους, πουλερικά και κυψέλες. Αυξανόμενο όμως είναι το ζωικό κεφάλαιο στα προβατοειδή, αίγες, κυψέλες. Στις λοιπές κατηγορίες ζωικού κεφαλαίου παρατηρείται σημαντική μείωση, με εξαίρεση τα πουλερικά, στα οποία η μείωση είναι οριακή.
A2	Πρωτογενής τομέας - χωρική οργάνωση	2	A.1.1.α.6-7	Δεν προστατεύεται η γεωργική γη πρώτης προτεραιότητας, δεν θεσμοθετείται εναλλακτική βόσκηση, η λατομική και η μεταλλευτική δραστηριότητα ασκείται άναρχα

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
3.	<u>Χωρική οργάνωση</u> Απαιτείται θεσμική κατοχύρωση της γεωργικής γης πρώτης προτεραιότητας	1	A.1.1.α.4-2 και A.1.1.α.6-7	Ουδμία δράση ανελήφθη, παρά οι περιορισμένης έκτασης και εμβέλειας ειδικοί όροι στη χρήση, στην κατάτμηση και στη δόμηση, που θεσμοθετήθηκαν από τα εγκεκριμένα ΓΠΣ/ΣΧΟΟΑΠ.
	Προσεκτική επέκταση των αρδευτικών δικτύων σε νέες ζώνες, με κατευθυντήριο άξονα τις ανάγκες του προς παραγωγή προϊόντος	1	A.1.1.α.3-1.3	Η κατεύθυνση δεν ελήφθη υπόψη. Με τις επιλογές της νέας ΚΑΠ, όπου θα στηρίζεται το εισόδημα του αγρότη και όχι το παραγόμενο προϊόν, πιθανόν να υπάρξει εφαρμογή του μέτρου.
	Η γεωργική δραστηριότητα είναι χωρικά εκτεταμένη και ασκείται με αλόγιστη χρήση λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων και απολυμαντικών, με σοβαρές επιπτώσεις στον πληθυσμό και το περιβάλλον (ακτές, υδροφορείς και θαλάσσιο περιβάλλον)	1	A.1.1.α.6-5.1 και A.1.1.α.1-8.2	Η προσπάθεια περιορισμού της χρήσης λιπασμάτων, κλπ. και η στροφή στην παραγωγή γεωργοπεριβαλλοντικών προϊόντων έχουν πολύ περιορισμένη εφαρμογή. Συνεπώς η χρήση των ουσιών συνεχίζεται. Οι διατυπώσεις της νέας ΚΑΠ και του Περιφερειακού Στρατηγικού Σχεδίου Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013 κινούνται προς αυτήν την κατεύθυνση, αλλά φυσικά δεν υπάρχουν ακόμη αποτελέσματα
	Χωρικά εντοπισμένες δυναμικές καλλιέργειες υπό κάλυψη, κυρίως στην Κουντούρα και την ευρύτερη περιοχή της Ιεράπετρας, με έντονα φαινόμενα μόλυνσης του εδάφους, ρύπανσης και υπερβολικής κατανάλωσης νερού	2	A.1.1.α.6-5.1 και A.1.1.α.1-8.2	Τα φαινόμενα, που εκτιμώνται 'ευκολότερα' λόγω χωρικού εντοπισμού, αντιμετωπίζονται με την υλοποίηση αποτελεσμάτων εφαρμοσμένης έρευνας. Η δράση δεν έχει προωθηθεί επαρκώς, διότι τόσο οι πολιτικές κατευθύνσεις όσο και η έρευνα δεν έχουν επικεντρωθεί στις δυνατότητες για σταδιακή αποδέσμευση του τομέα από τη χρήση τους, ούτε για εφαρμογή των γεωργοπεριβαλλοντικών μέτρων.

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
	Χωρικά εκτατική ασκούμενη αιγοπροβατοτροφία, με μη ελεγχόμενη βόσκηση, αλλά και υπερβόσκηση	2	A.1.1.α.6-5.1 και A.1.1.α.6-7	Δεν έχει αναληφθεί ουδεμία δράση για χωρική κατοχύρωση της χρήσης και για κατάργηση της υπερβόσκησης, με χωρικό προσδιορισμό ζωνών εναλλασσόμενης βόσκησης.
	Σε εντοπισμένες χωρικά ζώνες, παρατηρείται πύκνωση των μεγάλων χοιροτροφικών και πτηνοτροφικών μονάδων, με σοβαρά περιβαλλοντικά προβλήματα	2	A.1.1.α.6-5.1 και A.1.1.α.1-8.2	Δεν έχει προωθηθεί επαρκώς ο εκσυγχρονισμός των μονάδων, ούτε έχουν ληφθεί μέριμνες για τη διαχείριση των ιδιαίτερα σημαντικού όγκου αποβλήτων τους.
	Δίδονται ΕΠΟ και νέες χωροθετήσεις εκτός των θεσμοθετημένων μεταλλευτικών ζωνών. Δεν υπάρχει υποχρέωση σταδιακής αποκατάστασης των τοπίων στα επιφανειακά μεταλλεία εξόρυξης γύψου	2	A.1.1.α.6-5.1	Δεν έχουν ληφθεί μέριμνες, η δραστηριότητα εξακολουθεί να είναι διάσπαρτη, επιφανειακή και περιβαλλοντικά και οπτικά οχλούσα.
4.	<u>Δυναμικές ζώνες</u> - Κοιλιάδα της Μεσσαράς και κάμπος Χανίων / Κολυμπαρίου / Καστελίου. - Ευρύτερη περιοχή Ιεράπετρας και Παλιόχωρα / Κουντούρα. - Νομός Ρεθύμνης και ειδικότερα Άνω και Κάτω Μυλοπόταμος.	3	A.1.1.α.2-2.2	Δεν αξιοποιούνται επαρκώς τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα για την αύξηση της προστιθέμενης αξίας, με την παραγωγή γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων υψηλής ποιότητας και περιβαλλοντικά συμβατών, αξιοποιώντας και την ποικιλία των μικροκλιμάτων.
B1	Δευτερογενής τομέας	A	A.1.1.α.6-5.2	Δεν αποτελεί ευθέως στοιχείο αξιολόγησης της εφαρμογής του ΠΠΧΣΑΑ
1.	Διαρθρωτικά χαρακτηριστικά Την περίοδο 2001-2011 είναι διογκωμένη η κατασκευαστική δραστηριότητα,	3	A.1.1.α.6-5.2	Το γεγονός ότι δημιουργούνται νέες μεταποιητικές μονάδες αποτελεί ένδειξη υγιούς

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
	γεγονός που υποδηλώνει σημαντική μονομέρεια της ανάπτυξης της Κρήτης που στηρίζεται σε τομείς με κύρια παραγωγική εισροή τη δομημένη επιφάνεια. Παράλληλα όμως, πριν τα χρόνια της κρίσης, η πορεία της κρητικής μεταποίησης δείχνει να είναι υγιέστερη από το μέσο όρο της χώρας.			κινητικότητας. Το σημαντικότερο όμως είναι ότι οι μεταποιητικές επιχειρήσεις στην Κρήτη πραγματοποιούν συστηματικά περισσότερες επενδύσεις.
2.	Ανάλυση σε κλαδικό επίπεδο Οι νέες αδειοδοτούμενες μεταποιητικές μονάδες ακολουθούν το πρότυπο της κατεστημένης μεταποιητικής δραστηριότητας στην Κρήτη.	2	A.1.1.α.6-5.2	Οι νέες μονάδες συγκεντρώνονται κατά κανόνα στους κλάδους των τροφίμων και ποτών, και στους κλάδους που σχετίζονται με τις οικοδομές, δηλαδή στους κλάδους των μεταλλικών προϊόντων, των προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά, των επίπλων και του ξύλου
B2	Δευτερογενής τομέας - Χωρική οργάνωση	3	A.1.1.α.6-5.2	Οργανώθηκαν υποδοχές μεταποιητικής δραστηριότητας / υπάρχει εναρμόνιση με τις επιλογές του Ειδικού Πλαισίου / τα αναπτυξιακά κίνητρα δεν διαβαθμίστηκαν κατάλληλα
3.	<u>Αναπτυξιακά κίνητρα</u> Χωρικά κατάλληλη διαβάθμιση των αναπτυξιακών κινήτρων (ποσοστά επιχορήγησης επιδότησης), ώστε να ανταποκρίνονται στους χωροταξικούς στόχους. Πρωώθηση των υποδοχέων οργανωμένης μεταποιητικής δραστηριότητας.	1 3	A.1.1.α.6-5.2 A.1.1.α.6-5.2	Οι χωρικές παράμετροι του ΠΠΧΣΑΑ δεν ελήφθησαν υπόψη κατά τη δωδεκαετία, αλλά ούτε στον νέο Ν.3908/2011, όπου τα ποσοστά των περιφερειακών ενισχύσεων για κάθε επενδυτικό σχέδιο εξαρτώνται μόνον από το μέγεθος του φορέα της επένδυσης και από το νομό στον οποίο υλοποιείται. Ειδικά στα επενδυτικά σχέδια επιχειρήσεων που εγκαθίστανται σε ΒΕ.ΠΕ. παρέχεται μεγαλύτερο ποσοστό ενίσχυσης.

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
4.	Δυναμικές ζώνες - Στη μεταποίηση η περιοχή Π.Σ. Ηρακλείου, σε σχετικά οργανωμένες ζώνες και η περιοχή Π.Σ. Χανίων, κυρίως διάσπαρτα. - Στις κατασκευές, με εντονότερη οικοδομική δραστηριότητα κατά σειρά στον βόρειο άξονα (Χανιά και Ρέθυμνο) και Π.Ε. Λασιθίου	A	A.1.1.α.6-5.2	Όμως λόγω της κρίσης με σημαντικές απώλειες θέσεων εργασίας από το 2010 Ο κλάδος διογκώθηκε συνεχώς έως το 2010, με έκτοτε σαφώς εντονότερη μείωση της απασχόλησης σε σχέση με το σύνολο της χώρας
5.	Βαθμός εναρμόνισης με τις επιλογές του Ειδικού Πλαισίου για τη Βιομηχανία	5	A.1.1.α.1-2	
6.	<u>Χωρική οργάνωση</u> Προβλέπεται η οργάνωση υποδοχών «οργανωμένης μεταποιητικής δραστηριότητας» για την εγκατάσταση των νέων μονάδων και η άσκηση πολιτικής μετεγκατάστασης σε αυτούς των εν λειτουργία μονάδων που βρίσκονται εκτός αυτών. Δημιουργία υποδοχέα γενικής μεταποιητικής δραστηριότητας στην ευρύτερη περιοχή Π.Σ. Χανίων και μεταποιητικής δραστηριότητας κυρίως γεωργικών προϊόντων στις ευρύτερες περιοχές επιλεγμένων οικιστικών κέντρων.	4 2 1 3	A.1.1.α.6-5.2 A.1.1.α.6-5.2 A.1.1.α.6-5.2 και A.1.1.α.4-2	Από το 2000 ιδρύθηκαν και λειτουργούν 3 υποδοχείς (ΒΙΟ.ΠΑ. και ΒΕ.ΠΕ.) και προωθείται η δημιουργία 4ου. Πολιτική μετεγκατάστασης δίχως επιτυχία. Για τα Λινοπεράματα δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί η απαλλοτρίωση της έκτασης στον Κορακιά. Δεν προγραμματίζεται κάτι σχετικό, με αποτέλεσμα τη συνέχιση της διάσπαρτης άσκησης της δραστηριότητας. Θεσμοθετούνται ζώνες από τα εγκεκριμένα ΓΠΣ/ΣΧΟΟΑΠ.
Γ1	Τριτογενής τομέας	A	A.1.1.α.6-5.3	Δεν αποτελεί ευθέως στοιχείο αξιολόγησης της εφαρμογής του ΠΠΧΣΑΑ

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
1.	Διαρθρωτικά χαρακτηριστικά Σε όλους τους παραγωγικούς κλάδους του τριτογενή τομέα που εξαρτώνται κυρίως από τον ιδιωτικό τομέα, η Κρήτη χάνει μερίδια απασχόλησης στην περίοδο 2000-2011, με εξαίρεση τον κλάδο Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, εκμισθώσεις και άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες. Η ανάπτυξη των παραγωγικών κλάδων του τομέα στην Κρήτη υπολείπεται έναντι του συνόλου της χώρας.	2	A.1.1.α.6-5.3	Η επιδίωξη για περισσότερο ολοκληρωμένη ανάπτυξη στην Κρήτη δεν επιτεύχθηκε στην περίοδο αυτή. Αντίθετα, στους κλάδους που εξαρτώνται από το δημόσιο τομέα, η Κρήτη κερδίζει μερίδια στη συνολική απασχόληση της χώρας. Η μικρότερη εξάρτηση της Κρήτης από τομείς που εξαρτώνται από το δημόσιο είχε αναγνωριστεί ως πλεονέκτημα της Κρήτης στο ΠΠΧΣΑΑ 2000. Το πλεονέκτημα αυτό περιορίζεται από τις εξελίξεις της περιόδου 2000-2011.
2.	Δραστηριότητες δυναμικού, υπερτοπικού, καινοτομικού χαρακτήρα Ο τουριστικός τομέας, δίχως όμως να αποτελεί κατ' ανάγκην και δραστηριότητα με καινοτομικό χαρακτήρα. Καινοτομικός και υπερτοπικός χαρακτήρας εντοπίζεται στην ερευνητική δραστηριότητα. Αναπτύσσονται πρωτοβουλίες φορέων για την προώθηση των παραδοσιακών προϊόντων της Κρήτης, με υπερτοπικό και καινοτομικό χαρακτήρα.	3	A.1.1.α.6-5.3	Η δραστηριότητα του τουρισμού αποτελεί αναμφίβολα την κύρια δραστηριότητα του τριτογενή τομέα με υπερτοπικό χαρακτήρα. Στον τομέα του τουρισμού όμως αναλαμβάνονται πρωτοβουλίες που μπορούν τελικά να συμβάλουν σε καινοτομικές εξελίξεις. Η ερευνητική δραστηριότητα, αναπτύχθηκε και καταξιώθηκε με κέντρο το Πανεπιστήμιο και το Πολυτεχνείο Κρήτης και το Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας. Εκτός της έρευνας καθ' αυτής, το ΙΤΕ συμμετέχει στην ανάπτυξη δικτύων και επιχειρηματικών πρωτοβουλιών που απευθύνονται σε όλη την Ελλάδα και στο παγκόσμιο κοινό.

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
Γ2	Τριτογενής τομέας - Χωρική οργάνωση	2	A.1.1.α.6-5.3	Δεν ασκήθηκαν στοχευμένες πολιτικές σχετικές με τις προβλέψεις του Πλαισίου / γενικά υπάρχει εναρμόνιση με το Ειδικό Πλαίσιο, όχι όμως με τις διατάξεις των άρθρων 9 και 10
3.	Οργάνωση ζωνών τουριστικής ανάπτυξης			
	<u>Παράκτιες ζώνες τουριστικής ανάπτυξης και ποιοτικής αναβάθμισης</u> της βόρειας ακτής (Χανίων, από Σούδα έως Καστέλι, Ρεθύμνου, από Γεωργιούπολη έως Σταυρωμένο, Ηρακλείου, από Αγία Πελαγία έως Μάλια και Αγίου Νικολάου, από Βρουχά έως Παχιά Άμμο)	2	A.1.1.α.6-5.3	Με την εφαρμογή της Υ.Α. ΦΕΚ 411Δ/12.5.95 είχε εκτιμηθεί ότι η Κρήτη θα θεωρείται πλέον τουριστικά κορεσμένη, ενώ με τις ενδιάμεσες ρυθμίσεις της δωδεκαετίας δεν θεσπίστηκαν ειδικά ποιοτικά κίνητρα για βελτίωση των παρεχομένων υπηρεσιών και της τουριστικής υποδομής.
	<u>Παράκτιες ζώνες ελέγχου τουριστικής ανάπτυξης</u> , της νότιας ακτής: Τυμπακίου - Αγίας Γαλήνης, από Μάταλα έως Φραγκοκάστελο, Ιεράπετρας, από Γούδουρα έως Μύρτο και της ευρύτερης περιοχής Σητείας	2	A.1.1.α.6-5.3	Οι επενδύσεις μετατροπής παραδοσιακών ή διατηρητέων κτισμάτων σε ξενοδοχειακές μονάδες υπάγονται στις ενισχύσεις του Ν.3908/2011, αλλά δεν δίδονται σημαντικά μεγαλύτερα ποσοστά επιχορήγησης ή επιδότησης.
	<u>Παράκτιες ζώνες ήπιας τουριστικής ανάπτυξης</u> , της δυτικής ακτής, από Παλαιόχωρα έως Πλάτανο και της βορειοανατολικής ακτής, στο Κάβο Σίδερο	3	A.1.1.α.6-5.3	Δεν έχουν θεσπιστεί ειδικά κίνητρα για τον εμπλουτισμό τους με νέες πολιτιστικού και περιβαλλοντικού χαρακτήρα δραστηριότητες.
		2		

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
4.	Βαθμός εναρμόνισης του ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης με τις επιλογές του Ειδικού Πλαισίου για τον Τουρισμό (δεν δίνεται η δυνατότητα χρησιμοποίησης των διατάξεων των άρθρων 9 και 10, ώστε να αποφευχθεί περαιτέρω ανάπτυξη των φαινομένων μαζικού τουρισμού). Οι προβλέψεις του ΠΠΧΣΑΑ εξειδικεύουν τα Ειδικά Πλαίσια και οι διατάξεις τους υπερσχύουν αυτών.	1	A.1.1.α.1-2	Σε συνδυασμό με τις διατάξεις τουριστικής νομοθεσίας του Νόμου 4002/2011 (ΦΕΚ 180/Α/22.08.2011), που περιλαμβάνει αφ' ενός τις απαραίτητες ρυθμίσεις για την εφαρμογή του άρθρου 9 του Ειδικού Πλαισίου Τουρισμού («σύνθετα τουριστικά καταλύματα»), και αφ' ετέρου τον επανακαθορισμό του πλαισίου χαρακτηρισμού και οριοθέτησης των Περιοχών Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ).
5.	<u>Αναπτυξιακά κίνητρα</u> Κατάλληλη διαβάθμιση των αναπτυξιακών κινήτρων (ποσοστά επιχορήγησης επιδότησης), ώστε να ανταποκρίνονται στους χωροταξικούς στόχους.	2	A.1.1.α.6-5.3	Οι χωρικές παράμετροι του ΠΠΧΣΑΑ δεν ελήφθησαν υπόψη κατά τη δωδεκαετία, αλλά ούτε στον νέο Ν.3908/2011 γίνεται γενναία εξειδίκευση των κατευθύνσεών του.
6.	<u>Χωρική οργάνωση του τομέα τουριστικής δραστηριότητας</u> Δημιουργία σημαντικών και ποιοτικά αναπτυγμένων μονάδων σε νέες περιοχές, πλην της βόρειας ακτής Αποκέντρωση της δραστηριότητας από την υπερανπτυγμένη βόρεια ακτή	1 1	A.1.1.α.6-5.3 A.1.1.α.6-5.3	Στις υπάρχουσες (το 2000) 30 μονάδες άνω των 500 κλινών προστέθηκαν άλλες 13 την τελευταία δεκαετία, όλες στη βόρεια ακτή, με τη συντριπτική πλειονότητα να είναι εγκατεστημένη στην ευρύτερη περιοχή του Ηρακλείου. Οι μεγάλες ξενοδοχειακές συγκεντρώσεις εξακολουθούν να είναι κατανεμημένες στις παραλιακές ζώνες της βόρειας ακτής, πλην αυτής της Ιεράπετρας. Πολύ μικρότερες συγκεντρώσεις συναντώνται κατά σειρά μεγέθους στις παραλιακές περιοχές της Σητείας, της Πόμπιας - Τυμπακίου, της Αγίας Γαλήνης, του Πλακιά, της Χώρας Σφακίων και της Παλαιόχωρας.

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
	Ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού (συνεδριακός, εσωτερικός, ορεινός, χειμερινός, θαλάσσιος, κοινωνικός, αγροτικός και αθλητικός, κλπ.), με στόχο τη χρονική επέκταση της περιόδου και τη μείωση των εντάσεων που ασκούνται τη θερινή περίοδο και μόνον στον παράκτιο χώρο.	3	A.1.1.α.1-2.7 και A.1.1.α.6-5.3	Δεν προωθήθηκε επαρκώς ο ανασχεδιασμός για ειδικές τουριστικές υποδομές (ειδικά στις πύλες εισόδου των περιοχών τουριστικής ανάπτυξης –κλασικού τύπου ή ήπιας), καθώς και δράσεις που να οδηγούν σε κοινοπραξίες - δικτυώσεις των επιχειρηματιών, για την ποιοτική αναβάθμιση του προϊόντος και την προσέκλυση επισκεπτών - τουριστών αντιστοίχου επιπέδου.
	Συνδυασμός της ανάπτυξης των ειδικών μορφών τουρισμού με τα δίκτυα πολιτιστικού και φυσικού περιβάλλοντος και με πιλοτικά ολοκληρωμένα προγράμματα ανάδειξης περιοχών (έργα - ενέργειες ανάδειξης / προστασίας, αλλά και υποδοχής - ξενάγησης - διαχείρισης επισκεπτών).	2	A.1.1.α.1-2.7 και A.1.1.α.6-5.3	Οπωσδήποτε έχουν αναληφθεί ορισμένες μικρές δράσεις, όπως προκύπτει από τα δελτία και τις ΕΠΟ, που όμως δεν έχουν καμία επιρροή ή εμβέλεια να ανατρέψουν το εν λειτουργία πρότυπο του μαζικού τουρισμού (το οποίο εμφανίζει τάσεις να συνεχιστεί: Μονή Τοπλού - 1936 κλίνες και golf / Κάβο Πλάκα - 2150 κλίνες / και Τριόππετρα, Δ. Αγίου Βασιλείου - 650 στρ. παραλιακή ΠΕΡΠΟ)

Χάρτης Α4

Χάρτης Α5

Θεματικό πεδίο Α.1.1.β.1-7: Οικιστικό Δίκτυο

Από το Γενικό Πλαίσιο επιδιώκεται η πολυκεντρικότητα με τη δημιουργία ολοκληρωμένου πλέγματος αστικών πόλων και αξόνων ανάπτυξης στη Χώρα. Ειδικά για τα νησιά του Βορείου και Νοτίου Αιγαίου, το πλέγμα αυτό λαμβάνει τη μορφή πολυπολικού αναπτυξιακού συμπλέγματος που διασυνδέεται λειτουργικά με την ηπειρωτική χώρα και την Κρήτη (βλ. χάρτη Α2, εντός τεύχους). Ειδικά, το Ηράκλειο και τα Χανιά χαρακτηρίζονται δίπολο, στους τομείς της ανώτατης εκπαίδευσης, της έρευνας - τεχνολογίας και της υγείας.

Στο ισχύον ΠΠΧΣΑΑ δεν διαπιστώνεται λειτουργία διπόλου, δεν εντοπίζεται όμως διαφωνία για τους προβλεπόμενους από το Γενικό Πλαίσιο τομείς συνεργασίας των δύο αστικών πόλων, οι οποίοι πάντως από το Περιφερειακό Πλαίσιο προβλέπονται εμπλουτισμένοι με περισσότερες και αλληλοσυμπληρούμενες δραστηριότητες. Από το Πλαίσιο επιχειρείται συγχρόνως να δημιουργηθούν συναφείς υποστηρικτικές υποδομές εμβέλειας σε σημαντικό αριθμό οικιστικών κέντρων της Περιφέρειας. Κύριος στόχος είναι να υποβοηθηθεί η συνεργασία των πόλεων και της υπαίθρου, με τη δημιουργία πλεγμάτων, τα οποία σκοπό έχουν να καταστήσουν τον χώρο συνολικά ελκυστικό, με άξονες αναφοράς την έρευνα και τεχνολογία, τον πολιτισμό, την παραγωγή και πιστοποίηση γεωργοπεριβαλλοντικών προϊόντων, το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, τον ποιοτικό τουρισμό, τη χρήση, λειτουργία και επίδειξη εγκαταστάσεων με ειδικές υποδομές και ρόλους.

Η πρόβλεψη του Γενικού Πλαισίου για τη δημιουργία διπόλου αξιολογείται αδύναμη, διότι στερείται της απαραίτητης τεκμηρίωσης, που θα επέτρεπε την οργανική ένταξη μεγαλύτερου αριθμού αστικών κέντρων στα διευρωπαϊκά δίκτυα συνεργασίας, λαμβάνοντας υπόψη τις υφιστάμενες σήμερα δυνατότητες και τάσεις, όχι μόνον σε υποδομές, αλλά και σε εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού, το οποίο τελικά καλείται να πραγματώσει τον εκάστοτε επιλεγμένο ρόλο (βλ. αξιολόγηση του ακόλουθου Πίνακα Α.1.1.β.1-7, σημείο 3 'αστικές λειτουργίες και ρόλοι των πόλεων').

Το πλέγμα των εκατό περίπου οικισμών της Κρήτης, που χρησιμοποιείται από το ισχύον ΠΠΧΣΑΑ για να συγκροτήσει το χώρο, διαθέτει στο επίπεδο του διοικητικού ρόλου του τον προσήκοντα κοινωνικό και διοικητικό εξοπλισμό. Με την Καλλικράτεια χωρική οργάνωση δημιουργούνται:

- ορισμένα, μικρής έκτασης, προβλήματα αναντιστοιχίας διοικητικού ρόλου και κοινωνικού / διοικητικού εξοπλισμού, που μπορεί να ξεπεραστούν με τα δίκτυα συνεργασίας, καθώς και
- ορισμένα, επίσης μικρής έκτασης, προβλήματα μη εφικτών εξαρτήσεων οικισμών.

Γενικά, στο ισχύον ΠΠΧΣΑΑ και στην στο μεταξύ διάσταση εξέλιξη του οικιστικού δικτύου, αξιολογείται ότι δεν υφίστανται σημαντικές υπάρχουσες εξαρτήσεις οικισμών που δεν αντιστοιχούν στην ιεράρχηση του οικιστικού δικτύου ή τη διοικητική οργάνωση.

Τέλος, οι ζώνες με φθίνοντες οικισμούς θα εντοπιστούν σε επόμενη φάση, όταν θα είναι διαθέσιμα τα στοιχεία απογραφής 2011. Πάντως, από ανεπίσημα στοιχεία τα οποία έχουν γίνει γνωστά, εκτιμάται ότι οι ζώνες αυτές θα είναι πιο εκτεταμένες από αυτές του 2001.

Πίνακας Α.1.1.β.1-7: Οικιστικό Δίκτυο

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
1.	Κοινωνικός εξοπλισμός	4	Πίνακας ΙΧ / Προσάρτημα τεύχους 2	Καλές επιδόσεις στην υλική κάλυψη των αναγκών
A.	Π.Ε Λασιθίου / έδρες ευρύτερων οικιστικών ενοτήτων και υποενοτήτων, συνεργαζόμενα οικιστικά κέντρα: 1. Άγιος Νικόλαος, Νεάπολη, Τζερμιάδο - Άγιος Γεώργιος, Σητεία, Ιεράπετρα 2. Παλαίκαστρο, Χανδράς - Ζίρος, Κουτσουράς	4 3 3	Πίνακας ΙΧ	Οι νέοι μεγάλοι Δήμοι Αγίου Νικολάου και Ιεράπετρας καλύπτουν ικανοποιητικά τις ανάγκες. Το ίδιο και ο Δήμος Οροπεδίου. Δεν ισχύει το ίδιο για το νέο Καλλικράτειο Δήμο Σητείας (έλλειψη υποδομών, που πρέπει να συμπληρωθούν και λόγω αποστάσεων)
B.	Π.Ε. Ηρακλείου / έδρες ευρύτερων οικιστικών ενοτήτων και υποενοτήτων, συνεργαζόμενα οικιστικά κέντρα: 1. Ηράκλειο - Αρχάνες - Πεζά - Πύργος (+ Χάρακας, Τεφέλι, Μεσοχώρι) - Γάζι / Κρουσώνας (+ Τύλισος) 2. Λιμνήν Χερσονήσου - Μάλλια 5. Αρκαλοχώρι - Καστέλι (Έδρα νέου Δήμου: Ευαγγελισμός) 6. Άνω Βιάννος	5 4 3 4 4 5	Πίνακας ΙΧ	- Καλύπτονται ικανοποιητικά οι ανάγκες - Υλοποιήθηκαν σχεδόν οι προβλεπόμενες υποδομές - Έλλειψη υποδομών, που απαιτείται να συμπληρωθούν - Υλοποιήθηκαν οι προβλεπόμενες υποδομές - Υλοποιήθηκαν σχεδόν όλες οι προβλεπόμενες υποδομές / Ο οικισμός Ευαγγελισμός δεν διαθέτει υποδομές - Καλύπτεται από υποδομές

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
Γ.	Π.Ε. Ρεθύμνης / έδρες ευρύτερων οικιστικών ενοτήτων και υποενοτήτων, συνεργαζόμενα οικιστικά κέντρα: 1. Ρέθυμνο / Ατσιπόπουλο - Επισκοπή / Αργυρούπολη - Πέραμα και Ανώγεια 2. Σπήλι - Πλακιάς / Σέλια / Κοξαρές - Αγία Γαλήνη 3. Αγία Φωτεινή - Φουρφουράς	4 3 3	Πίνακας ΙΧ	Οι Δήμοι Ρεθύμνου, Μυλοποτάμου και Ανωγείων καλύπτουν ικανοποιητικά τις ανάγκες. Δεν ισχύει το ίδιο για τους νέους Δήμους Αγίου Βασιλείου και Αμαρίου (έλλειψη υποδομών, που πρέπει να συμπληρωθούν και λόγω αποστάσεων)
Δ.	Π.Ε. Χανίων / έδρες ευρύτερων οικιστικών ενοτήτων και υποενοτήτων, συνεργαζόμενα οικιστικά κέντρα: - Χανιά Βαμβακόπουλο/ Μουρνιές Σούδα Κουνουπιδιανά / Πιθάρι Νέα Κυδωνία Γερολάκκος - Γεράνι / Πλατανιάς Αλικιανός (δεν εντάσσονται πλέον στην ενότητα Χανίων) - Κίσσαμος Δραπανιάς Έλος	4 3 3 2	Πίνακας ΙΧ	- Στα Χανιά καλύπτονται ικανοποιητικά οι υποδομές / ενώ στους λοιπούς οικισμούς: έλλειψη υποδομών, που πρέπει να συμπληρωθούν και λόγω αποστάσεων. - Πραγματοποιήθηκαν αρκετές από τις προβλεπόμενες υποδομές, αλλά θα πρέπει να συνεκτιμηθούν με αυτές του νέου Δήμου Πλατανιά. - Στον Κίσσαμο καλύπτονται ικανοποιητικά οι υποδομές / ενώ στους οικισμούς δεν καλύπτονται και πρέπει να συμπληρωθούν, ιδιαίτερα στο Έλος.

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
	- Κολυμπάρι / Βουκολιές (δεν εντάσσονται πλέον στην ενότητα Κισσάμου) - Κάντανος / Παλαιόχωρα Καμπανός και Καστρί - Βάμμος / Βρύσες - Χώρα Σφακίων	3 2		- Πραγματοποιήθηκαν οι προβλεπόμενες υποδομές και θα πρέπει να συνεκτιμηθούν με αυτές του νέου Δήμου Πλατανιά. - Δεν πραγματοποιήθηκαν οι υποδομές και πρέπει να συμπληρωθούν.
2.	Διοικητικός εξοπλισμός	4	Πίνακας VIII / Προσάρτημα τεύχους 2	Καλές επιδόσεις. Σε γενικές γραμμές τηρήθηκαν όλες οι προβλέψεις
3.	Αστικές λειτουργίες και ρόλος των πόλεων	2	A.1.1.α. 6-6.4	Το θέμα δεν απασχόλησε παρά ευκαιριακά τις αρμόδιες κρατικές και περιφερειακές αρχές.
	<u>Αστικές λειτουργίες</u> Εμπλουτισμός του δικτύου των αστικών κέντρων της Κρήτης (βλ. αναλυτικές προτάσεις του ΠΠΧΣΑΑ), με στόχο την εξισορροπημένη και πολυκεντρική χωρική ανάπτυξη, για πόλεις (και αστικούς σχηματισμούς) δυναμικές, ελκυστικές και ανταγωνιστικές, για νέα σχέση συνεργασίας πόλεων και υπαίθρου. Λειτουργία διπόλου Ηράκλειο - Χανιά κατά το Γενικό Πλαίσιο	2 A	A.1.1.α. 6-6.4 A.1.1.α. 1-1	Στο Ηράκλειο δεν ολοκληρώθηκε η δημιουργία καμίας νέας ανεξάρτητης δομής και υποστηρίχθηκαν ορισμένες δραστηριότητες στα πλαίσια υφιστάμενων δομών. Στα Χανιά ενισχύθηκαν ορισμένες δομές, ενώ άλλες δεν προωθήθηκαν. Στο Ρέθυμνο δεν προωθήθηκε η ίδρυση του Μουσείου Περιβάλλοντος. Στον Άγιο Νικόλαο ιδρύθηκε το τμήμα του ΤΕΙ Κρήτης για την προώθηση του ποιοτικού τουρισμού, ενώ στη Σητεία, την Ιεράπετρα και τα μικρότερα αστικά κέντρα δεν αποδόθηκαν με υποδομές οι προβλεπόμενοι ειδικοί ρόλοι εμβέλειας. Δεν υπάρχει πρόβλεψη από το εν ισχύ ΠΠΧΣΑΑ

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
	<u>Ρόλος των πόλεων</u> Προώθηση του ειδικού ρόλου των σημαντικών πόλεων της Κρήτης, με στόχο να ενταχθούν οργανικά στα διευρωπαϊκά δίκτυα συνεργασίας, λαμβάνοντας υπόψη τις υφιστάμενες σήμερα δυνατότητες και τάσεις, όχι μόνον σε υποδομές, αλλά και σε εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού, το οποίο τελικά πρόκειται να κληθεί να πραγματώσει τον εκάστοτε επιλεγμένο ρόλο.	2	A.1.1.α. 6-6.4	- Το Ηράκλειο είναι μητροπολιτικό κέντρο διαπεριφερειακής ακτινοβολίας, δεν υποστηρίχθηκε όμως περαιτέρω. - Τα Χανιά δεν λειτουργούν ως κέντρο διαπεριφερειακής μεσογειακής ακτινοβολίας, με άξονα τις επιστήμες, τις εφαρμογές και το περιβάλλον και δεν υποστηρίχθηκαν περαιτέρω. - Το Ρέθυμνο δεν λειτουργεί ως κέντρο ανάδειξης των ολοκληρωμένων και πολλαπλών παρελθόντων. - Ο Άγιος Νικόλαος απέκτησε την υποδομή να λειτουργήσει ως κέντρο προώθησης του ποιοτικού τουρισμού, ενώ η Σητεία δεν απέκτησε καμία προϋπόθεση να λειτουργήσει ως κέντρο έρευνας των συνθηκών φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος στη Λεκάνη της Νοτιοανατολικής Μεσογείου.
	Ένταξη σε δίκτυα πόλεων - Το Ηράκλειο συμμετέχει στο δίκτυο Eurocities (από το 1998) που ενώνει σε συνεργασία όλες τις μεγάλες πόλεις της Ευρώπης. Στο δίκτυο αυτό μετέχει από την Ελλάδα η Αθήνα, η Θεσσαλονίκη, το Ηράκλειο και το Μαρούσι.	A	-	Δεν υπάρχει πρόβλεψη για το θέμα στο ισχύον ΠΠΧΣΑΑ

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
	- Το Ρέθυμνο συμμετέχει από το 2010 στο πανευρωπαϊκό δίκτυο πόλεων για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη, μαζί με το Βελβεντό και τη Σαμοθράκη. - Τα Χανιά συμμετείχαν στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Ποδηλατικών Διαδρομών Eurovelo τον Σεπτέμβριο 2012.			
4.	Σχέσεις με την περιβάλλουσα ύπαιθρο	3	A.1.1.6-7	Πραγματοποιήθηκαν δειλές δράσεις, οι οποίες δεν υποστηρίχτηκαν επαρκώς
	- <u>Αγροτικός χώρος</u> : διατήρηση ικανοποιητικού ποσοστού και καλλίτερης ηλικιακής σύνθεσης πληθυσμού στην ύπαιθρο, με πιλοτικές ενέργειες αυτοτροφοδοτούμενης απασχόλησης	2	A.1.1.6-7.1	Δεν υποστηρίχτηκαν οι δυνατότητες για συμπληρωματική απασχόληση, ούτε και η διεύρυνση του θεσμού προϊόντων ονομασίας προελεύσεως στις περιοχές της ενδοχώρας και τους ορεινούς όγκους.
	- <u>Παράκτιος χώρος</u> : υιοθέτηση των αρχών της 'συμπαγούς' πόλης και θεσμικών δράσεων για την εκτός σχεδίου δόμηση	2	A.1.1.6-7.2	Τέτοιες δράσεις προωθούνται από τα εγκεκριμένα ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ, με προς το παρόν περιορισμένη έκταση και εμβέλεια.
	- <u>Μικρός νησιωτικός χώρος</u> : να παραμείνει αδόμητος, με αποκατάσταση υπαρχόντων κτισμάτων και κάστρων	4	A.1.1.6-7.3	Δεν υπήρξε πίεση για άλλου είδους χρήση των χώρων, όμως οι διαχειριστικοί φορείς θα πρέπει να επιληφθούν.
	- Ιδιαίτερη μέριμνα στις Γαύδο και Γαυδοπούλα	3	A.1.1.6-7.3	Δεν δόθηκε το προσήκον βάρος σε προσεκτικές παρεμβάσεις ήπιας ανάπτυξης, συνδεδεμένες με εφαρμογές ΑΠΕ.

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
	- <u>Ορεινός χώρος</u> : προώθηση αυτοτροφοδοτούμενης ανάπτυξης (προϊόντα, χειροτεχνία, αγροτουρισμός, χειμερινός τουρισμός, ορεινός, κοινωνικός, κλπ) σε ζώνες με ιδιαίτερα σημαντικούς φυσικούς, πολιτιστικούς και ιστορικούς πόρους. Διαφύλαξη και αναβάθμιση του τοπίου, επέκταση των δασικών εκτάσεων, με θεσμική προστασία της φυσικής κληρονομιάς. Δημιουργία κατάλληλων οδικών και λοιπών υποδομών, ώστε να είναι προσπελάσιμος και να λειτουργεί ως χώρος αναψυχής, ειδικότερα και κατά μήκος του ευρωπαϊκού «περιπατητικού μονοπατιού Ε4».	3	A.1.1.6-7.4	Ασκούνται δειλές πολιτικές προς αυτές τις κατευθύνσεις, με τα αποτελέσματα να είναι ακόμη ιδιαίτερα πενιχρά
5.	Διάρθρωση και ιεράρχηση οικιστικού δικτύου	4	Χάρτης Π2 ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ	Θα απαιτηθούν επανα- ιεραρχήσεις τοπικής κλίμακας
	Π.Ε. Λασιθίου / έδρες ευρύτερων οικιστικών ενοτήτων και υποενοτήτων, συνεργαζόμενα οικιστικά κέντρα.	5	Χάρτης Π2 ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ	Χρησιμοποιούνται όλοι οι οικισμοί και οι εξαρτήσεις τους, όπως προβλέπονται.

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
	Π.Ε. Ηρακλείου / έδρες ευρύτερων οικιστικών ενοτήτων και υποενοτήτων, συνεργαζόμενα οικιστικά κέντρα: 1. Ηράκλειο - Αρχάνες - Πεζά - Πύργος (+ Χάρακας, Τεφέλι, Μεσοχώρι) - Γάζι / Κρουσώνας (+ Τύλισος) 2. Λιμένας Χερσονήσου / Μάλλια (Έδρα νέου Δήμου: Γούρνες / όπου ανήκει πλέον και το οικιστικό κέντρο Γούβες) 3. Αρκαλοχώρι - Καστέλι (Έδρα νέου Δήμου: Ευαγγελισμός) Άνω Βιάννος 4. Μοίρες - Τυμπάκι Άγιοι Δέκα	3 4 3 4 3	Χάρτης Π2 ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ	Θα απαιτηθεί αναθεώρηση των διοικητικών ορίων και επανα-ιεράρχηση του δικτύου (πιθανή συνένωση Δ.Δ. Αστερουσίων με Δ. Γόρτυνας). Χρησιμοποιούνται όλοι οι οικισμοί και οι εξαρτήσεις τους, όπως προβλέπονται. Οι Γούρνες δεν είχαν αξιολογηθεί. Απαιτείται μερική επανα-ιεράρχηση των εξαρτήσεων των οικισμών. Απαιτείται τοπική επανα- ιεράρχηση της εξάρτησης με την έδρα του νέου Δήμου. Χρησιμοποιούνται όλοι οι οικισμοί και οι εξαρτήσεις τους, όπως προβλέπονται. Χρησιμοποιούνται όλοι οι οικισμοί και οι εξαρτήσεις τους, πλην αυτών του Δήμου Γόρτυνας (Άγιοι Δέκα), που πρέπει να επανα-ιεραρχηθούν.
	Π.Ε. Ρεθύμνου / έδρες ευρύτερων οικιστικών ενοτήτων και υποενοτήτων, συνεργαζόμενα οικιστικά κέντρα.	4	Χάρτης Π2 ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ	Χρησιμοποιούνται όλοι οι οικισμοί και οι εξαρτήσεις τους, όπως προβλέπονται.

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
	Π.Ε. Χανίων / έδρες ευρύτερων οικιστικών ενότητων και υποενοτήτων, συνεργαζόμενα οικιστικά κέντρα.	4	Χάρτης Π2 ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ	Χρησιμοποιούνται όλοι σχεδόν οι οικισμοί και οι εξαρτήσεις τους, πλην αυτών που ανήκουν στον νέο Δήμο Πλατανιά, που θα πρέπει να επανεξεταστούν.
	Αναντιστοιχία διοικητικού ρόλου / κοινωνικού - διοικητικού εξοπλισμού, λόγω ρυθμίσεων νέας διοικητικής μεταρρύθμισης (ν. Καλλικράτη)	A	A.1.1.α.6-6 και Πίνακας ΙΧ (Προσάρτημα τεύχους 2)	Δεν είχαν επιλεγεί και παραλαμβάνουν ρόλους τα οικιστικά κέντρα Γούρνες, Ευαγγελισμός Καστελίου, Πεζά, Άγιοι Δέκα, Άνω Βιάννος (Π.Ε. Ηρακλείου). Είχαν επιλεγεί και δεν παραλαμβάνουν ρόλους τα οικιστικά κέντρα Αρκαλοχώρι, Μάλια / Λιμήν Χερσονήσου (Π.Ε. Ηρακλείου) και Κάντανος, Σούδα και Βάμμος (Π.Ε. Χανίων). Γενικά το αντικείμενο δεν αξιολογείται, διότι η μεταρρύθμιση δεν προβλέπεται από το εν ισχύ ΠΠΧΣΑΑ.
	Μη εφικτές εξαρτήσεις οικισμών, λόγω ρυθμίσεων νέας διοικητικής μεταρρύθμισης (ν. Καλλικράτη)	A	A.1.1.α.6-6	Μεταξύ των οικισμών των Δήμων Αρχανών / Αστερουσίων (έδρα: Πεζά) και Μινώα Πεδιάδος (έδρα Ευαγγελισμός). Θα αντιμετωπιστεί με προτάσεις για μερικές τροποποιήσεις διοικητικής οργάνωσης. Οι λοιπές εφικτές μεν, αλλά με δυσκολίες, εξαρτήσεις οικισμών αντιμετωπίζονται με την τόνωση των δικτύων / πλεγμάτων συνεργασίας. Γενικά το αντικείμενο δεν αξιολογείται, διότι η μεταρρύθμιση δεν προβλέπεται από το εν ισχύ ΠΠΧΣΑΑ.

Θεματικό πεδίο Α.1.1.β.1-8: Φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον

(βλ. επόμενο πίνακα Α.1.1.β.1-8: Φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, καθώς και χάρτη Α.1.1.α.6-8: Περιοχές Δικτύου Φύση 2000, μνημεία, κηρυγμένοι αρχαιολογικοί χώροι, παραδοσιακοί οικισμοί και ΤΙΦΚ)

Οι προστατευόμενες περιοχές φυσικού περιβάλλοντος διέπονται πλέον από τις διατάξεις του Ν. 3937/2011 και οι κατηγορίες τους είναι οι ακόλουθες:

1. Περιοχές απόλυτης προστασίας της φύσης,
2. Περιοχές προστασίας της φύσης,
3. Φυσικά πάρκα (α. Εθνικά πάρκα / National Parks και β. Περιφερειακά πάρκα / Regional Parks),
4. Περιοχές προστασίας οικοτόπων και ειδών και
5. Προστατευόμενα τοπία και προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί.

Ειδικά οι περιοχές, που εμπίπτουν στην κατηγορία 4, διακρίνονται σε:

- i. Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΕΖΔ),
- ii. Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) και
- iii. Καταφύγια Άγριας Ζωής (ΚΑΖ).

Το ελληνικό τμήμα του Ευρωπαϊκού Οικολογικού Δικτύου Natura 2000 αποτελούν οι ΕΖΔ (Special Areas of Conservation –SAC) και οι ΖΕΠ (Special Protection Areas –SPA).

Οι προστατευόμενες περιοχές πολιτιστικού περιβάλλοντος διέπονται από πληθώρα διατάξεων –το πολιτιστικό περιβάλλον προστατεύεται από την ίδρυση του ελληνικού κράτους– και αφορούν γενικά τις κατηγορίες των αρχαιολογικών χώρων, των μνημείων, μνημειακών συνόλων και ιστορικών τόπων, των κηρυγμένων παραδοσιακών οικισμών και των κηρυγμένων ΤΙΦΚ (τοπίων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους).

Η σύνδεση και κοινή αντιμετώπιση των φυσικών διεργασιών με τις ανθρώπινες διαδικασίες και δραστηριότητες αποτελεί έναν από τους τέσσερις άξονες στους οποίους κατά το ισχύον ΠΠΧΣΑΑ οφείλει να στηριχθεί η ανάπτυξη της Κρήτης και στοχεύει στην ανάδειξη της άρρηκτης σχέσης της φυσικής και πολιτισμικής προσωπικότητας του καθέκαστα χώρου, καθώς και το διαχρονικό ιστορικό βάθος του, με σκοπό τη συντονισμένη προστασία και διαχείριση ευρύτερων χωρικών ενότητων. Σε αυτές τις ενότητες κατά κανόνα περιλαμβάνονται περισσότερες περιοχές ιδιαίτερου ενδιαφέροντος, η ενιαία προσέγγιση όμως εστιάζει στη σύνδεση των περιοχών ενδιαφέροντος τόσο μεταξύ τους, όσο και με τον συνολικό χώρο που τις περιβάλλει.

Από το σύνολο των στοιχείων που συγκεντρώθηκαν, για την κατανόηση των διεργασιών στον χώρο της Κρήτης, διαπιστώνονται ελλειπίες ρυθμίσεις ανάδειξης και προστασίας, καθώς και ανεπαρκής διαχείριση των περιοχών του δικτύου Natura 2000, των Καταφυγίων Άγριας Ζωής, των ζωνών προστασίας του Ν.1650/86, των δασών και αισθητικών δασών, των διαδρομών, των τόπων διεθνούς - εθνικής και περιφερειακής εμβέλειας, κ.ά. Διαπιστώνεται εξ' ίσου ελλιπής οργάνωση των οικιστικών (εκτός σχεδίου δόμηση και αυθαίρετα) και παραγωγικών δραστηριοτήτων (με έμφαση στα μικρά και μεγάλα ενεργειακά πάρκα δίχως πρόγραμμα), καθώς και των παράκτιων περιοχών με σημαντικής κλίμακας ανατροπές του φυσικού τοπίου και με συγκρούσεις χρήσεων γης. Δεν προστατεύεται η γεωργική γη πρώτης προτεραιότητας, ούτε και οι δασικές εκτάσεις, ενώ η λατομική δραστηριότητα εξακολουθεί να ασκείται επιφανειακά και διάσπαρτα.

Από την άλλη πλευρά, έχουν ολοκληρωθεί οι προγραμματισμένες περιβαλλοντικές υποδομές (κατασκευάστηκαν και λειτουργούν οι υποδομές επεξεργασίας και διάθεσης υγρών και στερεών αποβλήτων, τα φράγματα και τα δίκτυα άρδευσης) και φυσικά έχει βελτιωθεί η ποιότητα των θαλάσσιων υδάτων.

Πίνακας Α.1.1.β.1-8: Φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
1.	Σύνδεση και κοινή αντιμετώπιση του ενιαίου χώρου	1	A.1.1.α.6-8	Δράσεις με αυτόν τον προσανατολισμό υπήρξαν ανεπαρκείς έως ανύπαρκτες
α.	Η κοινή πολιτική «Φυσικό και Πολιτιστικό Κεφάλαιο» αποτελεί έναν από τους τέσσερις άξονες, στους οποίους κατά το ισχύον ΠΠΧΣΑΑ όφειλαν να στραφούν οι δράσεις και οι πόροι για την περαιτέρω ανάπτυξη της Περιφέρειας. Οι οριοθετημένες και εκτεταμένες περιοχές του δικτύου «Φύση 2000» της Κρήτης συνδυάζονται με τις περιοχές με φέρουσα ικανότητα «πολιτιστικού κεφαλαίου» (αρχαιολογικοί χώροι, μνημεία της φύσης, τοπία ιδιαιτέρου φυσικού κάλλους και λοιπά προστατευόμενα τοπία, παραδοσιακοί οικισμοί, κ.ά.) και αναγνωρίζονται ως σημαντικής προτεραιότητας «ζώνες υψηλής προστασίας».	1	A.1.1.α.6-8	Η απαίτηση να αναλαμβάνονται χωρικές δράσεις για την προστασία και ανάδειξη της άρρηκτης σχέσης της φυσικής και πολιτισμικής προσωπικότητας του καθέκαστα χώρου, καθώς και το διαχρονικό ιστορικό βάθος του, παραμένει επίκαιρη όσο ποτέ. Εάν μάλιστα είχε προωθηθεί η πολιτική «ενιαία δίκτυα φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος», εκτιμάται ότι θα είχαν αντιμετωπιστεί μερικώς οι προβληματικές από άποψη ανάπτυξης και εκτεταμένες ζώνες των ορεινών όγκων, τις οποίες αποτελούν οι περιοχές με κυριαρχία μικρών, παραδοσιακών και φθινόντων πληθυσμιακά οικισμών.
β.	Περιοχές με «φέρουσα ικανότητα φυσικού και πολιτιστικού κεφαλαίου». Προβλέπεται να προστατεύονται και να αναδεικνύονται μεγάλες χωρικές ενότητες, στις οποίες εντάσσονται και όλα τα νησιωτικά σύνολα, και εντός αυτών, ή σε επαφή με αυτές,	1	A.1.1.α.6-8	Δεν προωθήθηκαν ούτε αναπτύχθηκαν τέτοιου τύπου δραστηριότητες. Το κυρίαρχο μοντέλο παρέμεινε και εξακολουθεί να είναι ο μαζικός τουρισμός. Εξαίρεση αποτελούν οι δράσεις και οι παρεμβάσεις που έγιναν στο φαράγγι της Σαμαριάς.

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
	χωροθετούνται από το ισχύον Πλαίσιο οι «ζώνες αναζήτησης ήπιας τουριστικής ανάπτυξης», σε ορεινούς ή ημιορεινούς όγκους.			
2.	Αξιόλογα και ευαίσθητα οικοσυστήματα	4	A.1.1.α.6	Διαπιστώνεται αυξημένη προστασία, κυρίως λόγω ανάπτυξης των περιβαλλοντικών υποδομών
	1. Θεσμική κατοχύρωση των περιοχών προστασίας οικοτόπων και ειδών	5	A.1.1.α.6-8.1	Οριοθετήθηκαν οριστικά ως ΖΕΠ και ΕΖΔ οι περιοχές του δικτύου Natura 2000, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από το εγκεκριμένο ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης.
	2. Φορείς Διαχείρισης - Καθεστώς προστασίας	1	A.1.1.α.6-7.1	Έχουν προωθηθεί, αλλά δεν έχει εγκριθεί καμία Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη στην Κρήτη (αφορά σε εθνικές δράσεις και όχι σε περιφερειακές).
	3. Κίνδυνοι υποβάθμισης	4	A.1.1.α.6-7.1	Η αυξημένη προστασία των ευαίσθητων οικοσυστημάτων οφείλεται κυρίως στην ανάπτυξη των περιβαλλοντικών υποδομών (ΕΕΛ, ΧΥΤΑ) του νησιού, οι οποίες μειώνουν την πιθανότητα υποβάθμισης αυτών των περιοχών από ρύπανση.
3.	Πηγές ρύπανσης	3	A.1.1.α.6-7.2	Η γεωργική και η κτηνοτροφική δραστηριότητα παραμένουν οι κύριοι παράγοντες ρύπανσης του περιβάλλοντος
	1. Αστική δραστηριότητα	4	A.1.1.α.6-7.2	Κατασκευάστηκαν και λειτουργούν οι υποδομές επεξεργασίας και διάθεσης υγρών και στερεών αποβλήτων.
	2. Βιομηχανική δραστηριότητα	3	A.1.1.α.6-7.2	Δημιουργήθηκαν νέα ΒΙΠΕ και ΒΙΟΠΑ (Σητείας και Ρεθύμνου, αντίστοιχα), ωστόσο η λειτουργία της

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
				άτυπης βιομηχανικής ζώνης των Λινοπεραμάτων προβλέπεται να συνεχιστεί.
	3. Τουριστική δραστηριότητα	3	A.1.1.α.6-7.2	Η λειτουργία των περιβαλλοντικών υποδομών, αλλά και η χρήση συστημάτων επεξεργασίας λυμάτων από τις τουριστικές μονάδες, οι οποίες δεν είναι συνδεδεμένες με αυτές, έχει μειώσει αισθητά τις περιβαλλοντικές πιέσεις του παρελθόντος.
	4. Γεωργική δραστηριότητα - Εξακολουθεί η αλόγιστη χρήση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων. - Τα απόβλητα των ελαιουργείων (με αυξανόμενους συνεχώς φόρτους) διατίθενται κατά κύριο λόγο ανεξέλεγκτα, αν και έχει εφαρμοστεί σε μεμονωμένες περιπτώσεις η διάθεση του κασιόγαρου σε λίμνες εξάτμισης.	2	A.1.1.α.6-7.2	Παραμένει ο κύριος παράγοντας υποβάθμισης του περιβάλλοντος. Κατασκευάστηκαν έργα άρδευσης και έγινε μερική επέκταση - αναβάθμιση των δικτύων. Παρατηρείται αύξηση στην παραγωγή βιολογικών προϊόντων, η οποία όμως δεν δύναται να χαρακτηριστεί ως στροφή σε γεωργό-περιβαλλοντικά προϊόντα.
	5. Κτηνοτροφική δραστηριότητα	1	A.1.1.α.6-7.2	Εξακολουθεί να ασκείται κατά κύριο λόγο εκτατικά με βασικά προβλήματα την μη ελεγχόμενη βόσκηση και την υπέρ-βόσκηση. Επίσης, παρουσιάζονται προβλήματα έντονων πιέσεων από μονάδα εντατικής κτηνοτροφίας στον Λατζίμα, Ρεθύμνης.
4.	Ζώνες ρύπανσης	4	A.1.1.α.6	Η κατάσταση του συνόλου των παραμέτρων χαρακτηρίζεται ικανοποιητική
	1. Ποιότητα ατμοσφαιρικού περιβάλλοντος	A	A.1.1.α.6-8.2	Δεν αξιολογείται, δεν αποτελεί αντικείμενο του ΠΠΧΣΑΑ.

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
	Στην περιοχή του Ηρακλείου είναι εγκατεστημένος σταθμός παρακολούθησης παραμέτρων της ατμόσφαιρας (αξιολόγηση από το Εργαστήριο Περιβαλλοντικών και Χημικών Διεργασιών Πανεπιστημίου Κρήτης).			
	2. Ποιότητα ακουστικού περιβάλλοντος	A	A.1.1.α.6-8.2	Δεν αξιολογείται, δεν αποτελεί αντικείμενο του ΠΠΧΣΑΑ.
	3. Ποιότητα επιφανειακών υδάτων Στο Υδατικό Διαμέρισμα Κρήτης λίγα είναι τα ρέματα που διατηρούν ροή σε όλη τη διάρκεια του έτους και τροφοδοτούνται από πηγαία νερά.	4	A.1.1.α.6-8.2	Διατίθενται περισσότερες καταγραφές σχετικά με την ποιότητα των επιφανειακών υδάτων και αξιολογώντας τις, εκτιμάται ότι έχουν περιοριστεί τα φαινόμενα των περιβαλλοντικών πιέσεων στα επιφανειακά ύδατα.
	4. Ποιότητα υπογείων υδάτων (άρθρο 5 Οδηγίας - Πλαίσιο για τα Νερά 2000/60/ΕΕ, 2008)	3	A.1.1.α.6-8.2	Διατίθεται καλής ποιότητας και ποσότητας νερό. Παρατηρούνται εντοπισμένα φαινόμενα υφαλμύρωσης, υπεράντλησης υδροφορέων, σημαντική πτώση της στάθμης.
	5. Ποιότητα θαλασσιών αποδεκτών	5	A.1.1.α.6-8.2	Το 2011 η κατάσταση όλων των ακτών κολύμβησης της Κρήτης χαρακτηρίστηκε ως «εξαιρετικής ποιότητας» βάσει της Οδηγίας 2006/7/ΕΚ.
	6. Πιέσεις στο έδαφος Οι σπουδαιότερες πηγές είναι τα αστικά λύματα (βοθρολύματα), τα βιομηχανικά απόβλητα, η απόθεση στερεών αποβλήτων (ΑΣΑ) και τα γεωργικά απόβλητα.	4	A.1.1.α.6-8.2	Γενικά λόγω και της υλοποίησης των περιβαλλοντικών υποδομών, έχουν περιοριστεί οι πιέσεις στο έδαφος, πλην των πιέσεων από τη γεωργο-κτηνοτροφική δραστηριότητα.

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
	7. Ζώνες και σημεία με έντονο πρόβλημα ρύπανσης	3	A.1.1.α.6-7.2	Έχει βελτιωθεί η ποιότητα των θαλάσσιων υδάτων. Παρακολουθούνται με αναλυτική καταγραφή οι πιέσεις σε επιφανειακά και υπόγεια ύδατα. Τα τοπικά προβλήματα ρύπανσης εξακολουθούν να υφίστανται στις περιοχές (εκτός θεσμοθετημένων ΒΙΠΕ και ΒΙΟΠΑ) όπου υπάρχουν οχλούσες βιομηχανίες (Λινοπεράματα και Σταθμοί παραγωγής ενέργειας οι οποίοι εκσυγχρονίζονται σταδιακά, δεν παύουν όμως να δημιουργούν έντονα προβλήματα στους αποδέκτες –ατμόσφαιρα, ύδατα και έδαφος).
5.	Διεύρυνση πολιτιστικού αποθέματος	3	A.1.1.α.6	Ανελήφθησαν δράσεις, σε μη ικανοποιητικό βαθμό
	α. Παραδοσιακοί οικισμοί (χαρακτηρισμένοι)	2	A.1.1.α.6-8.5	Η θεσμική δραστηριότητα στον τομέα μετά το 2000 είναι ανύπαρκτη, δίχως αυτό να σημαίνει ότι οι χαρακτηρισμοί της προηγούμενης περιόδου δεν είχαν θετικά αποτελέσματα.
	β. Κηρυγμένοι αρχαιολογικοί χώροι - ιστορικοί τόποι	3	A.1.1.α.6-8.4	Η θεσμική δραστηριότητα εξελίχθηκε μετά το 2000 με σχετικά χαμηλή ένταση. Διευρύνθηκαν, οριοθετήθηκαν και θεσμοθετήθηκαν αρχαιολογικοί χώροι και ζώνες προστασίας.
	γ. Χαρακτηρισμένα τοπία ιδιαιτέρου φυσικού κάλλους	4	A.1.1.α.6-8.6	Με την πρόσφατη θεσμική κατοχύρωση των περιοχών Natura χαρακτηρίστηκαν αρκετά πρόσθετα ΤΙΦΚ.
6.	Τοπία ιδιαίτερης σημασίας	A	A.1.1.α.6-8.7	Δεν αξιολογείται, δεν προβλέπονται στο ισχύον ΠΠΧΣΑΑ
	Εντοπίζονται 9 νέες μεγάλες χωρικές ενότητες έναντι των σήμερα θεσμοθετημένων στο ισχύον ΠΠΧΣΑΑ ως	A	A.1.1.α.6-8.7	Οι νέες χωρικές ενότητες έχουν πιο περιορισμένη έκταση, ώστε να δοθεί μεγαλύτερη δυνατότητα άσκησης των πρόσφορων ολοκληρωμένων ενιαίων

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
	«περιοχών με φέρουσα ικανότητα φυσικού και πολιτιστικού κεφαλαίου», πάντοτε σε συσχετισμό με το ευρωπαϊκό περιπατητικό μονοπάτι Ε4.			πολιτικών, δεδομένου ότι κατά την πρώτη δεκαετία 2000-2010 η άσκησή τους κρίνεται ότι ήταν απολύτως ελλειμματική.
7.	Ιδιαίτερα υποβαθμισμένα τοπία	2	A.1.1.α.6-8.8	Δεν έχουν ασκηθεί οι προβλεπόμενες από το ισχύον ΠΠΧΣΑΑ πολιτικές και τα φαινόμενα επιτείνονται
	Ζώνες με πίεση αστικοποίησης, φαινόμενα συνύπαρξης θερμοκηπίων, με χρήση φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων, μόνιμης κατοικίας, ξενοδοχείων και ενοικιαζόμενων καταλυμάτων, κ.ά.	2	A.1.1.α.6-8.8	Οι παράκτιες ζώνες του βόρειου άξονα, αλλά και παράκτιες ζώνες του νότου και νέες ζώνες με πάρκα ΑΠΕ.

Χάρτης Α.1.1.α.6-8

Θεματικό πεδίο Α.1.1.β.1-9: Μεταφορική υποδομή

Τα οδικά τμήματα των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών που καταγράφονται στην Περιφέρεια διαδραματίζουν κυρίως ενδοπεριφερειακό ρόλο και αποκτούν διεθνή σημασία μέσα από τη συν-λειτουργία τους με τις υπόλοιπες μεταφορικές ροές (θαλάσσιες και αεροπορικές). Μέσα από την επέκταση των εμπορευματικών μεταφορών, αλλά και του διεθνούς τουρισμού, επαληθεύεται η εκτίμηση του ΠΠΧΣΑΑ ότι το σύστημα μεταφορών της Κρήτης έχει τις προϋποθέσεις για περαιτέρω ανάπτυξη.

Από το Γενικό Πλαίσιο προβλέπεται η ολοκλήρωση και η αναβάθμιση του ΒΟΑΚ, που αποτελεί τμήμα του διευρωπαϊκού οδικού δικτύου, ενώ το τμήμα του ΝΟΑΚ (βλ. χάρτη Α2 εντός τεύχους, σελ. 12) εντάχθηκε πρόσφατα σε αυτό⁷. Κατά το Γενικό Πλαίσιο επίσης, μόνον ο αερολιμένας του Ηρακλείου (με πρόβλεψη για τον νέο στο Καστέλι) κατατάσσεται σε διεθνή αερολιμενική πύλη. Σύμφωνα με τα στοιχεία που παρατίθενται στο τεύχος 3 της παρούσας Μελέτης, η κατάταξη αυτή θα πρέπει να αναθεωρηθεί και να συμπεριληφθεί και ο αερολιμένας Χανίων ως διεθνής πύλη (όπως προβλέπεται και στο ισχύον Πλαίσιο), για τον οποίο άλλωστε έχει δρομολογηθεί νέα μεγάλη επέκταση, λόγω σημαντικού διεθνούς φόρτου. Ο αερολιμένας Σητείας κατατάσσεται ως διαπεριφερειακός.

Κατά το Γενικό Πλαίσιο, αλλά και κατά το Περιφερειακό, οι λιμένες Ηρακλείου και Σούδας κατατάσσονται σε διεθνείς πύλες, οι λιμένες Καστελίου και Σητείας σε διαπεριφερειακής σημασίας, ενώ προβλέπεται η δημιουργία εξειδικευμένου λιμένος εμπορευματοκιβωτίων στον Νότο, δίχως να χωροθετείται. Από το ΠΠΧΣΑΑ η Λιμενική Πύλη του Νότου αναφέρεται ως λιμάνι διεθνούς εμβέλειας, πολυλειτουργικό.

Όσον αφορά στις ελλείπουσες μεταφορικές υποδομές, η μόνη αναφορά που μπορεί να γίνει είναι στην κατάσταση του οδικού τμήματος Παχιά Άμμος - Σητεία του ΒΟΑΚ, που είναι σε αναντιστοιχία με την πραγματική λειτουργία του. Οδικές υποδομές υπερβολικών γεωμετρικών χαρακτηριστικών ή και μεγάλος αριθμός οδικών συνδέσεων έχουν κατασκευαστεί –βρίσκονται δηλαδή και αυτοί κατά κάποιον τρόπο σε αναντιστοιχία–, ιδιαίτερα ως κάθετες συνδέσεις Β-Ν στην Π.Ε. Ηρακλείου.

Εξ αιτίας και του διεθνούς χαρακτήρα των μεταφορικών υποδομών της Κρήτης, αλλά και εκ του γεγονότος ότι συγκροτεί αυτόνομο και ολοκληρωμένο νησιωτικό σύστημα, δεν παρατηρείται ελλιπής ανάπτυξη του συστήματος συνδυασμένων μεταφορών.

⁷ Είναι ενσωματωμένο στην πρόταση της Επιτροπής προς το Ευρωκοινοβούλιο και το Συμβούλιο, και περιλαμβάνεται στην Υ.Α. ΔΜΕΟ/ε/ο/5529/ε/825. Όμως, το τμήμα από Μοίρες έως Μύρτο Ιεράπετρας, όπως σημειώνεται, έχει προβληματική όδευση και απαιτείται να τροποποιηθεί. Το θέμα κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικό, διότι η συγκεκριμένη όδευση αποκλίνει από τις προβλέψεις του κειμένου και των χαρτών Β4 α και β, Δ.1.1 και Π.1 του ΦΕΚ του ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης. Σημειώνεται ότι οι νότιες κλιτύες των Αστερουσίων είναι βραχώδεις και απότομες, οι παραλιακοί οικισμοί είναι μικροί, το συνολικό χωρικό σύστημα είναι ενταγμένο στο Δίκτυο Natura και μεγάλο τμήμα του έχει χαρακτηριστεί αρχαιολογικός χώρος.

Πίνακας Α.1.1.β.1-9: Μεταφορική υποδομή

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
1.	Οδικό δίκτυο και οδικές μεταφορές	3	A.1.1.α.6-9.1	Χωλαίνει η ολοκλήρωση του πρωτεύοντος οδικού δικτύου
α.	Υλοποίηση ιεράρχησης οδικού δικτύου	3	A.1.1.α.6-9.1	Σταδιακά, αλλά με ιδιαίτερα αργό ρυθμό, υλοποιείται η σαφής διαφοροποίηση του πρωτεύοντος οδικού δικτύου ως προς τα γεωμετρικά και λειτουργικά χαρακτηριστικά από το υπόλοιπο δίκτυο της Περιφέρειας. Προβλέπεται αναβάθμιση των αξόνων ΒΟΑΚ και ΝΟΑΚ και των κάθετων συνδέσεων τους, με τετράιχνη ή δίοιχνη διατομή με ΛΕΑ, αναβαθμισμένα γεωμετρικά χαρακτηριστικά και με πλήρη ή μερικό έλεγχο των προσβάσεων.
β.	Απόσταση νέων αξόνων από παραλιακές ζώνες Η κατεύθυνση του Πλαισίου είναι σαφής: χάραξη σε απόσταση από τις παραλιακές ζώνες και κάθετες συνδέσεις με τριτεύοντες άξονες.	4	A.1.1.α.6-9.1	Δεν υλοποιείται κανένας νέος οδικός άξονας σε μικρή απόσταση και παράλληλη όδευση με την ακτογραμμή.. Έχουν όμως θεσμοθετηθεί από τα ΣΧΟΟΑΠ: 1. τ. Δ. Λεύκης, οδικός άξονας παράλληλα προς την ακτή για τη σύνδεση των οικισμών Ξηροκάμπου με Ζάκρο και Ξηροκάμπου με Γούδουρα. 2. τ. Δ. Λάμπης, νέος παράκτιος οδικός άξονας παράλληλος στην ακτογραμμή, στην περιοχή των οικισμών Άγιος Παύλος και Άγια Παρασκευή. Θα απαιτηθεί τροποποίηση των ΦΕΚ.

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
γ.	Αναβάθμιση ΒΟΑΚ σε αυτοκινητόδρομο	3	A.1.1.α.6-9.1	Υπάρχουν σε εξέλιξη μελέτες και εργολαβίες κατά τμήματα για τη μετατροπή του ΒΟΑΚ σε τετράιχνο αυτοκινητόδρομο. Απομένει ακόμα μεγάλο ποσοστό του οδικού άξονα με διατομή δίοχνη. Από το ΣΧΟΟΑΠ Δ. Αρμένων δεν υιοθετείται η πρόταση του ισχύοντος Πλαισίου για τη νέα χάραξη - λειτουργική αναβάθμιση του ΒΟΑΚ, στο τμήμα από τον κόμβο της Σούδας μέχρι τις Βρύσες. Η αναβάθμιση έχει ολοκληρωθεί.
δ.	Υλοποίηση ΝΟΑΚ και κάθετων συνδέσεων	2	A.1.1.α.6-9.1	Η υλοποίηση του ΝΟΑΚ προχωρά με πιο αργούς ρυθμούς, καθώς βρίσκεται ακόμα σε επίπεδο ωρίμανσης των μελετών. Οι κάθετες συνδέσεις υλοποιούνται με πιο γοργούς ρυθμούς και τμήματά τους έχουν ήδη ολοκληρωθεί ή βρίσκονται υπό κατασκευή. Στο θεσμοθετημένο ΓΠΣ Δ. Ιεράπετρας, σε αντίθεση με τα προβλεπόμενα στο ΠΠΧΣΑΑ, έχουν θεσμοθετηθεί: 1. Κατάργηση της παράκαμψης του ΝΟΑΚ στην πόλη της Ιεράπετρας και 2. Χαρακτηρισμός ως δευτερεύοντος του τμήματος του ΝΟΑΚ σύνδεσης Ιεράπετρας με Παχιά Άμμο. Θα απαιτηθεί τροποποίηση του ΦΕΚ.

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
2.	Λιμάνια και θαλάσσιες μεταφορές	2	A.1.1.α.6-9.2	Δεν υλοποιήθηκαν ικανοποιητικά οι δράσεις λειτουργικής αναβάθμισης των διεθνών και διαπεριφερειακών πυλών και συνδέσεων
α.	Υλοποίηση ιεράρχησης λιμένων	2	A.1.1.α.6-9.2	Η θεσμοθετημένη ιεράρχηση των λιμένων της χώρας σύμφωνα με την ΚΥΑ 8315.2/02/07 (ΦΕΚ 202/Β/2007) διαφοροποιεί την κατάταξη των λιμανιών της Κρήτης από αυτήν που προτείνεται στο ΠΠΧΣΑΑ 2003. Επίσης λιμάνια που το ΠΠΧΣΑΑ θεσμοθετούσε ως σημαντικά επιβατικά ή εμπορευματικά (Τυμπάκι, Ιεράπετρα, Κόκκινος Πύργος, Παχειά Άμμος) δεν έχουν τεθεί σε ανάλογη λειτουργία.
β.	Αναβάθμιση και ενίσχυση ανταγωνιστικότητας λιμένων Ηρακλείου και Σούδας στη ΝΑ Μεσόγειο	2	A.1.1.α.6-9.2	Και για τα δύο λιμάνια εκπονήθηκαν μελέτες Προγραμματικού Σχεδίου (Master Plan), η υλοποίηση των οποίων βρίσκεται σε εξέλιξη. Η επιβατική κίνηση των δύο λιμένων σημειώνεται αύξουσα κατά τη δεκαετία 2000-2010.
γ.	Ανάπτυξη δευτερευόντων λιμένων Κίσσαμου, Ρεθύμνου, Άγ. Νικολάου, Σητείας, Ιεράπετρας, Παλαιοχώρας, Τυμπακίου	2	A.1.1.α.6-9.2	Μελέτες Προγραμματικού Σχεδίου εκπονήθηκαν και για τα λιμάνια Κισσάμου, Ρεθύμνου, Αγ. Νικολάου, Τυμπακίου και σε κάποια από αυτά εκπονούνται ήδη έργα. Στα λιμάνια Σητείας, Ιεράπετρας και Παλαιοχώρας δεν διαπιστώνεται ένας ολοκληρωμένος και συντονισμένος σχεδιασμός για την αναβάθμισή τους, παρά μόνο επιμέρους παρεμβάσεις και έργα.

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
δ.	Ανάπτυξη λιμενικής πύλης του Νότου	1	A.1.1.α.6-9.2	Η λιμενική πύλη του Νότου είναι εξαιρετικά ανώριμη ως υλοποίηση, καθώς η αναβάθμιση του λιμένα του Τυμπακίου βρίσκεται ακόμα σε φάση μελετών, ενώ δεν εκτελούνται σε άλλη θέση σχεδιασμοί και έργα σε ανάλογη κατεύθυνση.
ε.	Ανάπτυξη και λειτουργική αναβάθμιση Μαρινών	3	A.1.1.α.6-9.2	Στην Κρήτη καταγράφονται 14 μαρίνες, αυτοτελείς ή εντός υφιστάμενων λιμένων. Οι 4 από αυτές βρίσκονται στο στάδιο της κατασκευής.
3.	Αεροδρόμια και αεροπορικές μεταφορές	3	A.1.1.α.6-9.3	Έχουν δρομολογηθεί οι απαιτούμενες συμπληρωματικές παρεμβάσεις
α.	Αναβάθμιση Α/Δ Ηρακλείου και Χανίων	3	A.1.1.α.6-9.3	Έχουν εκπονηθεί μελέτες για την αναβάθμιση του αεροσταθμού του Α/Δ Χανίων και για το νέο Α/Δ στο Καστέλι του Ν. Ηρακλείου. Κανένα από τα δύο έργα δεν έχει αρχίσει να υλοποιείται. Για το αεροδρόμιο Χανίων έχει υποβληθεί η «αίτηση μεγάλου έργου» για συγχρηματοδότηση στο πλαίσιο του ΕΠ-ΕΠ και εκκρεμεί η έγκρισή της. Στο νέο αεροδρόμιο Καστελίου του νομού Ηρακλείου έχει προηγηθεί η Α' φάση για προεπιλογή παραχωρησιούχου. Εκκρεμεί ο διαγωνισμός Β' φάσης. Η επιβατική κίνηση των δύο Α/Δ καταγράφεται αύξουσα μέχρι το 2008, ενώ στη συνέχεια σημειώνει ύφεση.

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
β.	Α/Δ νότιας Κρήτης	1	A.1.1.α.6-9.3	Με την κατασκευή του Α/Δ στο Καστέλι, ενδεχομένως παύει η σκοπιμότητα κατασκευής επιπλέον Α/Δ στη νότια Κρήτη.
γ.	Δίκτυο ελικοδρομιών	2	A.1.1.α.6-9.3	Αδειοδοτημένο ελικοδρόμιο από την ΥΠΑ υφίσταται μόνο ένα στο Νοσοκομείο Χανίων από 12/2001 και άλλα 3 υπό αδειοδότηση σε Γαύδο, Αγ. Ρουμέλη και Ινναχώρι. Πιθανά χρησιμοποιείται και μη αδειοδοτημένος χώρος στο Νοσοκομείο Ηρακλείου. Το νέο θεσμικό πλαίσιο που διέπει την αδειοδότηση των ελικοδρομιών, αλλά και τους όρους για έκτακτη χρήση πεδίου προσγείωσης χωρίς «άδεια», ορίζεται από το ΠΔ19/2009 (ΦΕΚ 35/Α/2009). Ουσιαστικά επιτρέπει την κατασκευή ελικοδρομίου χωρίς αδειοδότηση σε όλες τις εκτός σχεδίου περιοχές, εκτός περιπτώσεων ελικοδρομιών για ειδικές χρήσεις (εκπαίδευση, συντήρηση ελικοπτερίων, νυχτερινή προσγείωση κλπ.).
4.	Ελλείπουσες μεταφορικές υποδομές	4	A.1.1.α.6-9.1	Το οδικό τμήμα Παχιά Άμμος - Σητεία του ΒΟΑΚ και δευτερευόντως το αντίστοιχο Βιάννος - Ιεράπετρα του ΝΟΑΚ
5.	Λειτουργία συνδυασμένων μεταφορών	5	A.1.1.α.6-9.2	Αξιολογείται καλή ανάπτυξη του συστήματος συνδυασμένων μεταφορών

Θεματικό πεδίο Α.1.1.β.1-10: Λοιπή Τεχνική υποδομή

Σήμερα, στο ενεργειακό σύστημα της Κρήτης λειτουργούν 3 θερμικοί Σταθμοί Παραγωγής (ΑΗΣ Χανίων στη θέση Ξυλοκαμάρα, ΑΗΣ Λινοπεραμάτων⁸ στο Ηράκλειο και ΑΗΣ Αθρινολακκου στο Λασιθί) στους οποίους βρίσκονται εγκατεστημένες 28 μονάδες παραγωγής συνολικής ισχύος 820 MW περίπου. Η παραγωγή ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές στην Κρήτη κρίνεται ικανοποιητική, δεδομένου ότι υπάρχουν 33 εγκατεστημένοι σταθμοί παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος από αιολική ενέργεια (συνολική εγκατεστημένη ισχύς 173,94 MW) και φωτοβολταϊκά συστήματα (εγκατεστημένη ισχύς 60,12 MW). Η παραγωγή ενέργειας από αιολικά και φωτοβολταϊκά συστήματα αντιστοιχεί σε ποσοστό 18,5% της συνολικής παραγωγής ενέργειας στο νησί.

Οι σήμερα υλοποιημένες εγκαταστάσεις αιολικής ενέργειας συγκεντρώνονται σε μεγάλο ποσοστό στην ευρύτερη περιοχή της Σητείας και δευτερευόντως στην Π.Ε. Ηρακλείου, στον νοητό άξονα Β-Ν, από Αχλάδα έως Αντισκάρι. Όσον αφορά σε αυτές που έχουν άδεια παραγωγής, εντοπίζονται πέντε σημαντικής κλίμακας πυκνώσεις, η πρώτη στην ευρύτερη περιοχή της Σητείας, η δεύτερη νότια και ένθεν και ένθεν των ορεινών σχηματισμών με κέντρο την Παχιά Άμμο, η τρίτη στον κεντρικό ορεινό όγκο της Π.Ε. Ρεθύμνης, η τέταρτη στην ΝΑ πλευρά των Λευκών Ορέων και η πέμπτη στην ορεινή περιοχή της Καντάνου. Οι υλοποιημένες εγκαταστάσεις ηλιακής ενέργειας δεν έχουν μορφοποιηθεί χωρικά, διότι πρόκειται ακόμη για έργα μικρής χωρικής κλίμακας, που η χωροθέτησή τους είναι διάστικτη σε όλο τον χώρο του νησιού και συναγωνίζεται σε παρουσία την εκτός σχεδίου δόμηση.

Γενικά παρατηρείται έντονη και ανησυχητική⁹ δραστηριότητα στον τομέα των ΑΠΕ, δεδομένου ότι ο πρόσφατος Ν.3851/2010, με πρόθεμα την Κλιματική Αλλαγή και την ανάγκη άμεσης αντιμετώπισής της, σε συνδυασμό με τον Ν.3894/2010 για τις Στρατηγικές Επενδύσεις, τείνουν να μεταβάλουν τόσο τις ποσοτικές παραμέτρους παραγωγής ενέργειας στο νησί, όσο και τις (ελλιπείς, άλλωστε) παραμέτρους προστασίας του τοπίου που ίσχυαν με το Ειδικό Πλαίσιο για τις ΑΠΕ. Η δραστηριότητα κατατάσσεται ως ανησυχητική, διότι η 'φέρουσα ικανότητα' του καθέκαστα χώρου δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο προβληματισμού, διατύπωσης κριτηρίων και σχετικών αποφάσεων, ούτε και ο χώρος και οι δυνατότητές του προσεγγίζονται –από τις προδιαγραφές των Μελετών ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ–, με το ερώτημα της ικανότητας να παραλάβουν ή όχι τέτοιου είδους εγκαταστάσεις.

Τα δίκτυα ύδρευσης, οι υποδομές άρδευσης –δίκτυα και φράγματα– και τα αποχευτικά δίκτυα, καθώς και οι εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων (ΕΕΛ), και οι υποδομές επεξεργασίας απορριμμάτων έχουν σημαντικά ενισχυθεί και έχει περιοριστεί σε σημαντικό βαθμό τόσο η έλλειψη των πρώτων, όσο και η ανεξέλεγκτη διάθεση των αποβλήτων της δεύτερης κατηγορίας.

⁸ Προβλέπεται να μετεγκατασταθεί στη θέση Κορακιά, στα όρια των Π.Ε. Ηρακλείου και Ρεθύμνης.

⁹ Βλ. για παράδειγμα ΦΕΚ 1787Β/6.6.12, όπου εντάσσονται στις διαδικασίες Στρατηγικών Επενδύσεων του Ν.3894/2010:

1. το επενδυτικό σχέδιο «Αιολικό Σύστημα Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας (Α.Σ.Π.Η.Ε.)», που περιλαμβάνει κατασκευή 33 αιολικών σταθμών, συνολικής ισχύος 1.077 MW, στους τέσσερις νομούς της Κρήτης, κυριότητας της «ΤΕΡΝΑ ενεργειακή Α.Β.Ε.Τ.Ε.»,
2. το επενδυτικό σχέδιο «Κατασκευή Ηλιοθερμικού Σταθμού Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας», συνολικής ισχύος 70 MW, σε περιοχή του Δήμου Σητείας, ενεργειακής παραγωγής 378.306 MWh, ετησίως, κυριότητας της «ΣΟΛΑΡ ΠΑΟΥΕΡ ΠΛΑΝΤ ΛΑΣΙΘΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ Μ.Ε.Π.Ε.» και
3. το επενδυτικό σχέδιο «Κρήτη Πράσινο Νησί», που περιλαμβάνει κατασκευή 36 αιολικών σταθμών, συνολικής ισχύος 1.005,10 MW, κυριότητας του Ομίλου «ELIKA GROUP».

Από το ισχύον Πλαίσιο προβλέπεται ότι η διαχείριση των απορριμμάτων –αστικών και πάσης φύσεως στερεών αποβλήτων– θα έπρεπε να έχει επιλυθεί το αργότερο έως το 2006, με την προσφορότερη για το περιβάλλον μέθοδο, που είναι η δημιουργία μεγάλων βιομηχανικών μονάδων, οι οποίες είναι μεν δαπανηρές, αλλά επιλύουν οριστικά και επιτυχώς το πρόβλημα, τόσο για τα αστικά στερεά απόβλητα όσο και για τα λοιπά πάσης φύσεως (βιομηχανικά και άλλα) απορρίμματα. Επιπλέον η μέθοδος αυτή συνδυάζεται με σταδιακή διαλογή στην πηγή και ανακύκλωση. Χαρακτηριστικά, στην Κρήτη σήμερα υπάρχουν δύο (2) ενεργοί και τρεις (3) ανενεργοί ΧΑΔΑ. Ο συγκεκριμένος σχεδιασμός έχει εγκαταλειφθεί και προωθείται η διαχείρισή τους ανά Π.Ε., με αφετηρία ορισμένα σημαντικά και λειτουργικά έργα και δραστηριότητες, που έχουν ήδη πραγματοποιηθεί.

Στον άξονα προτεραιότητας του ΠΕΠ 2007-2013 *‘Προστασία του περιβάλλοντος και μείωση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων’* δαπανήθηκαν πολύ περισσότερα από τα προβλεπόμενα χρήματα και μάλιστα από το συνολικό ποσό των χρημάτων που έχουν ήδη ενταχθεί τον Ιούνιο 2012, το 87% έχει κατευθυνθεί εδώ. Συνεπάγεται ότι ολοκληρώνονται τα περιφερειακά έργα των υποδομών περιβάλλοντος και μεταφορών, δίχως βέβαια να αναιρείται το γεγονός ότι –λόγω του συστήματος των αναθέσεων συμβάσεων δημοσίων έργων– στοιχίζουν πολύ ακριβότερα.

Έχουν επίσης προωθηθεί δράσεις, με στόχο –σύμφωνα με το ΠΠΧΣΑΑ– τη λειτουργία της Περιφέρειας ως διεθνούς τηλεπικοινωνιακού κόμβου μεγάλων δυνατοτήτων Ανατολής - Δύσης - Νότου, με τη χρήση της τεχνολογίας δικτύου οπτικών ινών και ψηφιακών ασυρματικών ζεύξεων και με την ανάπτυξη των δικτύων τηλεϊατρικής, στον ευρύτερο Χώρο του Αιγαίου και της Ανατολικής Μεσογείου. Στα Χανιά λειτουργεί διεθνής τηλεπικοινωνιακός κόμβος οπτικών ινών και με τη συγκέντρωση ακαδημαϊκών, ερευνητικών και τεχνολογικών ιδρυμάτων έχουν ήδη δημιουργηθεί θετικές προϋποθέσεις για την ανάδειξη του νησιού, ως Κέντρο Τηλεματικών Εφαρμογών και Υπηρεσιών.

Γενικά, σε χωροταξική κλίμακα, δεν διαπιστώνονται ελλείπουσες τεχνικές υποδομές ή υποδομές σε αναντίστοιχη κατάσταση.

Πίνακας Α.1.1.β.1-10: Λοιπή Τεχνική υποδομή

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
1.	Ενέργεια	4	A.1.1.β.6-10.1	Θεσμικά και επενδυτικά έχουν μεταβληθεί οι όροι και ως εκ τούτου οι προβλέψεις του Ειδικού Πλαισίου για τις ΑΠΕ κρίνονται ελλιπείς
α.	Ηλεκτρική Ενέργεια από μη Ανανεώσιμες Πηγές (συμβατικές πηγές)	4	A.1.1.β.6-10.1	1. Λειτουργία νέου Θερμοηλεκτρικού σταθμού και τεχνολογική αναβάθμιση υφιστάμενων 2. Μερικός εκσυγχρονισμός του συστήματος μεταφοράς ενέργειας
β.	Ενέργεια από ΑΠΕ	4	A.1.1.β.6-10.1	Προβλέπονται: 1. Αξιοποίηση των μορφών ΑΠΕ (κυρίως Αιολικών Πάρκων και Φ/Β). Υπάρχει κάλυψη κατά 18,5% των αναγκών. 2. Διερεύνηση της ενεργειακής αξιοποίησης των αστικών απορριμμάτων. Η πρόταση δημιουργίας κεντρικής μονάδας καύσης (ΠΕΣΔΑΚ 2012) απορρίφθηκε.
γ.	Βαθμός εναρμόνισης των προβλέψεων του ΠΠΧΣΑΑ με το Ειδικό Πλαίσιο για τις ΑΠΕ	3	A.1.1.β.6-10.1	Έχει μεταβληθεί το τοπίο (θεσμικά και επενδυτικά). Δεν αρκούν οι προβλέψεις του Ειδικού Πλαισίου για να προστατευτεί το περιβάλλον. Απαιτείται να συμπληρωθεί με περαιτέρω διατάξεις, για την ασφαλή προστασία του περιβάλλοντος.
δ.	Θεσμικά	4	A.1.1.β.6-10.1	Δημιουργήθηκε το Ενεργειακό Κέντρο Περιφέρειας Κρήτης.
2.	Υδρευση	4	A.1.1.β.6-10.2	Υλοποιήθηκαν υποδομές ύδρευσης (φράγματα) και αναβαθμίστηκε - επεκτάθηκε μερικώς το δίκτυο ύδρευσης

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
3.	Άρδευση	4	A.1.1.β.6-10.2	Υλοποιήθηκε το σύνολο των προβλεπόμενων φραγμάτων άρδευσης και εκσυγχρονίστηκε μερικώς το δίκτυο. Υλοποιήθηκαν αρκετές λιμνοδεξαμενές, δίχως να λυθεί συνολικά το ζήτημα της άρδευσης (π.χ. στο Ρέθυμνο προβλέπεται κατασκευή φράγματος στον π. Πλατύ δίπλα στη λιμνοδεξαμενή Βιζαρίου).
4.	Αποχέτευση	5	A.1.1.β.6-10.3	Πολύ καλή επίδοση στις δράσεις του τομέα
α.	ΕΕΛ	5	A.1.1.β.6-10.3	Όλοι οι προβλεπόμενοι οικισμοί προτεραιότητας (18 οικισμοί στην Κρήτη) βάσει της Οδηγίας 271/91/ΕΟΚ εξυπηρετούνται από ΕΕΛ.
β.	Δίκτυα	4	A.1.1.β.6-10.3	Μεγάλος αριθμός οικισμών της Περιφέρειας διαθέτει αποχετευτικά δίκτυα, ωστόσο υπάρχουν ακόμη οικισμοί που εξυπηρετούνται από στεγανούς και απορροφητικούς βόθρους.
5.	Απόβλητα - υποδομές	4	A.1.1.β.6-10.4	Έχει εκπονηθεί και προωθείται Περιφερειακό Σχέδιο Διαχείρισης Απορριμμάτων. Προβλέπεται η κατασκευή και λειτουργία σε Χανιά - Ηράκλειο εγκαταστάσεων επεξεργασίας Αστικών Στερεών Αποβλήτων. Μερική λύση του προβλήματος των αποβλήτων ελαιουργείων μέσω σποραδικών μονάδων επεξεργασίας τους.

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
6.	Τηλεπικοινωνίες Δίκτυα	4	A.1.1.β.6-10.5	Εκτιμώνται καλές οι επιδόσεις στον τομέα. 1. Συστήματα οπτικών ινών έχουν εγκατασταθεί κατά μήκος του Βόρειου παραλιακού άξονα. 2. Δεν έχει αναπτυχθεί κόμβος τηλεϊατρικής στο νησί, ωστόσο προγραμματίζονται έργα στο πλαίσιο της ψηφιακής σύγκλισης (Εθνικό Δίκτυο Τηλεϊατρικής).
7.	Ελλείπουσες υποδομές ή υποδομές σε αναντίστοιχη κατάσταση	4	A.1.1.β.6-10	Σε χωροταξική κλίμακα, δεν διαπιστώνονται

Θεματικό πεδίο Α.1.1.β.1-11: Θεσμοθετημένες χρήσεις γης

(βλ. χάρτη Α.1.1.α.4-1: Κατάσταση Μελετών Ρυθμιστικών Σχεδίων, ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ και ΠΕΡΠΟ και πίνακα Α.1.1.β.1-11β: Σύγκριση προβλέψεων πληθυσμιακών εξελίξεων των Δήμων από τα θεσμοθετημένα ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ και των στοιχείων της απογραφής 2011)

Από το 2000 έως σήμερα σε όλη τη Χώρα έχουν επέλθει σημαντικές διαφοροποιήσεις στη χρήση της γης, σε μια περίοδο όπου σπαταλήθηκε πολύ χρήμα για την ανάπτυξη του δομημένου¹⁰ αποθέματος, ενώ εξακολούθησε η επέκταση της οικιστικής χρήσης σε νέες περιοχές, εις βάρος γεωργικών, δασικών ή και άλλων θεωρητικά προστατευόμενων εκτάσεων, με τον κύριο όγκο των κατασκευών να αναφύεται στις παράκτιες ζώνες. Δεν υπήρξε θεσμική αλλαγή στην εθνική πολιτική για τον δραστικό περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης, ούτε καν για την κατάργηση των εν ισχύ παρεκκλίσεων αρτιότητας και κατάτμησης. Συνεχίστηκε συγχρόνως, με αμείωτη ένταση, η παραγωγή αυθαιρέτου δομημένου αποθέματος, το οποίο επίσης καταλαμβάνει τον χώρο διάσπαρτα και στη συνέχεια νομιμοποιείται σταδιακά σύμφωνα με τους εκάστοτε ισχύοντες νόμους.

Κατά τις διατυπώσεις του θεσμοθετημένου Πλαισίου για την Κρήτη *‘σε όλη αυτήν την περίοδο θα λαμβάνονται δραστικά μέτρα για τον περιορισμό της εκτός σχεδίου δόμησης σε όλον τον χώρο της νήσου με προτεραιότητα στις παράκτιες ζώνες’*, κατά δε τις διατυπώσεις του Γενικού Πλαισίου:

*‘την κυριότερη απειλή κατά της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελεί η κατανάλωση χώρου από την άναρχη οικιστική ανάπτυξη. Για το **δραστικό περιορισμό της, δίδονται οι ακόλουθες κατευθύνσεις:***

- *Πρωώθηση της αρχής της «συμπαγούς πόλης» σε όλα τα επίπεδα χωρικού σχεδιασμού. Οι όποιες προτάσεις επεκτάσεων θα πρέπει να αιτιολογούνται τεκμηριωμένα επί τη βάση αντικειμενικών αναγκών (δημογραφικών, οικιστικών και παραγωγικών).*
- *Λήψη μέτρων για τις υπόλοιπες προστατευόμενες περιοχές, στο πλαίσιο Ρυθμιστικών, Πολεοδομικών Σχεδίων.*
- *Στον υπόλοιπο περιαστικό και αγροτικό χώρο: περιορισμός της εκτός σχεδίου δόμησης και ενίσχυση της συγκέντρωσης νέων παραγωγικών μονάδων σε οργανωμένους υποδοχείς σύμφωνα με τις προβλέψεις του άρθρου 12 του παρόντος. (επιτρεπόμενες χρήσεις, κλπ.)’.*

Είναι σημαντικός ο αριθμός των Καποδιστριακών Δήμων, για τους οποίους προωθήθηκε η εκπόνηση μελετών ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ, σύμφωνα με το άρθρο 9 του Ν. 2742/99 και σε εφαρμογή των επιταγών του θεσμοθετημένου Περιφερειακού Πλαισίου. Είναι όμως μικρός ο αριθμός των ήδη θεσμοθετημένων. Έχουν επίσης εκπονηθεί και θεσμοθετηθεί μελέτες ΠΕΡΠΟ για τους τέσσερις νομούς, ενώ δεν έχουν τύχει εφαρμογών οι σχετικές επιταγές του Πλαισίου, σχετικά με τη χρησιμοποίηση των μηχανισμών των άρθρων 10, 11 και 12 του Ν. 2742/99, όπως ΠΟΑΠΔ / ΠΟΑΥ, ΣΟΑΠ, ΠΕΧΠ, πέρα από το ότι προτείνεται η εφαρμογή τους από τα εκπονούμενα ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ.

Από τα θεσμοθετημένα ΓΠΣ και τα ΣΧΟΟΑΠ δεν αναμένονται σημαντικές μεταβολές στις χρήσεις γης και στους όρους δόμησης, διότι, εκτός του ότι είναι πρόσφατα και καλύπτουν σχετικά μικρή έκταση στο χώρο της Κρήτης, περιλαμβάνουν σημαντικές επεκτάσεις σχεδίων, οι οποίες δεν αιτιολογούνται καν ούτε από τις δικές τους πληθυσμιακές προβλέψεις για το 2021, πόσο μάλλον από τα μεγέθη της απογραφής 2011. Επιπροσθέτως, τα θεσμοθετημένα ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ, κατά κανόνα, δεν περιορίζουν δραστικά τους όρους της εκτός σχεδίου δόμησης (αρτιότητες, κατατμήσεις, επιτρεπόμενες χρήσεις, κατάργηση παρεκκλίσεων, κ.ά.), ούτε υποδεικνύουν συστηματικά τις ζώνες στις οποίες μπορεί να δημιουργούνται εγκαταστάσεις ΑΠΕ.

¹⁰ Κατασκευάστηκαν στην Κρήτη, την περίοδο 2001-2011, 75,0 τ.μ. νέου χώρου ανά νοικοκυριό 2001.

Από το ισχύον Περιφερειακό Πλαίσιο προβλέπεται, επίσης, ότι για τις ανάγκες β' κατοικίας θα υιοθετείται η αρχή της κάλυψής της κατά προτεραιότητα στους υπάρχοντες πολυπληθείς οικισμούς, προκειμένου να αναζωογονηθούν, καθώς και εντός των προβλεπόμενων περιοχών για τουριστική και για ήπια τουριστική ανάπτυξη, τόσο στους ορεινούς όγκους όσο και σε επιλεγμένες παράκτιες περιοχές. Όμως τέτοιου είδους ρυθμίσεις δεν εξειδικεύονται από τις μελέτες υποκείμενου σχεδιασμού.

Ένα σημαντικό σχετικό θέμα, το οποίο πρέπει να αντιμετωπιστεί, από τα εκπονούμενα ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ, είναι η κατάργηση των έως τότε (1987-1990) ορίων 'οικισμών προ του '23' για 67 παραδοσιακούς οικισμούς και οικισμούς των παράκτιων ζωνών της Π.Ε. Ρεθύμνης, για τους οποίους ορίστηκαν νέα το 1987, με νομαρχιακές αποφάσεις και με τη χρήση του διαβήτη (κέντρο οικισμού και ακτίνα, δίχως να λαμβάνεται υπόψη το τοπίο). Έχουν δημιουργηθεί δυσεπίλυτα προβλήματα¹¹, τα οποία έγινε πρόσφατη προσπάθεια με νέες Υπουργικές Αποφάσεις να νομιμοποιηθούν, διότι έχουν εκδοθεί οικοδομικές άδειες και έχουν υλοποιηθεί κατασκευές, που κρίθηκαν από τις αρμόδιες αρχές παράνομες. Πρόσφατα, επιχειρήθηκε η εκ των υστέρων νομιμοποίηση των κατασκευών, αλλά οι σχετικές πράξεις έχουν εκ νέου προσβληθεί στο ΣΤΕ.

Όσον αφορά στις εξελίξεις στις χρήσεις γης, διαφαίνονται προθέσεις για επενδύσεις μεγάλης κλίμακας στους τομείς «ξενοδοχεία - παραθεριστική κατοικία» και «εγκαταστάσεις πάρκων ΑΠΕ», σύμφωνα και με το πρόσφατο θεσμικό πλαίσιο, το οποίο αναιρεί τις προηγούμενες ρυθμίσεις για την προστασία του τοπίου. Οι ακόλουθες επιχειρηματικές πρωτοβουλίες, με σημαντική χωρική επιρροή, προωθούνται για θεσμική κατοχύρωση:

1. τουριστική ανάπτυξη μεγάλης δυναμικότητας 2.510 κλινών στο Κάβο Πλάκα (Δ. Σητείας), σε προβλεπόμενη από το ΠΠΧΣΑΑ ζώνη ήπιας τουριστικής ανάπτυξης, καθώς και μονάδα παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ 951 MW, για τις οποίες εκκρεμούν αιτήματα για ΕΠΟ,
2. τρία μεγάλης κλίμακας επενδυτικά σχέδια για παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας (βλ. κεφ. Α.1.1.α.6-10.1 στο τεύχος 3 και Α.1.1.β.1-10 στο παρόν τεύχος –ΤΕΡΝΑ, ΣΟΛΑΡ ΠΑΟΥΕΡ και Κρήτη Πράσινο Νησί), τα οποία έχουν ενταχθεί στο νόμο για τις στρατηγικές επενδύσεις (fast track),
3. επένδυση για τη δημιουργία πέντε ξενοδοχείων συνολικής δυναμικότητας 1.936 κλινών, ενός γηπέδου γκολφ 18 οπών και βοηθητικών υποδομών, στη θέση Μονή Τοπλού, σε έκταση 25.000 στρεμμάτων, σε προβλεπόμενη από το ΠΠΧΣΑΑ ζώνη ήπιας τουριστικής ανάπτυξης, η οποία εντάχθηκε πρόσφατα στο νόμο για τις στρατηγικές επενδύσεις (fast track) και
4. ανάπτυξη, σε 650,0 στρ., μεγάλου προγράμματος παραθεριστικής κατοικίας και τουριστικών εγκαταστάσεων, στη θέση Τριόπετρα, κοντά στον οικισμό Αγία Παρασκευή του Καποδιστριακού Δήμου Λάμπης, η οποία προβλέπεται από το θεσμοθετημένο ΣΧΟΟΑΠ του.

Πιστεύεται ότι τέτοιες 'άτακτες' κινήσεις θα δώσουν διέξοδο εύκολου και άμεσου κέρδους, μέσω της προώθησης κεφαλαίων στις κατασκευές νέων οικισμών και μεγάλων εγκαταστάσεων ΑΠΕ και όχι μέσω παραγωγικών επενδύσεων, που ευνοούν τη δημιουργία τοπικής ανάπτυξης. Επιπροσθέτως, το νέο δίκτυο 'παραθεριστικής - τουριστικής κατοικίας' θα οδηγήσει στον πλήρη μαρασμό των πραγματικών οικισμών, σε αντιπαράθεση με «νέους ξένους οικισμούς» απαιτητικών με τη σειρά τους σε πρόσθετες κοινωφελείς υποδομές στον ευρύτερο χώρο, ενώ το δίκτυο «εγκαταστάσεις μεγάλων, αλλά και μικρών Πάρκων» για παραγωγή ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές, θα κατακλύσει τον χώρο του νησιού και θα δημιουργήσει παράλληλο δίκτυο με την εκτός σχεδίου δόμηση και την αυθαίρετη κατοικία.

¹¹ Έκτοτε έχουν γίνει προσφυγές στο ΣΤΕ, τόσο για το γενικό πλαίσιο 'εάν οι Νομάρχες μπορεί να ορίζουν όρια οικισμών' –βλ. σχετικές αποφάσεις του ΣΤΕ–, όσο και για το ειδικό πλαίσιο, του τρόπου ορισμού τους στη συγκεκριμένη περίπτωση.

Πίνακας Α.1.1.β.1-11: Θεσμοθετημένες χρήσεις γης

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
A.	Θεσμοθετημένα ΓΠΣ - ΣΧΟΟΑΠ (Καποδιστριακοί Δήμοι) και όρια οικισμών προ του '23		A.1.1.α.4, Γενικό Πλαίσιο και ΠΠΧΣΑΑ	
1.	Επεκτάσεις οικιστικής χρήσης	2	A.1.1.α.6-11	Σημαντικής έκτασης και ανατιολόγητες
α.	ΓΠΣ Δ. Σητείας, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Ιτάνου, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Λεύκης, ΓΠΣ Δ. Νέας Αλικαρνασσού, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Βιάννου, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Κρουσώνα, ΓΠΣ Δ. Τυμπακίου, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Γουβών, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Λατππαίων, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Πλατανιά	2	A.1.1.α.1, A.1.1.α.4-2 και A.1.1.α.6-11	Θεσμοθετούνται νέες οικιστικές περιοχές με χρήση γενικής κατοικίας ή τουριστικής ανάπτυξης. Κατά κανόνα δεν αιτιολογούνται ούτε καν από τις πληθυσμιακές εξελίξεις.
β.	Θεσμοθέτηση ορίων 67 παραδοσιακών και παράκτιων οικισμών προ του '23, το 1987-1990, στην Π.Ε. Ρεθύμνης (αναδημοσιεύτηκαν πρόσφατα [ΦΕΚ 258/ΑΑΠ/03.06.2009 και ΦΕΚ 272/ΑΑΠ/11.06.2009], για να καλυφθεί το νομικό κενό).	1	A.1.1.α.6-11	Ορίστηκαν νέα όρια με νομαρχιακές αποφάσεις και με τη χρήση του διαβήτη (κέντρο οικισμού και ακτίνα, δίχως να λαμβάνεται υπόψη το τοπίο) και έχουν δημιουργηθεί δυσεπίλυτα προβλήματα. Η νέα προσπάθεια νομιμοποίησης των ορίων έγινε σε αντίθεση με το ισχύον ΠΠΧΣΑΑ, διότι είναι παραδοσιακοί και το σύνολο σχεδόν των οικισμών και ο περιβάλλον χώρος τους αποτελούν τμήμα της ζώνης με φέρουσα ικανότητα φυσικού και πολιτιστικού κεφαλαίου. Έχει ασκηθεί νέα προσφυγή στο ΣΤΕ. Θα απαιτηθεί κατάργηση των ΦΕΚ

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
2.	Πρόβλεψη ΠΕΡΠΟ, με χρήσεις «Τουρισμός - Αναψυχή» του άρθρου 8 του Π.Δ. 166Δ/87 ή και με χρήση Α και Β κατοικία	2	A.1.1.α.6 και A.1.1.α.4	Χρησιμοποιούνται για περαιτέρω επεκτάσεις α' και β' κατοικίας και όχι ως εξυγιαντικός μηχανισμός
Α.	ΣΧΟΟΑΠ Δ. Ιτάνου, στον όρμο Καρούμπες / Κάβο Πλάκα, βόρεια του αρχαιολογικού χώρου, ανάμεσα στις ζώνες περιοχών του δικτύου Natura.	1	A.1.1.α.6-11	Σε αντίθεση με το ισχύον ΠΠΧΣΑΑ (προβλέπεται ως περιοχή ήπιας τουριστικής ανάπτυξης, σε παράκτιο μέτωπο εντός ορίου περιοχής με φέρουσα ικανότητα φυσικού και πολιτιστικού κεφαλαίου), ενώ δεν περιλαμβάνεται ούτε στις εγκεκριμένες περιοχές ΠΕΡΠΟ της Π.Ε. Λασιθίου (ΦΕΚ 284/10.08.08). Θα απαιτηθεί τροποποίηση του ΦΕΚ Δ. Ιτάνου
β.	ΣΧΟΟΑΠ Δ. Ιεράπετρας (πέραν των χρήσεων τουρισμός - αναψυχή, προβλέπεται και η χρήση κατοικία)	1	A.1.1.α.4-2	Προβλέπονται εκτός της προτεινόμενης περιοχής αναζήτησης ήπιας τουριστικής ανάπτυξης του ισχύοντος Πλαισίου, καθώς περιλαμβάνουν παράκτιο μέτωπο εντός ορίου περιοχής του δικτύου Φύση 2000 ενώ δεν περιλαμβάνονται, πλην μίας (μέρος αυτής), ούτε στις εγκεκριμένες περιοχές αναζήτησης ΠΕΡΠΟ. Θα απαιτηθεί τροποποίηση του ΦΕΚ Δ. Ιεράπετρας

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
γ.	ΣΧΟΟΑΠ Δ. Λεύκης, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Βιάννου, ΓΠΣ Δ. Τυμπακίου, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Λαππαίων, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Αρμένων, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Πλατανιά	4	A.1.1.α.4-2	Περιλαμβάνονται στις εγκεκριμένες περιοχές, κατά κανόνα με μεγαλύτερη από την προβλεπόμενη έκταση
δ.	ΣΧΟΟΑΠ Δ. Αγίου Νικολάου, ΓΠΣ Δ. Νέας Αλικαρνασσοῦ,	3	A.1.1.α.4-2	Μεγάλη διασπορά προβλεπόμενων θέσεων
ε.	ΣΧΟΟΑΠ Δ. Γουβών (Α και Β κατοικία)	2	A.1.1.α.4-2	Προβλέπονται εκτεταμένες ζώνες ΠΕΡΠΟ
δ.	ΣΧΟΟΑΠ Δ. Λάμπης	1	A.1.1.α.4-2	Προβλέπονται 650,0 στρ. για την ανάπτυξη ιδιαίτερα μεγάλου προγράμματος παραθεριστικής κατοικίας (βλ. και Α.1.1.β.1-8 (1β), σε προβλεπόμενη από το ΠΠΧΣΑΑ παράκτια ζώνη ελέγχου τουριστικής ανάπτυξης. Απαιτείται τροποποίηση του ΦΕΚ
3.	Εκτός Σχεδίου Περιοχές - Αρτιότητες / Παρεκκλίσεις	1	A.1.1.α.4 και A.1.1.α.6-11	Κατά κανόνα θεσμοθετούνται τα ισχύοντα
α.	ΓΠΣ Δ. Σητείας, ΓΠΣ Δ. Ιεράπετρας, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Αγίου Νικολάου, ΓΠΣ Δ. Νέας Αλικαρνασσοῦ, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Βιάννου, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Γουβών, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Λάμπης, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Αρμένων, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Πλατανιά	1	A.1.1.α.4-2	Αρτιότητα 4,0 στρ. και παρεκκλίσεις σύμφωνα με τις διατάξεις παρ. 2 / άρθρο 1 / Π.Δ. 24.05.85
β.	ΣΧΟΟΑΠ Δ. Ιτάνου, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Λεύκης, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Κρουσώνα, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Γεωργιούπολης	2	A.1.1.α.4-2	θεσμοθετούνται περιορισμένες ρυθμίσεις
γ.	ΓΠΣ Δ. Τυμπακίου, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Λαππαίων	4	A.1.1.α.4-2	Θεσμοθετούνται αρκετές διαφοροποιήσεις, σε σχέση με τις ισχύουσες ρυθμίσεις

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
4.	Χρήσεις γης - νέες ζώνες προστασίας τοπίου	4	A.1.1.α.4-2	Θεσμοθετούνται θετικές ρυθμίσεις
	ΣΧΟΟΑΠ Δ. Ιτάνου, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Λεύκης, ΓΠΣ Δ. Ιεράπετρας, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Αγίου Νικολάου, ΓΠΣ Δ. Νέας Αλικαρνασσοῦ, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Βιάννου, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Κρουσώνα, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Γουβών, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Λαππαίων, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Αρμένων, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Πλατανιά	4	A.1.1.α.4-2	Προστασία γεωργικής γης, ακτών, παραποτάμιων περιοχών, παράκτιων, μονοπατιών, υδατορεμάτων, παρόχθιων οικοσυστημάτων, υγροτόπων, φαραγγιών, κλπ.
5.	Προστασία τοπίου - πρόβλεψη ζωνών για ΑΠΕ	2	A.1.1.α.4 και A.1.1.β.1-11	Κατά κανόνα δεν προβλέπονται
	ΓΠΣ Δ. Σητείας, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Κρουσώνα, ΓΠΣ Δ. Τυμπακίου, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Λάμπης,	5	A.1.1.α.4-2 και A.1.1.β.1-11	Προσδιορίζονται συγκεκριμένες ζώνες
	ΣΧΟΟΑΠ Δ. Λεύκης	3	A.1.1.α.4-2 και A.1.1.β.1-11	Απαγορεύεται η εγκατάστασή τους σε συγκεκριμένες ζώνες
	ΣΧΟΟΑΠ Δ. Ιτάνου, ΓΠΣ Ιεράπετρας, ΣΧΟΟΑΠ Αγίου Νικολάου, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Βιάννου, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Λαππαίων, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Αρμένων, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Γεωργιούπολης, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Πλατανιά	1	A.1.1.α.4-2 και A.1.1.β.1-11	Δεν προσδιορίζονται συγκεκριμένες ζώνες. Θα απαιτηθούν τροποποιητικά ΦΕΚ, προκειμένου να ορίζονται οι ζώνες
6.	Κάλυψη των αναγκών β' κατοικίας στους υπάρχοντες πολυπληθείς οικισμούς	1	A.1.1.α.1	Δεν εξειδικεύονται μέτρα, δράσεις και τρόποι
7.	Ζώνες τουριστικής ανάπτυξης	2	A.1.1.α.4-2	Θεσμοθετούνται σε 'κορεσμένες' παράκτιες ζώνες
	ΣΧΟΟΑΠ Δ. Λεύκης, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Γεωργιούπολης,	2	A.1.1.α.4-2	Σε παράκτιες ζώνες, ήδη βεβαρημένες από τη δραστηριότητα

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
8.	Ζώνες ήπιας τουριστικής ανάπτυξης στους ορεινούς ή ημιορεινούς όγκους	-	A.1.1.α.4 και A.1.1.β.1-11	Δεν συνεκτιμώνται οι δύο κατηγορίες πεδίων και παραμένει εν ισχύ η επιμέρους αξιολόγηση
	ΣΧΟΟΑΠ Δ. Ιτάνου, προβλέπεται για το χερσαίο τμήμα του ακρωτηρίου (περιλαμβάνει και την έκταση 25.000,0 στρ, της Μονής Τοπλού, η οποία πρόσφατα εντάχθηκε στο νόμο για τις στρατηγικές επενδύσεις).	1	A.1.1.α.4-2 και A.1.1.β.1-11	Με δυνατότητα δημιουργίας τουριστικών εγκαταστάσεων συμβατών με την έννοια «ήπια τουριστική ανάπτυξη», αλλά με πολύ μεγάλο Σ.Δ. που αντιστοιχεί στο ½ του προβλεπόμενου από τις κείμενες διατάξεις της εκτός σχεδίου δόμησης και σε τροποποιητικό ΦΕΚ το Νοέμβριο του 2011, μετά την Απόφαση του ΣτΕ για ακύρωση της προωθούμενης τότε μεγάλης τουριστικής επένδυσης, καθορίζονται δυσμενέστεροι όροι κατ' αναλογία. Ο προβλεπόμενος Σ.Δ. είναι σε αντίθεση με το ισχύον ΠΠΧΣΑΑ και με την έννοια της ήπιας τουριστικής ανάπτυξης και εξ αιτίας των μεγάλων εκτάσεων που χρησιμοποιούνται για τις συγκεκριμένες πρωτοβουλίες. Θα απαιτηθεί τροποποίηση του ΦΕΚ Δ. Ιτάνου
	ΣΧΟΟΑΠ Δ. Κρουσώνα, ΓΠΣ Δ. Τυμπακίου, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Γουβών, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Αρμένων, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Πλατανιά	4	A.1.1.α.4-2	Ακολουθούνται οι κατευθύνσεις του ΠΠΧΣΑΑ

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
9.	Χαρακτηρισμοί παραδοσιακών οικισμών			
	ΣΧΟΟΑΠ Δ. Ιτάνου, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Λεύκης. ΣΧΟΟΑΠ Δ. Αγ. Νικολάου, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Βιάννου, ΓΠΣ Δ. Τυμπακίου, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Γουβών, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Λατππαίων,	4	A.1.1.α.4-2	Να προωθηθούν για χαρακτηρισμό στις αρμόδιες Υπηρεσίες (ΥΠΕΚΑ, ΥΠΠΟΤ)
10.	Χαρακτηρισμοί πρόσθετων αρχαιολογικών χώρων			
	ΣΧΟΟΑΠ Δ. Λεύκης, ΓΠΣ Δ. Ιεράπετρας, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Αγ. Νικολάου.	4	A.1.1.α.4-2	Να προωθηθούν για χαρακτηρισμό στις αρμόδιες Υπηρεσίες ΥΠΠΟΤ
11.	Δημιουργία οργανωμένων υποδοχέων για παραγωγικές δραστηριότητες			
	ΓΠΣ Δ. Σητείας, ΓΠΣ Δ. Ιεράπετρας, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Αγίου Νικολάου, ΓΠΣ Δ. Νέας Αλικαρνασσού, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Βιάννου, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Κρουσώνα, ΓΠΣ Δ. Τυμπακίου, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Γουβών, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Αρμένων, ΣΧΟΟΑΠ Δ. Γεωργιούπολης.	4	A.1.1.α.4-2	Εκτός από βιοτεχνικοί / βιομηχανικοί υποδοχείς, έχουν θεσμοθετηθεί και ζώνες ανάπτυξης κτηνοτροφικών δραστηριοτήτων
B.	Ειδικά θέματα			
1.	Εγκρίσεις περιβαλλοντικών όρων (ΕΠΟ Α1 και Α2) από τις κεντρικές υπηρεσίες	2	A.1.1.α.5-1	Δεν παρατηρούνται σημαντικές αποκλίσεις από τις κατευθύνσεις του ισχύοντος Πλαισίου
	Έχουν δοθεί ΕΠΟ σε οικοδομικούς, αστικούς και παραθεριστικούς οικισμούς	2	A.1.1.α.5-1	Υπονομεύεται η αρχή της συμπαγούς πόλης

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
	Έχουν δοθεί ΕΠΟ σε σημαντικό αριθμό νέων ξενοδοχειακών μονάδων ΑΑ' και Α' τάξης, σε ζώνες του βόρειου άξονα	3	A.1.1.α.5-1	Σε θεωρούμενες τουριστικά κορεσμένες περιοχές, όπου θεωρητικά προωθείται η αναβάθμιση των υφισταμένων μονάδων
	ΕΠΟ σε τουριστική ανάπτυξη μεγάλης δυναμικότητας 7.000 κλινών στο Κάβο Σίδερο, σε προβλεπόμενη ζώνη ήπιας τουριστικής ανάπτυξης	1	A.1.1.α.5-1	Παλαιότερη απόφαση, αλλά μετά τη θεσμοθέτηση του ΠΠΧΣΑΑ (για την περίπτωση εξεδόθη αρνητική απόφαση του ΣΤΕ)
	Έχουν δοθεί ΕΠΟ σε σημαντικό αριθμό βιομηχανικών μονάδων εκτός οργανωμένων υποδοχέων	2	A.1.1.α.5-1	Προβλέπονται εντός οργανωμένων υποδοχέων
	Έχουν δοθεί ΕΠΟ σε σημαντικό αριθμό μονάδων εξόρυξης αδρανών υλικών, εκτός θεσμοθετημένων ζωνών	2	A.1.1.α.5-1	Προβλέπονται εντός θεσμοθετημένων ζωνών
2.	Εγκρίσεις περιβαλλοντικών όρων (ΕΠΟ Α2) από τις περιφερειακές υπηρεσίες			Πάρα πολύ μεγάλος αριθμός. Καταγράφηκαν 1.750 αιτήματα την περίοδο 2000-2012
	Αιτήσεις δημόσιων και δημοτικών φορέων για κατασκευές δικτύων ύδρευσης - αποχέτευσης, επεξεργασίας και διάθεσης λυμάτων, διαχείρισης αποβλήτων, δευτερεύοντος και τριτεύοντος οδικού δικτύου, αλιευτικών καταφυγίων και λιμενικών εγκαταστάσεων σχετικά μικρής κλίμακας, αντιπλημμυρικών δικτύων, κ.ά.	A	A.1.1.α.5	Είναι διάσπαρτα έργα και δεν αξιολογούνται, διότι εξ αιτίας και του μεγέθους τους εκφεύγουν της κλίμακας του χωροταξικού σχεδιασμού

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
	Αιτήσεις ιδιωτών και επιχειρήσεων για βιομηχανικές και βιοτεχνικές μονάδες, ξενοδοχειακές μονάδες έως 100 κλίνες, μετατροπή διατηρητέων ή παραδοσιακών κτιρίων εντός των αστικών κέντρων σε μικρές ξενοδοχειακές μονάδες ΑΑ' τάξης, βάσεις και σταθμοί κινητής τηλεφωνίας, αιολικά και φωτοβολταϊκά πάρκα, κ.ά.	A	A.1.1.α.5	Αφορούν επίσης σε διάσπαρτα έργα και δεν αξιολογούνται προς το παρόν, διότι εξ αιτίας και του μεγέθους τους εκφεύγουν της κλίμακας του χωροταξικού σχεδιασμού
3.	Κατευθύνσεις προς τα εκπονούμενα ΓΠΣ / ΣΧΟΟΑΠ (Επιτροπές Επίβλεψης)			Θίγονται μόνον θεσμικά θέματα, που συναντώνται συστηματικά
	Επεκτάσεις	A	-	Περιορισμός τους και μόνον αιτιολογημένες επεκτάσεις
	Ρυθμίσεις της εκτός σχεδίου δόμησης	A	-	Δραστικός περιορισμός της, σύμφωνα και με τις επιταγές του Γενικού Πλαισίου
	Χωροθέτηση ζωνών ΑΠΕ	A	-	Για την προστασία του τοπίου, με γνώση του συγκεκριμένου χώρου
	Δημιουργία β' κατοικίας στους υπάρχοντες πολυπληθείς παραδοσιακούς και μη οικισμούς	A	-	Είναι αναγκαία η διατύπωση εξειδικευμένων μέτρων για τους συγκεκριμένους οικισμούς (ιδιοκτησιακό καθεστώς, τυπολογίες, κ.ά.)

Χάρτης Α.1.1.α.4-1: Κατάσταση Μελετών Ρυθμιστικού Σχεδίου, ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ και ΠΕΡΠΟ

Πίνακας Α.1.1.β.1-11β: Σύγκριση προβλέψεων πληθυσμιακών εξελίξεων των Δήμων από τα θεσμοθετημένα ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ και των στοιχείων της απογραφής 2011

Δήμος		Πληθυσμός Καποδιστρι- ακού Δήμου	Πληθυσμιακή πρόβλεψη ΓΠΣ ή ΣΧΟΟΑΠ	Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής (μ.ε.ρ.μ.) κατά τις προβλέψεις ΓΠΣ ή ΣΧΟΑΠ	μ.ε.ρ.μ. μόνιμου πληθυσμού Καλλικράτειου Δήμου κατά την απογραφή
Καλλικράτειος	Καποδιστριακός	2001	2021 ^{Λ*}	2001-2021	2001-2011
Περιφερειακή ενότητα Λασιθίου					
Σητεία	Σητεία	14.338	18.819	1,4%	-0,2%
	Ιτάνου	2.514	4.104	2,5%	
	Λεύκης	2.177			
Ιεράπετρας	Ιεράπετρας*	23.707	30.305	1,3%	-0,9%
Αγίου Νικολάου	Αγίου Νικολάου	19.462	24.967	1,3%	0,1%
Περιφερειακή ενότητα Ηρακλείου					
Ηρακλείου	Νέας Αλικαρνασσού	12.542	13.780	0,5%	0,6%
Βιάννου	Βιάννου	6.463	10.300	2,4%	-0,8%
Μαλεβιζίου	Κρουσώνα	4.059	5.243	1,3%	1,8%
Φαιστού	Τυμπακίου	10.001	9.340	-0,3%	0,2%
Χερσονήσου	Γουβών	7.761	13.447	2,8%	1,3%
Περιφερειακή ενότητα Ρεθύμνης					
Ρεθύμνης	Λαππαίων**	2.628	4.044	2,2%	1,5%
Αγίου Βασιλείου	Λάμπης	6.133	6.365	0,2%	-1,5%
Περιφερειακή ενότητα Χανίων					
Αποκορώνου	Αρμένων***	3.250	3.409	0,3%	0,6%
	Γεωργιουπόλεως*	2.483	3.800	2,3%	
Πλατανιά	Πλατανιά	5225	5597	0,3%	-0,6%

^{Λ*} Εκτός εάν αναφέρεται άλλο έτος προβλέψεων

* Πρόβλεψη αφορά το έτος 2020

** Δεν γίνεται ρητή αναφορά του έτους πρόβλεψης. Θεωρείται ότι αφορά το 2021

*** Πρόβλεψη αφορά το έτος 2015

Σύνολο μελετών: 15

Θεματικό πεδίο Α.1.1.β.1-12: Προγραμματικό Πλαίσιο

Από το θεσμοθετημένο Περιφερειακό Πλαίσιο προβλέπεται αναλυτικό Πρόγραμμα Δράσης, το οποίο αναφέρεται στο σύνολο των ενεργειών, των ρυθμίσεων, των μέτρων και προγραμμάτων, που απαιτείται να ληφθούν, προκειμένου να ολοκληρωθεί η «εφαρμογή» του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού εντός της προγραμματικής χρονικής περιόδου 2000-2015¹². Στην Οριστική Φάση της Μελέτης του Χωροταξικού Σχεδίου Κρήτης, εκτιμήθηκε αναλυτικά κατά κατηγορία δαπάνης το κόστος εφαρμογής του Χωροταξικού, ανεξαρτήτως των φορέων και των πηγών χρηματοδότησης (Εθνικό Σκέλος, Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, Κοινοτικές Πρωτοβουλίες / Δημόσια δαπάνη, Ιδιωτική δαπάνη), το οποίο ανέρχεται σε **3.880,4** εκατ. ευρώ (σταθερές τιμές 1998), που επιμερίζονται ανά γενική κατηγορία δράσεων, όπως φαίνεται στον πίνακα.

Με αναγωγή όλων των χρηματικών μεγεθών σε σταθερές τιμές 2011, προκύπτουν τα ακόλουθα μεγέθη:

- γενικό σύνολο πρότασης ΠΠΧΣΑΑ, δίχως τις γεωργικές υποδομές¹³, 5.760,00 εκατ. €,
- υλοποιηθέντα προγραμματικής περιόδου 2000-2006, 1.890,00 εκατ. € και
- υλοποιηθέντα προγραμματικής περιόδου 2007-2013 (έως 6/2012), 1.025,00 εκατ. €, ήτοι
- σύνολο υλοποιήσεων 2.915,00 εκατ. €.

Συνολικά, οι σημαντικές ομάδες έργων και δράσεων, που περιλαμβάνει ο προταθείς προϋπολογισμός 2000-2015 του ΠΠΧΣΑΑ –εάν αφαιρεθούν οι γεωργικές υποδομές– έχει καλυφθεί μόνο κατά 51% έως τον Ιούνιο 2012 και πρέπει με βεβαιότητα να προβλεφθεί ότι στο τέλος του 2015 θα υπάρξει σοβαρή υστέρηση υλοποιήσεων.

Παρουσιάζει ενδιαφέρον και αξίζει να επισημανθεί ότι η πορεία της απορρόφησης κονδυλίων από τα Τομεακά Προγράμματα και από τα Περιφερειακά δεν είναι καθόλου κοινή. Από τις προβλεπόμενες συνολικά στο ΠΕΠ 2000-2006 δαπάνες το 95% υλοποιήθηκε, ενώ από το ΠΕΠ 2007-2013 –που δεν θα ολοκληρωθεί πριν το 2015– ήδη έχουν ενταχθεί (τον Ιούνιο 2012), το 88% από τα αρχικώς προβλεπόμενα ποσά.

¹² Η εκτίμηση είχε γίνει με προγραμματικό ορίζοντα το 2013, ο οποίος όμως μπορεί να μεταφερθεί για το 2015, προφανώς με χαμηλότερη ετήσια εκροή πόρων, η οποία σήμερα θεωρείται περισσότερο ρεαλιστική, ιδίως όσον αφορά στη δεύτερη περίοδο 2007-2015.

¹³ Δεν συμπεριλαμβάνονται και δεν συν-αξιολογούνται τα μεγέθη για την κατηγορία 'Γεωργικές υποδομές', διότι αφ' ενός σημειώνεται πολύ μεγάλη υπερκάλυψη του προταθέντος προϋπολογισμού, αλλά αφ' ετέρου πρέπει η υπερκάλυψη να θεωρηθεί πλασματική, γιατί τα στοιχεία υλοποιήσεων που διατίθενται περιέχουν και ενισχύσεις παραγωγών για βελτιώσεις των εκμεταλλεύσεων, που προφανώς δεν είχαν περιληφθεί στο μακροπρόθεσμο του ΠΠΧΣΑΑ 2000.

Πίνακας Α.1.1.β.1-12: Προγραμματικό Πλαίσιο

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
A.	Ήπιες δράσεις	4	A.1.1.α.3-2.2β	Αφορούν στη βελτίωση μορφωτικού επιπέδου, ενισχύσεις επενδύσεων, επιχειρηματικότητα, κ.ά. Ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό κάλυψης του προβλεπόμενου από το ΠΠΧΣΑΑ προϋπολογισμού, σε σχέση με τις υλοποιήσεις
B.	Χωρική συγκρότηση			Δεν συν-αξιολογούνται. Παραμένει η βαθμολόγηση στα επιμέρους πεδία
1.	Συγκρότηση του οικιστικού δικτύου	5	A.1.1.α.3-2.2β και A.1.1.α.6-6	Αφορά διοικητικά κέντρα, περιφερειακά ιατρεία, ελλείποντα εξοπλισμό. Υπερκαλύφθηκε ο προταθείς από το ΠΠΧΣΑΑ προϋπολογισμός, σε σχέση με τις υλοποιήσεις.
2.	Μεταφορική υποδομή (οδική, αερολιμενική, λιμενική)	3	A.1.1.α.3-2.2β και A.1.1.α.6-9	Πολύ χαμηλό ποσοστό κάλυψης του προταθέντος από το ΠΠΧΣΑΑ προϋπολογισμού. Δεν υλοποιήθηκαν σημαντικά έργα όπως ο Β.Ο.Α.Κ. και το αεροδρόμιο Ηρακλείου στο Καστέλι.
3.	Ενέργεια	4	A.1.1.α.3-2.2β και A.1.1.α.6-10	Εμφανίζεται ιδιαίτερα χαμηλός βαθμός κάλυψης του προταθέντος προϋπολογισμού. Στο Πρόγραμμα Δράσης 2000-2015 του ΠΠΧΣΑΑ είχαν συνυπολογιστεί οι δαπάνες για τα έργα του σταθμού στον Αθρινόλακκο, καθώς και των δικτύων μεταφοράς ενέργειας, που πραγματοποιήθηκαν και καλύφθηκαν από τη ΔΕΗ.

α/α	Σημείο αξιολόγησης	Αξιολόγηση	Τεκμηρίωση	Παρατηρήσεις
4.	Υδατικό Δυναμικό και Διαχείριση Υγρών και Στερεών αποβλήτων	4	A.1.1.α.3-2.2β και A.1.1.α.6-10	Ο ενδιάμεσος βαθμός κάλυψης του προταθέντος από το ΠΠΧΣΑΑ προϋπολογισμού αποδίδεται στην υστέρηση υλοποίησης υποδομών. Ιδιαίτερα αυτών που είχαν προβλεφθεί για τα στερεά απόβλητα, διότι η κατασκευή των εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων και των υδατικών ταμιευτήρων έχει ολοκληρωθεί στο σύνολό της.
5.	Αναβάθμιση αστικού, περιαστικού και παράκτιου χώρου	4	A.1.1.α.3-2.2β και A.1.1.α.6-6	Ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό κάλυψης του προταθέντος από το ΠΠΧΣΑΑ προϋπολογισμού σε σχέση με τις υλοποιήσεις
6.	Έργα φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος	3	A.1.1.α.3-2.2β και A.1.1.α.6-8	Ποσοτικά ενδιάμεσος βαθμός κάλυψης του προϋπολογισμού σε σχέση με τις υλοποιήσεις Ποιοτικά όμως οι δράσεις δεν κινήθηκαν στην ενιαία αντιμετώπιση φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος
7.	Οργάνωση μεταποιητικών υποδοχέων	3	A.1.1.α.3-2.2β και A.1.1.α.6-5	Το ποσοστό απορρόφησης δεν είναι ικανοποιητικό, παρ' όλο που υλοποιήθηκαν τα προταθέντα ΒΙΠΑ, ΒΙΟΠΑ

A.1.1.β.2: Αξιολόγηση ανά θεματική ενότητα των στρατηγικών κατευθύνσεων και του προγράμματος δράσης του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ

Στην αναλυτική αξιολόγηση του συνόλου των θεματικών, η οποία προηγείται, έχουν εντοπιστεί με λεπτομέρεια όλες οι ενέργειες, μέτρα, πρωτοβουλίες, που πρέπει ή που δεν πρέπει να αναληφθούν. Στο παρόν κεφάλαιο εξετάζονται οι στρατηγικές κατευθύνσεις και για μια εκάστη περιγράφονται οι συνολικές διαπιστώσεις και εκτιμήσεις και υποδεικνύονται τα μέτρα, τα προγράμματα, οι πρωτοβουλίες, που οφείλουν να αναληφθούν. Τεκμηριώνεται, επίσης, η ανάγκη αναθεώρησης ή μη των προβλεπόμενων από το ισχύον ΠΠΧΣΑΑ πρωτοβουλιών και διατυπώνονται οι προοπτικές για τη βιώσιμη ανάπτυξη της Κρήτης, ενώ συγχρόνως επισημαίνονται τυχόν ενέργειες, που έχουν αναληφθεί και που αντίκεινται ή δεν εναρμονίζονται πλήρως με το Πλαίσιο.

Θεματική ενότητα 1: Η θέση και ο ρόλος της Κρήτης στον Διεθνή, Ευρωπαϊκό και Εθνικό χώρο

Διαπιστώσεις - πορίσματα

1. Η Κρήτη αξιολογείται θετικά ως αυτόνομο χωρικά σύστημα με ικανό μέγεθος ενδοχώρας και πληθυσμού και με πληθώρα ιστορικών μνημείων του πολυπολιτισμικού της παρελθόντος και παρόντος. Χαρακτηρίζεται ως αδύναμος κρίκος από την περιφερικότητά της, σε σχέση με τις λοιπές περιφέρειες του σημερινού Ευρωπαϊκού χώρου, αλλά αξιολογείται θετικά από τη στρατηγική της θέση στο σύστημα των χωρών που περιβάλλουν τη Λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου.

2. Σε σχέση με την προηγούμενη προγραμματική περίοδο, η Κρήτη δεν κατάφερε να σταθεροποιήσει τη θέση της, που εάν συγκριθεί με τους δείκτες των περιφερειών της ΕΕ φαίνεται να έχει μεταβληθεί επί το δυσμενέστερο. Ενδεικτικά ο ρυθμός ετήσιας μεταβολής 1991-94 του ΑΕΠ ανερχόταν στο 5,63%, έναντι του 0,02% του μέσου όρου της Χώρας και το 1994, το ΑΕΠ κατά κεφαλή της Κρήτης υπερσκέλιζε το αντίστοιχο της Χώρας. Στην τρέχουσα περίοδο (ΠΕΠ 2007-2013), η Κρήτη περιλαμβάνεται στις οκτώ περιφέρειες του στόχου 'σύγκλιση'¹⁴.

3. Η χωροταξική ένταξη της Κρήτης στα ευρύτερα χωρικά σύνολα εξαρτάται από τις προοπτικές χωρικής ολοκλήρωσης του ίδιου του ελληνικού χώρου, όπως σταδιακά επιτυγχάνεται με τους μεγάλους οδικούς και θαλάσσιους άξονες, τα δίκτυα (σιδηροδρομικό, ενέργειας και τηλεπικοινωνιών), τα λιμάνια και τα αεροδρόμια, αλλά και τις συνδέσεις που αναπτύσσονται γύρω από τους γραμμικούς και κομβικούς αυτούς συνδέσμους. Με την αργή, αλλά συστηματική ανάπτυξη υποδομών επικοινωνίας και τεχνολογικών εφαρμογών, οι διαφορετικές περιβάλλουσες τη χώρα γεωγραφικές ενότητες αρχίζουν να διαθέτουν τη δυνατότητα συμπληρωματικής λειτουργίας, αναβαθμίζοντας συγχρόνως και τη θέση της Ελλάδας.

4. Η σημαντική χωρική διαφοροποίηση, σε σχέση με την κατάσταση το 2003, προκύπτει από το γεγονός της στο μεταξύ διάσθημα διεύρυνσης της ΕΕ και την απόκτηση της χώρας χερσαίων συνόρων με αυτήν, διευρύνοντας συγχρόνως τις προοπτικές για την Ελλάδα στο χώρο της ΝΑ Ευρώπης (Βαλκανική χερσόνησος και ευρύτερα χωρικά σύνολα, όπως Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, περιοχή Μαύρης Θάλασσας, Νοτιοανατολική Μεσόγειος). Σε αυτό το χωρικό σύστημα η χώρα και η Κρήτη έχει και μπορεί να αναπτύξει περαιτέρω γεωπολιτικές και οικονομικές σχέσεις.

¹⁴ Καλύπτει τις περιφέρειες των οποίων η ανάπτυξη υστερεί, με κατά κεφαλήν ΑΕγχΠ μικρότερο από το 75% του κοινοτικού μέσου όρου, ενώ για παράδειγμα η γειτονική Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου συνεχίζει να έχει καλλίτερους δείκτες και περιλαμβάνεται στο στόχο 'περιφερειακή ανταγωνιστικότητα και απασχόληση'.

5. Η σημαντικότερη συμβολή του ΕΣΠΑ 2007-2013, όσον αφορά στην Κρήτη, είναι ότι για πρώτη φορά θεσπίζεται η *‘αναπτυξιακή χωρική ενότητα Κρήτης - Νήσων Αιγαίου’*¹⁵, ως ολοκληρωμένο χωρικό πολυκεντρικό σύστημα, με *‘βασικό στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και την ανάδειξη της ελκυστικότητάς του, σε συνθήκες αειφόρου ανάπτυξης’*. Ειδικότερα, στο ΕΣΠΑ, όσον αφορά στην Κρήτη, κεντρικός στόχος παραμένει η αναβάθμιση του ρόλου της στην ευρύτερη περιοχή της ΝΑ Μεσογείου, στη βάση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας της, αλλά και η ανάδειξη της Περιφέρειας ως πιλοτικού κέντρου μεταφοράς τεχνολογίας και τεχνογνωσίας για εφαρμογές ΑΠΕ και εξοικονόμησης ενέργειας.

6. Επιπροσθέτως, κατά τις διατυπώσεις του ΠΕΠ 2007-2013, το *‘σημαντικό επιστημονικό / τεχνολογικό δυναμικό, οι τουριστικές υποδομές, ο πολιτιστικός πλούτος και η επιδιωκόμενη αναβάθμιση του ρόλου της Κρήτης στην ΝΑ Μεσόγειο διαμορφώνουν μια στρατηγική μέσω των ειδικών στόχων των Αξόνων Προτεραιότητας 1, 2, 3: Οικονομία της Γνώσης, Υποδομές και Επιχειρηματικότητα στους τομείς Τουρισμού - Πολιτισμού, Προώθηση της διείσδυσης των ΑΠΕ’*.

7. Μια ματιά στους δείκτες –βλ. συνοδευτικούς χάρτες εντός του τεύχους 2, του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Χωροταξίας– στοιχειοθετεί ότι η Κρήτη:

- βρισκόταν στη μεσαία κλίμακα των οικονομικών επιδόσεων ανάμεσα στις ευρωπαϊκές περιφέρειες, με βάση πολυκριτηριακή θεώρηση (ESPON 2006),
- εκτιμάται ότι θα υποστεί μείωση του ΑΕΠ της κατά περίπου 3% σε σχέση με το αντίστοιχο μέσο μέγεθος σε επίπεδο ΕΕ27, το 2030¹⁶ (ESPON 2007) και
- κατατάσσεται όσον αφορά στους δείκτες οικονομικής ευημερίας και ανεργίας στη μεσαία κλίμακα για τις τρεις περιφερειακές ενότητές της, πλην αυτής του νομού Ρεθύμνης, που κατατάσσεται στη χαμηλότερη (ESPON 2011),

γεγονός που δεν μπορεί παρά να εκληφθεί ότι οι επιδόσεις της, σε σχέση με τις περιφέρειες της Ένωσης, βρισκόταν έως το 2011 στο ανεκτό μέσο επίπεδο.

Μέτρα - ενέργειες - πρωτοβουλίες

Για την εφαρμογή των στρατηγικών κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ στη συγκεκριμένη θεματική ενότητα, αξιολογείται ότι πρέπει να συνεχίσουν να αναλαμβάνονται, με μεγαλύτερη ένταση:

(1) ήπιες και μακράς πνοής πρωτοβουλίες, που απαιτούν ολοκληρωμένες συνεργασίες με τον ευρύτερο περιβάλλοντα χώρο, για:

- την ανάδειξη και αναβάθμιση του ρόλου της Κρήτης με την ανάπτυξη λειτουργιών ‘κέντρου’ στη ΝΑ Μεσόγειο καθώς και ‘κόμβου’ διεθνούς σημασίας αξόνων, με κατεύθυνση ανατολική - δυτική Μεσόγειο, Μαύρη θάλασσα - Παρευξείνιες χώρες, νότια Ιταλία - Αδριατική, στους τομείς της οικονομίας, του πολιτισμού και των επικοινωνιών,
- την ανάπτυξη συνεργασιών με χώρες της ευρύτερης περιοχής της μεσογειακής λεκάνης και ειδικότερα με την Κύπρο, τη Μέση Ανατολή και τη Βόρειο Αφρική, με ανάπτυξη ευρύτερων δικτύσεων στον τομέα των Μεταφορών, με έμφαση στις θαλάσσιες συνδέσεις και
- την προώθηση δράσεων, ώστε να λειτουργήσει ως διεθνής τηλεπικοινωνιακός κόμβος μεγάλων δυνατοτήτων Ανατολής - Δύσης - Νότου και την ανάπτυξη δικτύων τηλεϊατρικής στον ευρύτερο χώρο του Αιγαίου και της Ανατολικής της Μεσογείου,

¹⁵ Που αποτελούσε και δομική και τεκμηριωμένη πρόταση της Μελέτης του Εθνικού Χωροταξικού Σχεδίου, την οποία όμως δεν απεδέχθη ούτε η Διεύθυνση Χωροταξίας, ούτε και η τότε πολιτική ηγεσία του ΥΠΕΧΩΔΕ.

¹⁶ Η ανάλυση έχει γίνει το 2005, πριν την εμφάνιση της παγκόσμιας οικονομικής και ειδικότερης ελληνικής κρίσης, αλλά επειδή είναι μακροπρόθεσμη, ενδεχομένως να δίνει αξιόπιστη εικόνα των τάσεων.

άξονες στους οποίους πραγματοποιήθηκαν και συνεχίζουν να αναλαμβάνονται καθημερινά μέτρα, όμως με δειλά βήματα, τα οποία ασφαλώς αποδίδουν, πλην όμως κανένα από αυτά δεν συγκροτεί την *‘κρίσιμη μάζα’*, με την οποία είναι δυνατό να ανατραπούν οι υφιστάμενες μάλλον αρνητικές τάσεις, μάλιστα σε τόσο ανασφαλές και αβέβαιο σε όλη αυτήν την περιοχή εξωτερικό περιβάλλον. Πρέπει να συνεχιστούν οι προσπάθειες.

Η Κρήτη οφείλει να διεκδικήσει ενεργό ρόλο στα προγράμματα του στόχου III *‘εδαφική συνεργασία’* της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου 2007-2013, στα οποία συμμετέχει η Ελλάδα, διότι πολλά από αυτά την αφορούν άμεσα (π.χ. διασυνοριακό πρόγραμμα *‘Ελλάδα - Κύπρος’*, πρόγραμμα πολυμερούς διασυνοριακής συνεργασίας *‘Θαλάσσια Λεκάνη Μεσογείου’*, διακρατικά προγράμματα *‘Μεσογειακός χώρος’* και *‘χώρος Νοτιοανατολικής Ευρώπης’*, κ.ά.). Θα πρέπει να εντοπιστούν οι δίοδοι που διευκολύνουν την απόκτηση ενεργού ρόλου.

(2) ήπιες και μακράς πνοής πρωτοβουλίες, που απαιτούν ανάληψη δέσμης εσωτερικών μέτρων, για:

- τη συνδυασμένη¹⁷ ανάδειξη των τομέων του Πολιτισμού και της προστασίας του Φυσικού Περιβάλλοντος, με αναγνώρισή τους ως σημαντικής προτεραιότητας «ζώνες υψηλής προστασίας» και με έμφαση στην πολυπολιτισμικότητα της Κρήτης και με τη δημιουργία δικτύων ολοκληρωμένων και πολλαπλών παρελθόντων αρχαιολογικών πάρκων - χώρων, καθώς και διεθνών εστιών πολιτιστικής παραγωγής, με παράλληλες εφαρμογές νέων τεχνολογιών, πολιτική που προωθήθηκε πλημμελώς και κυρίως όχι αποτελεσματικά,
- την ενθάρρυνση της παραγωγής γεωργοπεριβαλλοντικών προϊόντων και την ενίσχυση της μεταποιητικής δραστηριότητας σε προϊόντα του πρωτογενή τομέα, με στόχο να αυξάνεται η προστιθέμενη αξία των προϊόντων και με κατεύθυνση την ποιότητα, σταθερότητα, τυποποίηση, εκμετάλλευση του θεσμού της ονομασίας προέλευσης και την επιθετική πολιτική προώθησής τους με αποτελεσματικά δίκτυα διανομών, στο εσωτερικό και στο εξωτερικό,
- την ανάπτυξη των δύο συνεργαζόμενων τομέων του Τουρισμού και της Γεωργίας, με τη διατύπωση συνολικής στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την αξιοποίηση των τοπικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων και με κατάλληλα μέτρα χωροταξικής και περιβαλλοντικής πολιτικής, ανεξάρτητα από εξελίξεις στον ευρύτερο διεθνή χώρο και τις ρυθμίσεις στον τομέα των πολιτικών ανταγωνισμού, όπως αυτές θα διαμορφωθούν,
- τη στήριξη της παραγωγής «μεταποιητικών» προϊόντων υψηλής τεχνολογίας και μικρού όγκου και βάρους (βιοτεχνολογία, πληροφορική), με τη βοήθεια της ερευνητικής δραστηριότητας των Ιδρυμάτων της Κρήτης και
- την προώθηση επιχειρήσεων, με υποδομές και υπηρεσίες οι οποίες έχουν στενούς δεσμούς με τον τόπο, δηλαδή με δραστηριότητες που στηρίζονται στους ενδογενείς πόρους, με στόχο να δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας,

τομείς στους οποίους πραγματοποιήθηκαν πολύ περιορισμένα βήματα, με αποτελέσματα τα οποία πρέπει να χαρακτηριστούν ακόμη πιο περιορισμένης εμβέλειας, εάν σταθμιστούν συγχρόνως και οι –με συγκεκριμένη οπτική γωνία– ποιοτικές διατυπώσεις και παράμετροι, που συνοδεύουν στο εγκεκριμένο Πλαίσιο καθεμία από τις παραπάνω επιδιωκόμενες δέσμες πρωτοβουλιών. Πρέπει να αναληφθούν ουσιαστικές προσπάθειες.

¹⁷ Οι οριστικά πλέον οριοθετημένες και εκτεταμένες περιοχές του δικτύου «Φύση 2000» της Κρήτης συνδυάζονται με τις περιοχές με φέρουσα ικανότητα «πολιτιστικού κεφαλαίου» (αρχαιολογικοί χώροι, μνημεία της φύσης, τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και λοιπά προστατευόμενα τοπία, παραδοσιακοί οικισμοί, κ.ά.).

Τεκμηρίωση ανάγκης αναθεώρησης - προοπτικές

Με βάση τα προηγούμενα, εκτιμάται ότι δεν έχει ολοκληρωθεί η εφαρμογή των προβλεπόμενων από το ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης δράσεων και ενεργειών, ώστε να αναβαθμιστεί αισθητά η θέση και ο ρόλος της Κρήτης στον Διεθνή, Ευρωπαϊκό και Εθνικό χώρο. Συνεπώς αξιολογείται ότι, για τις πρωτοβουλίες της συγκεκριμένης θεματικής ενότητας, δεν απαιτείται αναθεώρηση των διατυπώσεων του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ, παρά εντατικοποίηση των προσπαθειών από το σύνολο των δημόσιων και ιδιωτικών φορείς, προς τις ίδιες κατευθύνσεις.

Εξ' άλλου, σε όλα τα αναλυτικά δελτία και εγκρίσεις περιβαλλοντικών όρων των έργων και δράσεων που εξετάστηκαν, δεν εντοπίστηκαν ενέργειες που αντίκεινται ή δεν εναρμονίζονται πλήρως με τις προσήκουσες πρωτοβουλίες για τον τομέα. Οι προοπτικές της χωρικής ολοκλήρωσης της Ελλάδας και της Κρήτης, στα ευρύτερα χωρικά σύνολα, δεν είναι ευοίωνες και οι προσπάθειες που θα απαιτηθούν οφείλουν να έχουν εντονότερο παρεμβατικό χαρακτήρα.

Θεματική ενότητα 2: Το πρότυπο χωρικής ανάπτυξης της Περιφέρειας**Διαπιστώσεις - πορίσματα**

Διαπιστώνεται ότι οι έως σήμερα ενέργειες δεν έχουν επικεντρωθεί ούτε και προσανατολίζονται κατά προτεραιότητα σε χωρικές δράσεις, με χαρακτηριστικά συμπληρωματικής, συνθετικής και ενιαίας λειτουργίας, με την εφαρμογή των οποίων θα ολοκληρωθεί και θα αναδειχθεί το επιθυμητό χωρικό πρότυπο ανάπτυξης της Κρήτης. Τέτοιες δράσεις, εάν αναλαμβάνονταν, θα στόχευαν να:

- μετασχηματίζεται σταδιακά το αστικό σύστημα σε πολυκεντρικό, με συνέργια των σημερινών και των νέων πόλων ανάπτυξης, με ανάσχεση των έντονων φαινομένων μονοσήμαντης ανάπτυξης του βόρειου άξονα, καθώς και με σχετικά ισόρροπη κατανομή των τουριστικών εγκαταστάσεων –αναβαθμισμένου τύπου– σε όλο τον χώρο της Νήσου, με κλασικές μορφές στις παράκτιες περιοχές και ήπιες στα ορεινά και ημιορεινά χωρικά σύνολα,
- υιοθετούνται από τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού και να θεσμοθετούνται οι αρχές της συμπαγούς πόλης, με παράλληλη οργάνωση του οικιστικού δικτύου να υποδεχθεί πληθυσμό - στόχο 700.000¹⁸ περίπου κατοίκων για το έτος 2015, ενώ προωθούνται μέτρα για την αντιμετώπιση της εκτός σχεδίου δόμησης,
- λαμβάνονται και να εφαρμόζονται κατάλληλα θεσμικά μέτρα κατά μήκος όλων των προβληματικών και κορεσμένων παράκτιων ζωνών με σύγκρουση χρήσεων γης και πίεση αστικοποίησης, με εργαλεία τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού ή και ειδικές ρυθμίσεις –όπου απαιτείται–, με τις οποίες αντιμετωπίζεται μερικώς η νόμιμη εκτός σχεδίου δόμηση, καθώς και η περαιτέρω ανάπτυξη των ξενοδοχειακών και λοιπών τουριστικών εγκαταστάσεων,
- οργανώνονται υποδοχές «οργανωμένης μεταποιητικής δραστηριότητας» και να ασκείται πολιτική μετεγκατάστασης των μονάδων που βρίσκονται εκτός αυτών,
- αναλαμβάνονται ποιοτικές παρεμβάσεις για την αναβάθμιση του αστικού, του περιφερειακού χώρου και του χώρου της υπαίθρου και
- θεσπίζονται μέτρα για την αντιμετώπιση της αυθαίρετης δόμησης περιλαμβανομένων και μέτρων διευκόλυνσης των πολιτών για απόκτηση α' και β' κατοικίας, ώστε σταδιακά να καλύπτονται οι ανάγκες και να περιορίζονται οι πιέσεις για αυθαίρετη δόμηση.

¹⁸ Κατά την πρόσφατη απογραφή (ΕΛΣΤΑΤ, 2011) ο μόνιμος πληθυσμός της Κρήτης ανέρχεται σε 621.340 κατοίκους. Η δράση αυτή έχει προωθηθεί επαρκώς, όπως αναφέρεται αναλυτικά στο οικείο κεφάλαιο, μέσω της ανάθεσης, της προώθησης, της ολοκλήρωσης ή και της θεσμικής κατοχύρωσης των Μελετών: Ρυθμιστικό Σχέδιο, Γενικά Πολεοδομικά και ΣΧΟΟΑΠ.

Διαπιστώνεται συγχρόνως ότι, προκειμένου να επιτευχθεί το επιθυμητό χωρικό πρότυπο ανάπτυξης της Κρήτης, περιβαλλοντικού και πολιτιστικού χαρακτήρα δράσεις δεν έχουν κατευθυνθεί προς:

- την ολοκληρωμένη διαχείριση των παρακτίων περιοχών, με εξειδικευμένο φυσικό σχεδιασμό και έλεγχο της καταλληλότητας και συμβατότητας των χρήσεων, καθώς και προς την προστασία και ανάδειξη των στοιχείων του φυσικού και του πολιτιστικού περιβάλλοντος,
- την ολοκληρωμένη προστασία και ανάδειξη του ορεινού χώρου, με έως σήμερα ιδιαίτερα πενιχρά αποτελέσματα, αλλά με δυνατότητες να χρησιμοποιηθούν οι διατάξεις του Ν.3827/2010 'κύρωση της ευρωπαϊκής σύμβασης για το τοπίο' και Ν.3937/2011 για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας,
- τον προσεκτικό σχεδιασμό των δυτικών και ανατολικών παράκτιων περιοχών του νησιού, που καλύπτονται σχεδόν στο σύνολό τους από περιοχές του δικτύου «Φύση 2000» και αρχαιολογικούς χώρους, με κύρια κατεύθυνση την προστασία και ανάδειξη της κληρονομιάς και την εξυγίανση της υπάρχουσας κατάστασης,
- την ανάληψη χωρικών δράσεων για την προστασία και ανάδειξη του ενιαίου φυσικού¹⁹ και πολιτιστικού χώρου, από τις οποίες θα καταδεικνύεται η άρρηκτη σχέση της φυσικής και πολιτισμικής προσωπικότητας του καθέκαστα χώρου, καθώς και το διαχρονικό ιστορικό βάθος του,
- την περιβαλλοντική και ποιοτική αναβάθμιση του υπεραναπτυγμένου τουριστικά βόρειου άξονα με ισχυρά κίνητρα ποιοτικής αναβάθμισης των υφιστάμενων εγκαταστάσεων και πρόβλεψη δυνατοτήτων επέκτασής τους, καθώς και με την ενίσχυση των ποιοτικών χαρακτηριστικών παροχής υπηρεσιών στην ενότητα της νότιας ακτής και
- την ειδική φροντίδα για το σύνολο του μικρού νησιωτικού χώρου της Κρήτης, ο οποίος δεν κατοικείται, περιλαμβάνεται εντός του καταλόγου του δικτύου «Φύση 2000» και επιπλέον διαθέτει σημαντικό πολιτιστικό απόθεμα και ο οποίος προβλέπεται να παραμείνει αδόμητος, με αποκατάσταση των υπαρχόντων παραδοσιακών κτισμάτων και κάστρων, με σύγχρονη δημιουργία μονοπατιών και μικρών υποδομών, όπου θα δύνανται οι επισκέπτες να κυκλοφορούν. Ιδιαίτερη μέριμνα προβλέπεται για την κατοικημένη Νήσο Γαύδο, όπου παράλληλα με την προστασία και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, θα πρέπει να προωθούνται προσεκτικές παρεμβάσεις ήπιας τουριστικής ανάπτυξης, συνδεδεμένες με εφαρμογές ΑΠΕ προκειμένου να συγκρατηθεί εκεί και ενδεχομένως να επανέλθει ο πληθυσμός.

Μέτρα - ενέργειες - πρωτοβουλίες

Για την εφαρμογή των στρατηγικών κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ στην συγκεκριμένη θεματική ενότητα, αξιολογείται ότι δίχως καθυστερήσεις πρέπει να αρχίσουν να αναλαμβάνονται:

(1) πρωτοβουλίες 'τεχνικού' χαρακτήρα, που απαιτούν συνέχεια και συνέπεια για:

- τον εμπλουτισμό και την αναβάθμιση του ρόλου των Πόλεων της Κρήτης, σύμφωνα με τις καταγεγραμμένες προτάσεις για την εξειδίκευση του διαπεριφερειακού (Ηράκλειο, Χανιά) και ενδοπεριφερειακού ρόλου τους, αλλά και με νέες, η ανάγκη των οποίων προέκυψε στο μεταξύ διάστημα, με παράλληλη δημιουργία ή και ενίσχυση υφιστάμενων δικτύων συνεργασίας, με πόλεις των γειτονικών Χωρών, που συνδέονται με τους επιλεγμένους αναπτυξιακούς άξονες,
- τη δημιουργία αναπτυξιακού περιβάλλοντος προώθησης των ΑΠΕ και των τεχνολογιών που αναπτύσσονται γύρω από αυτές, ώστε η Κρήτη να αποτελέσει κέντρο ανάπτυξης επιδεικτικών πιλοτικών και παραγωγικών εφαρμογών και μεταφοράς τεχνογνωσίας στις γύρω περιοχές. Οι προβληματισμοί για την

¹⁹ Πραγματοποιήθηκε η οριστική οριοθέτηση των σημαντικής προτεραιότητας «ζωνών υψηλής προστασίας» του δικτύου NATURA 2000.

προώθηση της θεσμικής κατοχύρωσης και της χρηματοδότησης μόνον των δράσεων που πληρούν τις προϋποθέσεις για σύγχρονη εξασφάλιση συνθηκών βιώσιμης ανάπτυξης, άρχισε πρόσφατα και δεν έχει ακόμη αποκτήσει αξιόπιστο περιβαλλοντικό υπόβαθρο,

- την αλλαγή του προτύπου κατανάλωσης του χώρου (συμπαγής πόλη, εκτός σχεδίου δόμηση, αυθαίρετα, κ.ά.), την αλλαγή του τρόπου μεταχείρισης των κρίσιμων παράκτιων ζωνών του νησιού στη βάση των επιταγών του ΠΠΧΣΑΑ, καθώς και του προτύπου τουριστικής ανάπτυξης, που προβλέπεται γενικά να εξελιχθεί με ήπιες και όχι με επιθετικές μορφές, αλλά και την υποστήριξη του μικρού νησιωτικού χώρου της Κρήτης και
- την περαιτέρω ανάπτυξη των ξενοδοχειακών και λοιπών τουριστικών εγκαταστάσεων, με εργαλεία τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού και τις ειδικές ρυθμίσεις, ώστε να επιτευχθεί η εξυγίανση και περιβαλλοντική / ποιοτική αναβάθμιση του υπερανάπτυγμένου τουριστικά βόρειου άξονα,

άξονες στους οποίους πραγματοποιήθηκαν βήματα, με αποτελέσματα όμως τα οποία πρέπει να χαρακτηριστούν περιορισμένης εμβέλειας, εάν σταθμιστούν συγχρόνως και οι – με συγκεκριμένη οπτική γωνία– ειδικές ποιοτικές διατυπώσεις και παράμετροι για τις επιδιωκόμενες δέσμες πρωτοβουλιών όσον αφορά στην ανάπτυξη των ΑΠΕ και της τουριστικής δραστηριότητας στο νησί. Τα μέτρα και οι ενέργειες οφείλουν να επαναδιατυπωθούν, λαμβάνοντας υπόψη και τους σημερινούς προβληματισμούς και τις διεθνείς δεσμεύσεις της χώρας και στη συνέχεια να αναληφθούν ουσιαστικές προσπάθειες.

(2) ειδικότερες πρωτοβουλίες ‘τεχνικού’ χαρακτήρα, που απαιτούν ισχυρές χρηματοδοτήσεις, για:

- τη συνολική και σταδιακή ολοκλήρωση του συστήματος μεταφορών, με την υλοποίηση ιεραρχημένου συστήματος πρωτεύοντος και δευτερεύοντος οδικού δικτύου, με τις αρμόζουσες επιλογές γεωμετρικών και λοιπών χαρακτηριστικών (τετράιχνη ή δίχνη διατομή με ΛΕΑ, αναβαθμισμένα γεωμετρικά χαρακτηριστικά και με πλήρη ή μερικό έλεγχο των προσβάσεων) και με στόχο τη δημιουργία των αναγκαίων δομών συνέργιας, σε διαπεριφερειακό και ενδοπεριφερειακό επίπεδο,
- την προετοιμασία μέτρων και δράσεων για την προσαρμογή στο νέο δεδομένο της αντικατάστασης του Α/Δ Ηρακλείου από νέο σύγχρονο Α/Δ στο Καστέλι, όπως προβλέπεται από το ισχύον ΠΠΧΣΑΑ, περιλαμβανομένου του προγραμματισμού της μετά την αντικατάσταση χρήσης του χώρου του υφιστάμενου αεροδρομίου Καζαντζάκης,
- τη λειτουργική υποστήριξη (άξονες αναφοράς: νήσοι Αιγαίου, Καλαμάτα), αλλά και κυρίως την αισθητική αναβάθμιση των κύριων πυλών εισόδου (Λιμάνια διεθνούς εμβέλειας: Ηράκλειο, Σούδα / Αεροδρόμια διεθνούς εμβέλειας: Ηρακλείου, Ακρωτήρι Χανίων),
- τη λειτουργική και αισθητική ανασυγκρότηση του αεροδρομίου της Σητείας (διαπεριφερειακής εμβέλειας) και των δευτερευουσών λιμενικών πυλών εισόδου (λιμάνια: Κίσσαμος, Ρέθυμνο, Άγιος Νικόλαος, Σητεία, Ιεράπετρα, Παλιόχωρα),
- την προετοιμασία για την ακριβή επιλογή της θέσης και για την πραγματοποίηση των πρόσφορων λιμενικών υποδομών για την Πύλη του Νότου και
- τον προσδιορισμό του λειτουργικού χαρακτήρα των Μαρινών της Κρήτης, με κατά προτεραιότητα άξονες αναφοράς τα νησιά των Περιφερειών του Νότιου και του Βόρειου Αιγαίου και του Ιονίου και με ανάληψη συμπληρωματικών χωρικών δράσεων, όπου αυτό κριθεί αναγκαίο,

άξονες στους οποίους πραγματοποιήθηκαν βήματα, με αποτελέσματα όμως τα οποία πρέπει να χαρακτηριστούν περιορισμένης εμβέλειας ή και όχι πάντοτε στοχοθετημένα και δίχως να συνοδεύονται από τις αναγκαίες προτεραιότητες και ιεραρχήσεις.

Σημειώνεται ότι, εάν εξαιρεθεί η προετοιμασία για τη νέα λιμενική πύλη του Νότου, η οποία δεν προωθήθηκε, σε όλους τους υπόλοιπους τομείς της κατηγορίας των υποδομών μεταφορών διατέθηκαν σημαντικότερα ποσά και –αναλογικά– ποσοστά χρηματοδοτήσεων. Παρ' όλα αυτά όμως, τα αποτελέσματα των δράσεων καταγράφονται ως περιορισμένα και ειδικά το οδικό δίκτυο απαιτείται να επαναξιολογηθεί αναλυτικά, πριν αναληφθούν νέα έργα που δεν συνάδουν με τον επιδιωκόμενο ρόλο ενός εκάστου τμήματος.

Τεκμηρίωση ανάγκης αναθεώρησης - προοπτικές

Με βάση τα προηγούμενα, αλλά και την αναλυτική αξιολόγηση του κεφαλαίου Α.1.1.β.1, προκύπτει ότι για την συγκεκριμένη θεματική ενότητα, απαιτείται αναθεώρηση και αναδιτύπωση του συνόλου των μέτρων και των ενεργειών του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ, λαμβάνοντας υπόψη και τους σημερινούς προβληματισμούς και δυνατότητες. Αναφέρεται ότι, σε όλα τα αναλυτικά δελτία και εγκρίσεις περιβαλλοντικών όρων των έργων και δράσεων που εξετάστηκαν, εντοπίστηκαν ενέργειες που αντίκεινται ή δεν εναρμονίζονται πλήρως με τις προσήκουσες πρωτοβουλίες για τον τομέα.

Οι προοπτικές για την υλοποίηση των στόχων του προτύπου χωρικής ανάπτυξης της Κρήτης, δεδομένης της κρίσης και των συνεπειών της, δεν είναι ευοίωτες, αλλά όμως εκτιμάται ότι είναι δυνατό να προσεγγιστούν, με τη χρήση ολοκληρωμένων βιώσιμων πολιτικών.

Θεματική ενότητα 3: Το αναπτυξιακό Πλαίσιο

Διαπιστώσεις - πορίσματα

1. Η Περιφέρεια είναι σαφώς στραμμένη προς τον έξω χώρο, τόσο στο διεθνές περιβάλλον, όσο και στον Ευρωπαϊκό και τον Μεσογειακό Χώρο, με ποικίλους κατά τομέα τρόπους, όπως για παράδειγμα (1) από την οικονομική της δραστηριότητα (γεωργικά προϊόντα, τουρισμός, επιχειρήσεις καινοτομικού χαρακτήρα, επιχειρήσεις θαλασσιών και αεροπορικών μεταφορών), (2) από την εκπαιδευτική και ερευνητική της δραστηριότητα (Πανεπιστήμιο, Πολυτεχνείο, ΙΤΕ, Μεσογειακά Ερευνητικά Ιδρύματα και τη συμμετοχή τους σε διεθνή και ευρωπαϊκά δίκτυα).

2. Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης και οι προσδοκίες σε βραχυπρόθεσμο ορίζοντα είναι δυσοίωτες. Η κρίση έχει επηρεάσει το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγικής βάσης της χώρας και φυσικά και της Κρήτης, με κύρια χαρακτηριστικά την αύξηση της ανεργίας, τη μείωση του εισοδήματος και τη μείωση των επενδύσεων. Η συνολική προστιθέμενη αξία στην Κρήτη μειώνεται λόγω της ταχύτερης από ότι στο σύνολο της χώρας μείωσης της απασχόλησης.

3. Η ακαθάριστη παραγωγικότητα της εργασίας στον πρωτογενή τομέα στην Κρήτη αυξήθηκε σε σταθερές τιμές με μέσο ετήσιο ρυθμό 2,7% στην περίοδο 2001-2009, σε αντίθεση με ό,τι συνέβη στο σύνολο της χώρας. Ως αποτέλεσμα, η ακαθάριστη παραγωγικότητα της εργασίας στον πρωτογενή τομέα είναι στην Κρήτη υψηλότερη κατά 17% του μέσου όρου της χώρας, ενώ το 2001 ήταν χαμηλότερη. Η απασχόληση στους τρεις κλάδους του δευτερογενή τομέα στην Κρήτη από το 2000 έως το 2008 ή 2009 είναι κατά κανόνα ανοδική. Στη συνέχεια όμως μειώνεται δραματικά. Στη μεταποίηση η απασχόληση μειώνεται μεταξύ 2008 και 2011 κατά 32% και στις κατασκευές κατά 33,6%.

4. Η απασχόληση στους κλάδους του τριτογενή τομέα ήταν ανοδική έως το 2008 και μετατρέπεται σε πτωτική όλους τους κλάδους μέχρι το 2010, ενώ σε ορισμένους κλάδους ανακάμπτει και πάλι το 2011. Ανθεκτικότεροι από τους μη εξαρτώμενους από το δημόσιο κλάδοι είναι η παροχή υπηρεσιών καταλύματος και εστίασης, όπου η μείωση μεταξύ 2008

και 2011 είναι 8% και το χονδρικό και λιανικό εμπόριο, με αντίστοιχη μείωση 12%²⁰. Μεγαλύτερη μείωση έχουν οι κλάδοι Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες (-24%), Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, εκμισθώσεις και επιχειρηματικές δραστηριότητες (-20%) και Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας (-19%).

5. Αλλά και στους κατ' εξοχήν κλάδους του τουρισμού, στις υπηρεσίες παροχής καταλύματος και εστίασης, η Κρήτη, υπό την πίεση του ανταγωνισμού τιμών, χάνει μερίδια στη συνολική απασχόληση της χώρας, αν και κερδίζει μερίδια στις διανυκτερεύσεις. Η υστέρηση μπορεί να ερμηνευθεί ως ένδειξη ότι το μοντέλο του μαζικού τουρισμού στην Κρήτη εξαντλεί βαθμιαία τα περιθώρια υποστήριξης της γενικότερης ανάπτυξης και του επιπέδου ζωής στην Περιφέρεια.

6. Παρά την τρέχουσα αρνητική συγκυρία ο οικονομικός δυναμισμός της Περιφέρειας σε αρκετούς κλάδους, τα φημισμένα τοπικά προϊόντα ποιότητας, οι πλούσιοι (υλικοί και άυλοι) πολιτιστικοί της πόροι και οι κλιματολογικές συνθήκες, που επιτρέπουν την ανάπτυξη παραγωγικών δραστηριοτήτων σε όλους τους τομείς, διατηρούν τις ευνοϊκές αναπτυξιακές προοπτικές μεσο-μακροπρόθεσμα. Η δραστηριότητα του τουρισμού αποτελεί αναμφίβολα την κύρια δραστηριότητα του τριτογενή τομέα με υπερτοπικό χαρακτήρα, δίχως όμως να αποτελεί και δραστηριότητα με καινοτομικό χαρακτήρα.

7. Από την εξέταση ορισμένων δεικτών ευημερίας που αναλύθηκαν (βλ. κεφάλαιο Α.1.1.α.6-4.3) υποδεικνύονται τα εξής συμπεράσματα:

- η Κρήτη έχει υγιέστερη πυραμίδα πληθυσμού, από ότι ο μ.ό. της χώρας, η οποία μπορεί να αποτελέσει βάση για πρόοδο και ευημερία,
- έχει βελτιωθεί η διαρροή εκτός σχολικού συστήματος των νέων ηλικίας δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που αποτελεί θετική εξέλιξη και η οποία πρέπει να ενισχυθεί και να καλύψει και τις ηλικίες νέων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης,
- η παραγωγική βάση της Κρήτης υστερεί σε ανάπτυξη και δεν εξελίσσεται με επαρκή δυναμισμό. Η έλλειψη του δυναμισμού εκδηλώνεται και από το σχετικά υψηλό ποσοστό ανεργίας και από την υστέρηση σε δείκτες υλικής ευημερίας και ότι
- η ανανέωση του παραγωγικού μοντέλου της Περιφέρειας είναι αναγκαία περισσότερο από ποτέ.

Μέτρα - ενέργειες - πρωτοβουλίες

Η αναστροφή των σημερινών δυσμενών τάσεων δυστυχώς δεν πραγματοποιείται με τη διατύπωση πακέτου μέτρων και ενεργειών. Οι προοπτικές παραγωγικής ανασυγκρότησης της Περιφέρειας εξαρτώνται απόλυτα από την εξέλιξη της διεθνούς οικονομικής και παραγωγικής κρίσης, από τη θέση που θα καταφέρει να σταθεροποιήσει η χώρα στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι και –εάν όλα αυτά συγκρατηθούν σε κάποιο επίπεδο– από τις δράσεις στην Περιφέρεια που θα αναλαμβάνονται καθημερινά για τη δυναμική ενίσχυση των τάσεων με λειτουργίες υπερεθνικής εμβέλειας, τις οποίες η Κρήτη ήδη διαθέτει ή που δύναται να αναπτύξει, αλλά και με παράλληλη άμβλυνση των αρνητικών δεδομένων που την απειλούν.

Συνεπώς, όσα σημειώνονται στη συνέχεια αποτελούν περισσότερο υποδείγματα και παραινέσεις για πρωτοβουλίες στους καίριους τομείς, οι οποίοι πρέπει να ενισχυθούν.

1. Ο αγροτοδιατροφικός τομέας θα μπορούσε να αποτελέσει ένα δυναμικό αναπτυξιακό κλάδο της Περιφέρειας, με υπερτοπικό χαρακτήρα, ο οποίος διαθέτει τις δυνατότητες να

²⁰ Ο κλάδος άλλων δραστηριοτήτων παροχής υπηρεσιών, όπου συναθροίζονται ανομοιογενείς δραστηριότητες που δεν εντάσσονται σε άλλους κλάδους του τριτογενή τομέα, παρουσιάζει επίσης μικρή μείωση απασχόλησης 6% μεταξύ των ετών 2008 και 2011.

αναδειχθεί ως βασικός κρίκος της βιωσιμότητας όχι μόνο του γεωργικού τομέα της Κρήτης αλλά και της οικονομίας της συνολικά. Βασική προϋπόθεση αποτελεί η ανασυγκρότησή του ώστε να αποτελέσει πόλο βιώσιμης ανάπτυξης και υψηλής ανταγωνιστικότητας, η ανάπτυξη ενός σύγχρονου προτύπου αγροτικής οικονομίας, με αξιοποίηση του θεσμού ποιοτικών προϊόντων (όπως ΠΟΠ και ΠΓΕ) με επίκεντρο τη βιολογική γεωργοκτηνοτροφία και τη μεταποίηση των προϊόντων της, τα τρόφιμα - ποτά και προϊόντα της κρητικής διατροφής, αλλά και τη σύνδεση της αγροτικής παραγωγής με τον ποιοτικό τουρισμό.

Προς την κατεύθυνση αυτή, γίνονται ήδη οργανωμένες προσπάθειες προώθησης των κρητικών αγροτικών προϊόντων και των επιχειρηματικών διακρατικών σχέσεων²¹, με διοργάνωση συναντήσεων με φορείς και ιδιώτες του εξωτερικού, με σκοπό την προώθηση των κρητικών προϊόντων, κυρίως του κλάδου τροφίμων και ποτών. Ταυτόχρονα, με την ανάδειξη του αγροτοδιατροφικού κλάδου (κρητική διατροφή, κρητικά καφενεύα, καλλιέργεια της ελιάς) οργανώνονται και συζητήσεις για τη σύνδεση της παραγωγής γεωργοπεριβαλλοντικών προϊόντων, του ποιοτικού τουρισμού και των αξιών του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, που αποτελούν την κύρια προπαγάνδα του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης.

2. Οι καινοτομικές εξελίξεις στον τομέα του τουρισμού. Η δημιουργία της Εταιρείας Τουρισμού Κρήτης έχει σκοπό να εντάσσει στα σύγχρονα τουριστικά δίκτυα, τα οποία διαμορφώνονται στο πλαίσιο της κοινοτικής Ευρώπης, το νέο τουριστικό προϊόν της Περιφέρειας. Η πρωτοβουλία αποτελεί πιλοτικό εγχείρημα σε επίπεδο Ελλάδας, στο οποίο έχουν εκφράσει ενδιαφέρον να συμμετέχουν φορείς του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, που τους ενδιαφέρει η τουριστική ανάπτυξη της Κρήτης και η πολυεπίπεδη ενίσχυση του τουρισμού, με βασικό στόχο την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου. Τέτοιες πρωτοβουλίες πρέπει να ενισχυθούν, διότι εκτός των άλλων προϋποθέτουν τη διαφοροποίηση του προσφερόμενου προϊόντος, την ανάπτυξη ειδικών υποδομών, καθώς και του θεματικού τουρισμού.

3. Η καινοτομική και υπερτοπική ερευνητική δραστηριότητα, που αναπτύχθηκε και καταξιώθηκε με κέντρα το Πανεπιστήμιο και το Πολυτεχνείο Κρήτης και το Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας. Εκτός της Έρευνας στο πλαίσιο των Πανεπιστημιακών Ιδρυμάτων, το ΙΤΕ συμμετέχει στην ανάπτυξη δικτύων και επιχειρηματικών πρωτοβουλιών που απευθύνονται σε όλη την Ελλάδα και στο παγκόσμιο κοινό²².

²¹ Παράλληλα, αναπτύσσονται πρωτοβουλίες φορέων για την προώθηση των παραδοσιακών προϊόντων της Κρήτης. Το «Δίκτυο Κρητικού Ελαιολάδου», που ιδρύθηκε το 2011 και πρόκειται για μια πρωτοβουλία εννέα φορέων της Κρήτης, που στόχο έχει την προβολή της ιστορικής, κοινωνικής, περιβαλλοντικής και πολιτιστικής σπουδαιότητας των προϊόντων της ελιάς και κυρίως του κρητικού ελαιολάδου, ώστε να γίνουν ευρύτερα γνωστά τα ευεργετικά του πλεονεκτήματα και ν' αυξηθεί η κατανάλωσή του εντός και εκτός Ελλάδας.

Η «Ελληνική Ακαδημία Γεύσης», που δημιουργήθηκε στην Κρήτη πριν από μερικά χρόνια και έχει στόχο τη διατήρησή της και στα εστιατόρια με την υλοποίηση της πρωτοποριακής δράσης "CONCRED". Σύμφωνα με το πρόγραμμα αυτό έχουν ήδη πιστοποιηθεί από ειδικά εκπαιδευμένους αξιολογητές εστιατόρια και ταβέρνες της Κρήτης, που υπόκεινται σε περιοδικό έλεγχο, εντός και εκτός ξενοδοχείων, προσφέρουν καλής ποιότητας εδέσματα προσαρμοσμένα στο κρητικό διατροφικό πρότυπο, έχουν πιστοποιηθεί, μέσω του προγράμματος «Διατηρώντας την Κρητική διατροφή - CONCRED», τα οποία αποτελούν ένα δίκτυο θεματικού τουρισμού, παράλληλα με διαδρομές στη φύση και τον πολιτισμό της μεγαλονήσου. Η δράση αυτή έχει ενταχθεί στο Πρόγραμμα Καινοτόμων Δράσεων της Περιφέρειας Κρήτης (ΕΤΠΑ) και χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Περιφέρεια Κρήτης και τους φορείς που το υλοποιούν. Στο πρόγραμμα συμμετέχουν ισότιμα και οι τέσσερις ξενοδοχειακές ενώσεις της Κρήτης αξιοποιώντας υποδειγματικά τη διασημότητα της κρητικής διατροφής.

²² Μετά τη FORTHNET, σήμερα το ΙΤΕ εξακολουθεί να παράγει εταιρείες-τεχνοβλαστούς βασιζόμενες στα αποτελέσματα έρευνας παγκόσμιου βεληνεκού. Από τις σημαντικότερες εξελίξεις τέτοιου χαρακτήρα είναι η FORTH Photonics. Βασιζόμενη σε έρευνα καθηγητών του Τμήματος Ηλεκτρονικών Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών του Πολυτεχνείου Κρήτης και ερευνητών του ΙΤΕ έχει αναπτύξει και διακινεί παγκοσμίως με επιτυχία τα προϊόντα DySIS (Dynamic Spectral Imaging System) που βελτιώνει τη διαγνωστική ακρίβεια της κολποσκοπησης στη διάγνωση του προκαρκίνου και του καρκίνου του τραχήλου της μήτρας και MuSIS που

Πρωτοβουλία του ΙΤΕ ήταν και το Επιστημονικό Τεχνολογικό Πάρκο Κρήτης (ΕΤΕΠ-Κ), το οποίο δημιουργήθηκε το 1993 με σκοπό να προωθήσει τη δημιουργία ενός τρίτου πόλου ανάπτυξης στο νησί, πέρα από τον πρωτογενή τομέα και τον τουρισμό. Το Πάρκο συνεργάζεται στενά με τα ερευνητικά ιδρύματα και τις επιχειρήσεις και λειτουργεί ως Θερμοκοιτίδα Επιχειρήσεων Υψηλής Τεχνολογίας, υποστηρίζοντας την ανάπτυξη τεχνοβλαστών και μικρών καινοτόμων επιχειρήσεων στους τομείς της Βιοτεχνολογίας, Μικροηλεκτρονικής και Εφαρμογών Λείζερ, Τηλεπικοινωνιών, Τηλεϊατρικής, Τηλεματικής, Ιατρικών Συσκευών, Τουρισμού και υπηρεσιών, οι οποίοι αποτελούν τομείς αιχμής του ΙΤΕ και των Ακαδημαϊκών και Ερευνητικών Ιδρυμάτων της Κρήτης. Το ΕΤΕΠ-Κ προσφέρει επίσης, εξειδικευμένες επαγγελματικές υπηρεσίες με στόχο να βοηθήσει την καθοδήγηση νέων επιχειρήσεων να:

- επικεντρωθούν στην ανάπτυξη τεχνογνωσίας σε καινοτόμες τεχνολογίες,
- αξιολογήσουν και κατοχυρώσουν τα δικαιώματα της διανοητικής τους ιδιοκτησίας,
- αποκτήσουν ισχυρότερη διαπραγματευτική ισχύ στην επιδίωξη της επίτευξης των επιχειρηματικών τους στόχων,
- μεταφέρουν και να υλοποιήσουν την τεχνολογία τους μέσω της παραγωγής καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών.

Κατά τη διάρκεια των 15 χρόνων λειτουργίας του, το Πάρκο²³ υποστήριξε περισσότερες από 45 εταιρείες στην ανάπτυξη των επιχειρηματικών επιδιώξεων τους και υλοποίησε μεγάλο αριθμό προγραμμάτων για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας στην περιφέρεια.

4. Άλλες δραστηριότητες με δυναμική παρουσία υπερτοπικού και καινοτομικού χαρακτήρα, όπως οι ναυτιλιακές εταιρείες της Κρήτης (ANEK Lines, η Aegeon Pelagos – θυγατρική της ANEK– και η MINOAN Lines), ή οι κρητικές εταιρείες αερομεταφορών (Sky Express, που λειτουργεί από το 2005, Bluebird Airways που λειτουργεί από το 2008, κυρίως με προγραμματισμένες και ναυλωμένες πτήσεις και η Minoan Air), οι οποίες εκτελούν κυρίως πτήσεις σε περιορισμένους και συγκεκριμένους προορισμούς του εσωτερικού.

Υγιείς δραστηριότητες που οπωσδήποτε πρέπει να ενισχυθούν, στα πλαίσια των όσων προαναφέρθηκαν, είναι η ενίσχυση της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων, η περαιτέρω προώθηση της συνεργασίας επιχειρήσεων και πανεπιστημιακής - ερευνητικής κοινότητας, η ενεργοποίηση νέων επιχειρηματικών δικτυώσεων και συνεργατικών σχηματισμών, με αιχμή την πράσινη επιχειρηματικότητα, καθώς και η βελτίωση των επιχειρηματικών υποδομών και των προσφερόμενων υπηρεσιών.

Τεκμηρίωση ανάγκης αναθεώρησης - προοπτικές

Η θεματική ενότητα 'αναπτυξιακό πλαίσιο' οπωσδήποτε υπάρχει ανάγκη να επαναπροσδιοριστεί, στο υπό αναθεώρηση ισχύον ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης, κυρίως με βάση τους άξονες που θα τεθούν για τους στόχους της επόμενης προγραμματικής περιόδου 2014-2020. Είναι εξ' άλλου προφανές ότι, θεαματικές μεταβολές και εξελίξεις δεν αναμένονται, διότι ειδικά το αναπτυξιακό πλαίσιο δεν έχει μεγάλα περιθώρια αποκλίσεων

χρησιμοποιείται από μουσεία ως η πιο σύγχρονη μέθοδος διεθνώς για τη μη-καταστρεπτική ανάλυση έργων τέχνης.

Παράλληλα, το δίκτυο ΠΡΑΞΗ, στο οποίο συμμετέχει το ΙΤΕ, εξελίσσει τις υπηρεσίες διαμεσολάβησης που προσφέρει σε όλη την Ελλάδα για τη μεταφορά τεχνογνωσίας.

²³ Σήμερα, στο Πάρκο στεγάζονται 18 κυρίως μικρές επιχειρήσεις στους κλάδους των τηλεπικοινωνιών, ιατρικών συσκευών, τουρισμού και υπηρεσιών ενώ οι επιχειρήσεις που ήδη έχουν λάβει την τεχνογνωσία και έχουν αποχωρήσει από το Πάρκο από το 2000 έως σήμερα είναι 27. Το ΕΤΕΠ-Κ αποτελεί ένα χώρο ανάπτυξης νεωτερικής επιχειρηματικότητας καινοτομικού και υπερτοπικού χαρακτήρα με πολλά όμως περιθώρια διεύρυνσης και αξιοποίησης των υπηρεσιών του, τοπικά και υπερτοπικά.

σε σχέση με τα σήμερα ισχύοντα, όμως καλό είναι να εξειδικευτεί περαιτέρω και σύμφωνα με τις νέες κοινοτικές και διεθνείς πολιτικές, που εκ των πραγμάτων θα χρειαστεί να αναθεωρηθούν.

Θεματική ενότητα 4: Η οικονομική συγκυρία

Διαπιστώσεις - πορίσματα και προοπτικές

Η σημασία της οικονομικής κρίσης για την Αναθεώρηση του ισχύοντος Περιφερειακού Πλαισίου είχε τεθεί από τους μελετητές ήδη στο τεύχος της Τεχνικής Έκθεσης για την εκδήλωση ενδιαφέροντος. Οι διαπιστώσεις που είχαν αναφερθεί είναι προφανές ότι εξακολουθούν να ισχύουν και μεταφέρονται εδώ ως προβληματική εν ισχύ.

Η οικονομική κρίση αλλάζει τα οικονομικά δεδομένα, τα οποία επηρεάζουν τον χωροταξικό σχεδιασμό. Μία συνήθης πρακτική στις χωροταξικές μελέτες ήταν να εξετάζεται μια εκδοχή (εναλλακτική προοπτική) τάσεων. Σήμερα, αν και βεβαίως μπορεί να εξεταστεί μια τέτοια εικόνα, το πιθανότερο είναι ότι δεν θα ανταποκρίνεται σε πραγματιστικές προοπτικές. Αλλά και πέραν της εικόνας των τάσεων, ακόμη και οι άλλες συνήθως εξεταζόμενες εκδοχές (εναλλακτικές προοπτικές) προσδιορίζονταν συχνά με αλλαγές επί της εικόνας των τάσεων. Σήμερα, οι αλλαγές που επιφέρει η οικονομική κρίση έχουν διαρθρωτικό χαρακτήρα και, για αυτό το λόγο, ανάλογες πρακτικές όχι μόνο δεν ενδείκνυνται, αλλά εάν υιοθετηθούν, θα έχουν πιθανότατα αποπροσανατολιστικό χαρακτήρα για τον χωροταξικό σχεδιασμό.

Ως εκ τούτου, κρίσιμο στοιχείο αποτελεί να προσεγγιστούν οι επιπτώσεις της κρίσης σε όλα τα οικονομικά μεγέθη της Κρήτης που επηρεάζουν τόσο την αξιολόγηση της εφαρμογής του ισχύοντος Περιφερειακού Πλαισίου, όσο και την αναθεώρηση και εξειδίκευση των κατευθύνσεών του, όπου απαιτείται. Κατά πρώτο λόγο, χρειάζεται να διακριθούν οι επιπτώσεις σε βραχυ-μεσοπρόθεσμες και μέσο-μακροπρόθεσμες. Οι βραχυ-μεσοπρόθεσμες επηρεάζουν το σημείο εκκίνησης του χωροταξικού σχεδιασμού. Οι μέσο-μακροπρόθεσμες προσδιορίζουν τις εκδοχές εξέλιξης στα έτη - στόχους του σχεδιασμού, επηρεάζουν δηλαδή τις μελλοντικές εκδοχές (εναλλακτικές προοπτικές).

Οι βραχυ-μεσοπρόθεσμες επιπτώσεις

Ήδη διαπιστώνονται σημαντικές επιπτώσεις σε όλη τη χώρα και την Κρήτη. Ειδικότερα καταγράφονται:

- Μείωση της ιδιωτικής και δημόσιας καταναλωτικής δαπάνης,
- Μείωση των επενδύσεων σε όλους τους τομείς και για όλα τα είδη επενδυτικού αντικειμένου. Ιδιαίτερα σημειώνεται η μείωση σε επενδύσεις για ακίνητα,
- Μείωση της δραστηριότητας σε όλους τους τομείς,
- Μείωση εισοδημάτων και αύξηση της ανεργίας,
- Παύση ή αναστολή λειτουργίας παραγωγικών καταστημάτων.

Η πρακτική σημασία αυτών των εξελίξεων εκτείνεται σε ένα ευρύ πεδίο μεταβλητών και παραμέτρων που είναι σημαντικές για το χωροταξικό σχεδιασμό στην Κρήτη. Ενδεικτικά αναφέρονται:

- μείωση των πιέσεων στις υποδομές υποστήριξης της παραγωγικής δραστηριότητας,
- αναστολή ή καθυστέρηση υλοποίησης σχεδιασμένων έργων,
- ανακοπή των επεκτάσεων οικισμών (μόνιμων ή παραθεριστικών - τουριστικών) και
- αλλαγή έμφασης στην κατανομή της δημόσιας δαπάνης υπέρ δράσεων υποστήριξης της κοινωνικής συνοχής (π.χ., υποστήριξη ανέργων).

Είναι προφανές ότι τουλάχιστον ο χρονισμός που περιλαμβανόταν στο ισχύον Περιφερειακό Πλαίσιο θα μεταβληθεί.

Οι μέσο-μακροπρόθεσμες επιπτώσεις

Όμως, σε αντίθεση με το «ουδέν μονιμότερον του προσωρινού», η πρόκληση για την Αναθεώρηση του ισχύοντος Πλαισίου θα είναι να αποδεσμευτεί από την παγίδα της τρέχουσας συγκυρίας, να αντιμετωπίσει το «Σήμερα ως Ιστορία²⁴» και να ψηλαφίσει τις αλλαγές που θα κληροδοτήσει η κρίση στην δομή της Κρητικής οικονομίας και κοινωνίας, όταν ξεπεραστούν τα τρέχοντα συγκυριακά προβλήματα. Η κρίση οδηγεί με βεβαιότητα σε μία νέα ισορροπία που ξεκινά από χαμηλότερο επίπεδο δραστηριότητας, εισοδήματος και ευημερίας. Υπό οιοσδήποτε συνθήκες, το νέο χαμηλότερο επίπεδο εκκίνησης θα «επιτευχθεί» σε λίγο χρόνο από σήμερα, που μπορεί να είναι ένα, δύο ή τρία χρόνια. Αυτή η χρονική περίοδος, σε όρους χωροταξικού σχεδιασμού, ορίζει το σημείο εκκίνησης, το σήμερα. Ήδη, σε ορισμένους τομείς (π.χ., τουρισμός, εξαγωγές), οι πρώιμοι δείκτες αρχίζουν να υπαινίσσονται, αν και όχι με βεβαιότητα ακόμη, ανατροπή της καθοδικής πορείας.

Τεκμηρίωση ανάγκης αναθεώρησης

Οι μακροχρόνιες διαρθρωτικές αλλαγές που θα κληροδοτήσει η κρίση στις δομές της Κρήτης είναι αποφασιστικής σημασίας για το αντικείμενο της Μελέτης Αναθεώρησης του Περιφερειακού Πλαισίου Κρήτης. Η κρητική οικονομία είναι από τις περισσότερο εξωστρεφείς των περιφερειών της χώρας. Είναι λοιπόν προικισμένη με δυναμικό που μπορεί καλύτερα από άλλες περιφέρειες της χώρας να αναζητήσει μακροχρονιότερες διεξόδους δραστηριότητας σε εξωτερικές αγορές. Η κρητική κοινωνία είναι από τις λιγότερο εξαρτημένες από την υποστήριξη του δημόσιου τομέα, σε σχέση με τις άλλες περιφέρειες της χώρας. Υπερτερεί σε επιχειρηματικότητα. Έχει αναπτύξει δομές έρευνας και καινοτομίας σε πολύ υψηλότερο, αν και όχι ακόμη επαρκή, βαθμό, σε σχέση με άλλες περιφέρειες της χώρας. Άρα, σε συνθήκες περιορισμού του μεγέθους και της παρέμβασης του κράτους, που είναι μια πιθανή μακροχρόνια αλλαγή που επιφέρει η κρίση, έχει τη δυνατότητα να στηριχθεί σε δυνάμεις που δεν εξαρτώνται από το κράτος.

Είναι οι προκλήσεις που θα αντιμετωπίσει η Αναθεώρηση του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ. Έχει αντικείμενο να διαμορφώσει μελλοντικές προοπτικές για τα έτη - στόχους που θα ενσωματώνουν τις ποιοτικές και ποσοτικές αλλαγές σε παραμέτρους και μεταβλητές όπως οι παραπάνω. Κυρίως δε, να αναζητήσει και προσδιορίσει κατευθύνσεις με υβριδικές λύσεις και ρυθμίσεις που θα λειτουργούν με πλαστικότητα, με δυνατότητα προσαρμογών στις συνθήκες του αβέβαιου μακροπρόθεσμου μέλλοντος.

Θεματική ενότητα 5: Οι δυνατότητες χρηματοδότησης

Διαπιστώσεις - πορίσματα

Όπως σημειώνεται στο επόμενο κεφάλαιο / θεματική ενότητα 7 'πρόγραμμα δράσης' και αναλυτικά τεκμηριώνεται στο κεφάλαιο Α.1.1.α.3-2 του τεύχους 1, οι υλοποιήσεις στην περίοδο 2000-2012 καλύπτουν σε διαφορετικό βαθμό τους προϋπολογισμούς που είχαν προταθεί στο ΠΠΧΣΑΑ ανά κατηγορία δράσεων:

- Υψηλός βαθμός κάλυψης του προταθέντος προϋπολογισμού παρατηρείται στις κατηγορίες των ήπιων δράσεων, της συγκρότησης του οικιστικού δικτύου και αναβάθμισης αστικού, περιαστικού και παράκτιου χώρου, ενώ τίθεται ποιοτικό ερώτημα ως προς την αποτελεσματικότητα των δαπανών, ενώ
- αντίθετα, χαμηλός βαθμός κάλυψης του προταθέντος προϋπολογισμού παρατηρείται στη μεταφορική υποδομή, στην οποία εκτιμάται ότι δεδομένων των συνθηκών της οικονομικής συγκυρίας, θα υπάρξει τελικώς σοβαρή υστέρηση των υλοποιήσεων.

²⁴ Paul Sweezy, "The Present as History,"

Η Κρήτη, με συμμετοχή άνω του 50% στον πληθυσμό της διευρυμένης περιφέρειας Κρήτης και Νήσων Αιγαίου έχει διασφαλίσει νομικές δεσμεύσεις που αντιπροσωπεύουν ποσοστό χαμηλότερο του 40% στις συνολικές νομικές δεσμεύσεις για πράξεις στη διευρυμένη περιφέρεια.

Πέραν των ανωτέρω, η πλήρης αλλαγή της οικονομικής συγκυρίας, αλλά και των διοικητικών συνθηκών, καθιστούν πολύ πιθανή και σημαντική αλλαγή στη διαθεσιμότητα πόρων για έργα υλοποίησης της χωροταξικής πολιτικής στην Κρήτη στα επόμενα χρόνια έως το 2020. Αφενός υπάρχει η αβεβαιότητα σε ποιο βαθμό θα είναι πράγματι διαθέσιμοι οι πόροι που υπολείπονται σήμερα για να εξαντληθούν οι συνολικοί προϋπολογισμοί που έχουν προβλεφθεί στο ΕΣΠΑ 2007-2013. Αφετέρου, δεν έχουν ακόμη διαμορφωθεί προβλέψεις για τους πόρους που θα είναι διαθέσιμοι στην επόμενη προγραμματική περίοδο 2014-2020.

Μέτρα - ενέργειες - πρωτοβουλίες

Ο ρυθμός ωρίμανσης πράξεων για υλοποίηση στην Κρήτη έχει σημαντικά περιθώρια βελτιώσεων.

Η αποτελεσματικότητα των αναλαμβανόμενων πράξεων χρειάζεται να αξιολογείται συστηματικά και να προσαρμόζεται η υλοποίηση στη βάση της επίτευξης αποτελεσμάτων. Είναι απαραίτητος ολοκληρωμένος μηχανισμός προγραμματισμού, υλοποίησης, ελέγχου, αξιολόγησης αποτελέσματος πράξεων, που θα λειτουργεί με κριτήρια χρονολογικής συνέπειας και αποτελεσματικότητας κόστους.

Σε αυτή τη βάση χρειάζεται να επαναξιολογηθούν οι πράξεις που υλοποιήθηκαν στις κατηγορίες ήπιων δράσεων και να επαναδρομολογηθούν πράξεις και σε αυτές τις κατηγορίες και στις κατηγορίες δράσεων όπου παρατηρείται περιορισμένη κάλυψη του προταθέντος αντικειμένου.

Τεκμηρίωση ανάγκης αναθεώρησης

Χρειάζεται λοιπόν να επαναπροσδιοριστεί προϋπολογισμός δράσεων για την επόμενη περίοδο έως το 2020 και επαναξιολογηθεί η δυνατότητα χρηματοδότησης τέτοιων δράσεων στην επόμενη περίοδο υπό το πρίσμα των νέων οικονομικών συνθηκών.

Θεματική ενότητα 6: Η χωροταξική οργάνωση της Περιφέρειας

Διαπιστώσεις - πορίσματα

Πέρα από όσα επισημαίνονται στη θεματική ενότητα 2 'το πρότυπο χωρικής ανάπτυξης της Περιφέρειας', που σχετίζεται απόλυτα με τη χωροταξική οργάνωσή της, διαπιστώνονται και οι παρακάτω παραλείψεις ή και αναποτελεσματικότητες:

1. Η προβλεπόμενη από το θεσμοθετημένο Περιφερειακό Πλαίσιο οργάνωση του οικιστικού δικτύου σε ευρύτερες αναπτυξιακές ενότητες, ώστε να συγκροτούνται σταδιακά και να αναπτύσσονται ισόρροπα τα οικιστικά κέντρα, με λειτουργικά χαρακτηριστικά συνεργαζόμενων πλεγμάτων - δικτύων και με επακόλουθο την ενίσχυση των μεταξύ τους εξαρτήσεων, δεν προωθήθηκε και εκ του γεγονότος της νέας διοικητικής μεταβολής.
2. Το νέο διοικητικό σχήμα, εκ πρώτης όψεως φαίνεται να αφαιρεί δυναμικότητα και ρόλους από το συνολικό οικιστικό πλέγμα και να μην εναρμονίζεται απόλυτα με τον πολιτικό στόχο του Σχεδίου Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου για χωρική ανάπτυξη εξισορροπημένη και πολυκεντρική, για πόλεις (και αστικούς σχηματισμούς) δυναμικές, ελκυστικές και ανταγωνιστικές, για νέα σχέση συνεργασίας πόλεων και υπαίθρου.
3. Η αναβάθμιση του αγροτικού χώρου, ο οποίος αποτελεί το ένα από τα τρία συγκριτικά πλεονεκτήματα για την Κρήτη (προϊόντα, φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, ποιοτικός τουρισμός), δεν υποστηρίχθηκε αποτελεσματικά στη βάση της πολύ-λειτουργικότητας,

- της διαφοροποίησης και της δραστηρικής ενίσχυσης της παραγωγής ποιοτικών προϊόντων, με περιβαλλοντικά φιλικές μορφές παραγωγής, η μη στήριξη των οποίων ρυπαίνει και μολύνει τις ακτές, τους υδροφορείς και το θαλάσσιο περιβάλλον.
4. Οι κτηνοτροφικές ζώνες δεν οριοθετήθηκαν από τις Υπηρεσίες του αρμόδιου Υπουργείου, ούτε και καθιερώθηκε θεσμικά η υποχρέωση για την άσκηση της εκτατικής κτηνοτροφικής δραστηριότητας σε «ζώνες εναλλασσόμενης βόσκησης», για την προστασία των δασών και των εδαφών και την ανανέωση του φυσικού περιβάλλοντος.
 5. Η κατάσταση του παράκτιου χώρου της βόρειας και της νότιας ακτής υποβαθμίζεται καθημερινά, διότι δεν υπάρχει έλεγχος χρήσεων με στόχο τη συνολική αναβάθμισή της και με σαφή κατεύθυνση την καταλληλότητα και τη συμβατότητά τους με την προστασία και ανάδειξη των στοιχείων του φυσικού και του πολιτιστικού περιβάλλοντος.
 6. Οι χωρικές ενότητες 'ιδιαιτέρως υποβαθμισμένων τοπίων', όπως **α.** περιοχές του Δήμου Σητείας, όπου διαπιστώνεται ολοένα και μεγαλύτερη υποβάθμιση από την δίχως έλεγχο εγκατάσταση ιδιωτικών Αιολικών και Φ/Β Πάρκων, **β.** πιέσεων αστικοποίησης (1) στη γραμμική ζώνη Ιεράπετρας, από Μύρτο έως Γούδουρα, (2) από Αγία Πελαγία, δυτικά, έως Μάλια ανατολικά, (3) την Κάτω κοιλάδα της Μεσσαράς, (4) στη γραμμική βόρεια παραλιακή ζώνη των Ακτών της Σούδας και (5) στην παράκτια γραμμική ζώνη Παλαιόχωρας Κουντούρας, καθώς και **γ.** πιέσεων εγκατάστασης μεγάλων κτηνοτροφικών μονάδων στην Άνω και Κάτω κοιλάδα του Μυλοποτάμου, παρουσιάζουν φαινόμενα που επιτείνονται.
 7. Ειδικά, στη χωρική ενότητα από Αγία Πελαγία, δυτικά, έως Μάλια ανατολικά, όπου συνυπάρχουν ξενοδοχειακές μονάδες ΑΑ' και Α' Τάξης, μικρά ενοικιαζόμενα τουριστικά καταλύματα, άμορφος αστικός ιστός αυθαιρέτων στην περιφερειακή ζώνη του Π.Σ. Ηρακλείου, επικίνδυνες βιομηχανικές εγκαταστάσεις και παρεμφερείς δραστηριότητες ειδικά στα Λινοπεράματα, ξενοδοχεία και οικιστικές αναπτύξεις σε παράκτια τοπία με έντονες κλίσεις, η κατάσταση τείνει να εξελιχθεί σε αποδεκτό καθεστώς.
 8. Η κατοικημένη νήσος Γαύδος, αλλά και η Γαυδοπούλα, δεν έχουν τύχει της επιδιωκόμενης μέριμνας, όπου παράλληλα με την προστασία και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, θα προωθούνται προσεκτικές παρεμβάσεις ήπιας τουριστικής ανάπτυξης.

Μέτρα - ενέργειες - πρωτοβουλίες

1. Απαιτείται η συγκρότηση νέου προτύπου διάρθρωσης και ιεράρχησης του οικιστικού δικτύου, με επεξεργασία ενός νέου σύνθετου σχήματος συνεργαζόμενων πλεγμάτων - δικτύων οικισμών.
2. Επιβάλλεται να αναγνωριστεί η προτεινόμενη από το ισχύον Πλαίσιο χρήση 'γεωργική γη πρώτης προτεραιότητας' –στο σύνολο ή και παραδειγματικά σε πρώτη φάση σε τμήμα της– ως «**χρήση προτεραιότητας**». Μέτρα για την προώθηση της δράσης αποτελούν η αναγνώρισή της ως βασικής περιβαλλοντικής δραστηριότητας και η θεσμική προστασία της, ώστε να μην απομειώνεται συνεχώς από άλλες χρήσεις, με τη βοήθεια των μελετών ΓΠΣ/ΣΧΟΟΑΠ, της προώθησης δράσεων αγροτικού αναδασμού και της λήψης απαγορευτικών μέτρων για την κατάτμηση της γης που προέρχεται από αναδασμό.
3. Κρίνεται απαραίτητο μέτρο να προωθηθεί η οριοθέτηση κτηνοτροφικών ζωνών και η καθιέρωση του θεσμού της εναλλασσόμενης βόσκησης.
4. Απαιτούνται συμπληρωματικά μέτρα για την αναβάθμιση του αγροτικού χώρου, με τη δημιουργία ποιοτικών υποδομών αγροτουρισμού σε ζώνες με ιδιαίτερα σημαντικούς φυσικούς, πολιτιστικούς και ιστορικούς πόρους, ώστε να διευρύνονται συγχρόνως οι δυνατότητες συμπληρωματικής απασχόλησης (πιλοτικές ενέργειες αυτοτροφοδοτούμενης ανάπτυξης, αγροτουρισμός σε ζώνες με ιδιαίτερα σημαντικούς φυσικούς, πολιτιστικούς και ιστορικούς πόρους) και με τη στήριξη και τη

- διεύρυνση του θεσμού των ζωνών προϊόντων ονομασίας προελεύσεως στις περιοχές της ενδοχώρας και τους ορεινούς όγκους της Κρήτης.
5. Επιβάλλεται να ολοκληρωθούν οι διαδικασίες για τη μετεγκατάσταση των ιδιαίτερα οχλουσών δραστηριοτήτων από τα Λινοπεράματα στην επιλεγμένη νέα θέση στον Κορακιά.
 6. Οι φορείς που δραστηριοποιούνται στη Γαύδο (πέραν του Δήμου, όπως το Πανεπιστήμιο Κρήτης, ο υπό δημιουργία φορέας του δικτύου Φύση 2000, κλπ.). πρέπει να προγραμματίσουν και να διαχειριστούν τις πιέσεις που δέχεται το νησί από τον αρκετά μεγάλο αριθμό επισκεπτών της θερινής περιόδου.
 7. Να ενισχυθούν οι χρηματοδοτήσεις και να προηγηθεί η εκτέλεση των έργων κατά προτεραιότητα, προκειμένου να επουλωθούν οι πληγές στα τοπία από τα κατασκευασμένα φράγματα. Από το ισχύον Πλαίσιο προβλέπεται να ασκηθεί νέου τύπου πολιτική (μικρότερα φράγματα, σε λεκάνες απορροής), η οποία πλέον πρέπει να προωθηθεί.
 8. Απαιτούνται γενναία μέτρα για τη διαφύλαξη και την αναβάθμιση του τοπίου και για την επέκταση των δασικών εκτάσεων, με θεσμική προστασία της φυσικής κληρονομιάς (δάση, χλωρίδα, πανίδα / διάβρωση εδαφών, αποψίλωση δασών, φαινόμενα ερημοποίησης).
 9. Επιβάλλεται να ενισχυθούν και να αναβαθμιστούν, με ποιοτικά χαρακτηριστικά, οι υποδομές παροχής υπηρεσιών στον ορεινό όγκο, με τη δημιουργία κατάλληλων οδικών και λοιπών υποδομών, ώστε να είναι προσπελάσιμος και να λειτουργεί ως χώρος αναψυχής (π.χ. Χιονοδρομικά Κέντρα στα Λευκά Όρη και τον Ψηλορείτη). Ειδικότερα, κατά μήκος του ευρωπαϊκού «περιπατητικού μονοπατιού E4», το οποίο διασχίζει από δυτικά έως ανατολικά τον ορεινό όγκο της Κρήτης και προεκτείνεται με κάθετες περιπατητικές διαδρομές.

Τεκμηρίωση ανάγκης αναθεώρησης

Με όσα αναπτύσσονται παραπάνω κρίνεται ότι τεκμηριώνεται ασφαλώς η ανάγκη αναθεώρησης του Πλαισίου και δεν απαιτείται περαιτέρω υποστήριξη.

Θεματική ενότητα 7: Το πρόγραμμα δράσης

Διαπιστώσεις - πορίσματα

Από το θεσμοθετημένο Περιφερειακό Πλαίσιο προβλέπεται αναλυτικό Πρόγραμμα Δράσης, το οποίο αναφέρεται στο σύνολο των ενεργειών, των ρυθμίσεων, των μέτρων και προγραμμάτων, που απαιτείται να ληφθούν, προκειμένου να ολοκληρωθεί η «εφαρμογή» του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού εντός της προγραμματικής χρονικής περιόδου 2000-2015²⁵. Στην Οριστική Φάση της Μελέτης του Χωροταξικού Σχεδίου Κρήτης, εκτιμήθηκε αναλυτικά κατά κατηγορία δαπάνης το κόστος εφαρμογής του Χωροταξικού, ανεξαρτήτως των φορέων και των πηγών χρηματοδότησης (Εθνικό Σκέλος, Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, Κοινοτικές Πρωτοβουλίες / Δημόσια δαπάνη, Ιδιωτική δαπάνη).

Το κόστος των παρεμβάσεων του Προγράμματος Δράσης για την εφαρμογή του Χωροταξικού, απόρροια της παραπάνω αναλυτικής εκτίμησης του κόστους των έργων, περιλαμβάνεται στο ΦΕΚ του ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης (βλ. κεφάλαιο Α.1.1.α.3-2.2), καταναμεμένο ανά γενική κατηγορία δράσεων και ανέρχεται σε **3.880,4** εκατ. ευρώ (σταθερές τιμές 1998).

²⁵ Η εκτίμηση είχε γίνει με προγραμματικό ορίζοντα το 2013, ο οποίος όμως μπορεί να μεταφερθεί για το 2015, προφανώς με χαμηλότερη ετήσια εκροή πόρων, η οποία σήμερα θεωρείται περισσότερο ρεαλιστική, ιδίως όσον αφορά στη δεύτερη περίοδο 2007-2015.

Όσον αφορά στις υλοποιηθείσες δαπάνες ανά σημαντική ομάδα έργων και δράσεων διαπιστώνονται τα ακόλουθα συμπεράσματα:

1. Υψηλός βαθμός κάλυψης του προταθέντος προϋπολογισμού παρατηρείται στις κατηγορίες των **ήπιων δράσεων** (87%), της **συγκρότησης του οικιστικού δικτύου** (102%) και της **αναβάθμισης αστικού, περιαστικού και παράκτιου χώρου** (76%). Δεδομένου ότι υπολείπονται τυπικά μεν 1,5, ουσιαστικά δε (παράταση χρόνου υλοποίησης ΕΣΠΑ-ΕΣΣΑΑ μέχρι και το 2015) 3,5 χρόνια για την κάλυψη της περιόδου προγραμματισμού του ΠΠΧΣΑΑ 2000, μπορεί να θεωρηθεί ότι σε αυτές τις κατηγορίες οι υλοποιούμενες δαπάνες θα εξαντλήσουν τον προταθέντα προϋπολογισμό. Ποιοτικό όμως θέμα είναι η αποτελεσματικότητα των δαπανών, εάν δηλαδή επέφεραν τα επιζητούμενα αποτελέσματα στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού σε όρους γνώσεων, ικανοτήτων και δεξιοτήτων καθώς και στην ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων. Με βάση ενδείξεις από τα στοιχεία που αναφέρονται στα κεφάλαια του τεύχους 2:
Α.1.1.α.6-4: Πληθυσμιακή εξέλιξη και κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά και
Α.1.1.α.6-5: Παραγωγικές δραστηριότητες,
η απάντηση στο ερώτημα αυτό δεν φαίνεται να είναι επαρκώς θετική.

2. Χαμηλός βαθμός κάλυψης του προταθέντος προϋπολογισμού παρατηρείται στις κατηγορίες σημαντικών έργων και δράσεων, στα πεδία **Ενέργεια** (15%) και **Μεταφορική υποδομή** (28%). Η μη ολοκλήρωση έργων, όπως ο βόρειος οδικός άξονας (Β.Ο.Α.Κ.) και το αεροδρόμιο Ηρακλείου στο Καστέλι, αποτελούν τον κύριο λόγο της υστέρησης που παρατηρείται στη μεταφορική υποδομή.

Δεδομένων των συνθηκών της οικονομικής συγκυρίας, εκτιμάται ότι θα υπάρξει τελικώς σοβαρή υστέρηση των υλοποιήσεων στην κατηγορία των προαναφερθέντων μεταφορικών υποδομών μεγάλης κλίμακας.

Όσον αφορά στην ενέργεια, στο Πρόγραμμα Δράσης 2000-2015 του ΠΠΧΣΑΑ είχαν συνυπολογιστεί οι δαπάνες για την κατασκευή του ΑΗΣ στον Αθρινόλακκο και των δικτύων μεταφοράς ενέργειας (από και προς), δαπάνες που πραγματοποιήθηκαν και καλύφθηκαν από τη ΔΕΗ. Ως εκ τούτου οι συγκεκριμένες δαπάνες δεν συμπεριλαμβάνονται στους πίνακες από τους οποίους αντλούνται τα διατεθέντα μεγέθη και με αυτήν την έννοια ο χαμηλός βαθμός κάλυψης στο πεδίο 'ενέργεια' είναι πλασματικός.

3. Ενδιάμεσος βαθμός κάλυψης του προταθέντος προϋπολογισμού παρατηρείται στην κατηγορία **Υδατικό Δυναμικό και Διαχείριση Υγρών και Στερεών αποβλήτων** (51%), που αποδίδεται στην υστέρηση των υποδομών οι οποίες είχαν προβλεφθεί για τα στερεά απόβλητα (δημιουργία δύο μεγάλων βιομηχανικών μονάδων στην Κρήτη). Έχουν όμως δρομολογηθεί σοβαρά έργα διαχείρισης των απορριμμάτων. Σημειώνεται ότι, όπως αναφέρεται αναλυτικά στα οικεία κεφάλαια, το Πρόγραμμα κατασκευής των εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων και των υδατικών ταμιευτήρων, που είχαν προβλεφθεί, έχει σχεδόν ολοκληρωθεί στο σύνολό του.
4. Ενδιάμεσος βαθμός κάλυψης του προταθέντος προϋπολογισμού παρατηρείται στις κατηγορίες **Ζώνες φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος** (47%) και στην **Οργάνωση μεταποιητικών υποδοχέων** (39%). Για την πρώτη κατηγορία διαπιστώνεται υστέρηση στις αντίστοιχες δράσεις, ενώ για τη δεύτερη δεν ολοκληρώθηκε το προβλεπόμενο Πρόγραμμα.

5. Στην κατηγορία **Γεωργικές υποδομές** σημειώνεται πολύ μεγάλη υπερκάλυψη του προταθέντος προϋπολογισμού, η οποία όμως πρέπει να θεωρηθεί πλασματική, γιατί τα μεν στοιχεία υλοποιήσεων περιέχουν και ενισχύσεις παραγωγών για βελτιώσεις των εκμεταλλεύσεων, που δεν είχαν περιληφθεί στο μακροπρόθεσμο του ΠΠΧΣΑΑ 2000.

Συνολικά, οι σημαντικές ομάδες έργων και δράσεων, που περιλαμβάνει ο προταθείς προϋπολογισμός 2000-2015 του ΠΠΧΣΑΑ –εάν αφαιρεθούν οι γεωργικές υποδομές– έχει καλυφθεί μόνο κατά 51% έως τον Ιούνιο 2012 και πρέπει με βεβαιότητα να προβλεφθεί ότι στο τέλος του 2015 θα υπάρχει σοβαρή υστέρηση υλοποιήσεων.

A.1.1.β.3: Συνθετική αξιολόγηση της υπάρχουσας κατάστασης - Προβλήματα και Προοπτικές (εναλλακτικές προτάσεις) για την αειφόρο ανάπτυξη της Κρήτης

(Οι χάρτες εκτός κειμένου **E1** και **E2** συνοδεύουν τη συνθετική αξιολόγηση)

Μετά και την αξιολόγηση των στρατηγικών κατευθύνσεων του ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ σε μεγάλες θεματικές ενότητες, η οποία προηγείται, στο παρόν κεφάλαιο επισημαίνονται οι προοπτικές που αφορούν μικρό αριθμό στρατηγικών πρωτοβουλιών προτεραιότητας για την Περιφέρεια, σε θέματα αιχμής, με βάση την υφιστάμενη εμπειρία και την ανάλυση των νέων δεδομένων. Στην επισημάνση αυτών των στρατηγικών πρωτοβουλιών έχουν συνεισφέρει και οι επαφές με τους αρμόδιους περιφερειακούς φορείς και άτομα, γνώστες των περιφερειακών προβλημάτων, δυνατοτήτων και προοπτικών.

Από τις προδιαγραφές, με βάση τις οποίες εκπονείται η παρούσα Μελέτη, προβλέπεται ότι δύναται να αντιμετωπιστούν στο παρόν Στάδιο²⁶ ‘εναλλακτικές προτάσεις’. Για το θέμα διατυπώνονται δύο ενστάσεις, εκ των οποίων η πρώτη σχετίζεται με το ότι πριν ολοκληρωθεί το Στάδιο Α της αξιολόγησης δεν είναι δυνατό να διαμορφωθεί μελλοντικό σχέδιο, το οποίο αποτελεί άλλωστε το αντικείμενο του επομένου Σταδίου Β της Μελέτης. Η δεύτερη ένσταση αφορά σε λειτουργικά θέματα, σχετικά με την έως σήμερα πρακτική, να εξετάζεται δηλαδή στις χωροταξικές μελέτες μια εκδοχή (εναλλακτική προοπτική) τάσεων, στην οποία ‘στηρίζονται’ οι άλλες συνήθως εξεταζόμενες εκδοχές (εναλλακτικές προοπτικές), οι οποίες προσδιορίζονται συχνά με αλλαγές επί της εικόνας των τάσεων. Σήμερα, οι αλλαγές που επιφέρει η οικονομική κρίση έχουν διαρθρωτικό χαρακτήρα και, για αυτό το λόγο, ανάλογες πρακτικές όχι μόνο δεν ενδείκνυνται, αλλά εάν υιοθετηθούν, θα έχουν πιθανότατα αποπροσανατολιστικό χαρακτήρα για τον χωροταξικό σχεδιασμό.

Πέραν των ανωτέρω, επειδή λόγω της κρίσης δεν είναι γνωστές οι μελλοντικές χρηματοδοτικές δυνατότητες, σκόπιμο είναι οι μελλοντικές στρατηγικές πρωτοβουλίες για την Κρήτη να μην εξαρτώνται απόλυτα από τους διαθέσιμους πόρους²⁷ και να μην απαιτούν πακτωλό χρημάτων. Έχει ήδη επισημανθεί το γεγονός ότι η κρητική κοινωνία υπερτερεί σε επιχειρηματικότητα και είναι από τις λιγότερο εξαρτημένες από την υποστήριξη του δημόσιου τομέα, σε σχέση με τις άλλες περιφέρειες της χώρας. Έχουν αναπτυχθεί δομές έρευνας και καινοτομίας σε πολύ υψηλότερο –αν και όχι ακόμη επαρκή– βαθμό, οι οποίες σε συνθήκες περιορισμού του μεγέθους και της παρέμβασης του κράτους, που είναι μια πιθανή μακροχρόνια αλλαγή που επιφέρει η κρίση, έχει τη δυνατότητα να στηριχθεί σε δυνάμεις που δεν εξαρτώνται από το κράτος.

Σε συνέπεια με τα προηγούμενα, επιλέγεται να προωθηθούν οι ακόλουθες στρατηγικές επιλογές προτεραιότητας:

²⁶ Στο ιδιωτικό συμφωνητικό για την εκπόνηση της Μελέτης αναφέρεται “Κατά την εκπόνηση του Α.1. σταδίου δύναται να προσεγγιστούν και τα στοιχεία Ε: “Εναλλακτικές δυνατότητες” και ΣΤ: “Περιγραφή της υφιστάμενης κατάστασης του περιβάλλοντος”, του Παραρτήματος ΙΙΙ: “Περιεχόμενο Στρατηγικών Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ)”, της ΚΥΑ 107017/2006 “Εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της οδηγίας 2001/42/ΕΚ...”, (ΦΕΚ 1225 Β).” Έχουμε περιλάβει στο Στάδιο Α.1 την περιγραφή της υφιστάμενης κατάστασης του περιβάλλοντος, σύμφωνα με το τμήμα ΣΤ του παραπάνω Παραρτήματος ΙΙΙ, όπως προβλέπεται ως δυνατότητα στο Ιδιωτικό Συμφωνητικό.

²⁷ Ίσως και ανεξάρτητα από την κρίση, εκτιμάται ότι είναι καιρός οι μελλοντικές δράσεις να έχουν διαρθρωτικό χαρακτήρα, διότι πολλά χρήματα δαπανήθηκαν (π.χ. σε οδικές υποδομές δευτερεύοντος δικτύου) δίχως να έχουν ουσιαστικά αποτελέσματα και πολλές φορές είχαν και αρνητικά.

1. Θεσμική κατοχύρωση της διαδικασίας για την προετοιμασία των δράσεων της επόμενης Προγραμματικής Περιόδου, 2014-2020

Την ίδια περίοδο που προωθείται ο χωροταξικός σχεδιασμός, προωθείται και ο επιχειρησιακός, δεδομένου ότι προετοιμάζονται τα Τομεακά και τα Περιφερειακά Προγράμματα. Τα χρονοδιαγράμματα των δυο Υπουργείων δεν ταυτίζονται απόλυτα, δίκως όμως και να αποκλίνουν σημαντικά. Το Υπουργείο Ανάπτυξης έχει άλλο γρήγορο βηματισμό (timing), ενώ το Υπουργείο Π.Ε.Κ.Α. έχει σαφώς καθυστερήσει²⁸. Από την πλευρά της, στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της, η Περιφέρεια Κρήτης ανέλαβε και έχει οργανώσει Επιτροπή –με Σύμβουλο– να προσεγγίσει τις συνιστώσες και να εκπονήσει το νέο Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα.

Ας επιχειρηθεί συνεπώς, κεντρικά και περιφερειακά, να επωφεληθεί η Κρήτη από τη συγκυρία και η συνεργασία να γίνει θεσμικά και όχι παρεμπιπτόντως. Μόλις ολοκληρωθεί η αξιολόγηση του ισχύοντος Περιφερειακού Πλαισίου (αρχές Νοεμβρίου) να οργανωθούν κοινές συναντήσεις εργασίας των αρμοδίων επιστημόνων των δύο Υπουργείων, καθώς και των αντίστοιχων περιφερειακών. Οι μελετητές της Αξιολόγησης και της Αναθεώρησης του ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης τίθενται στη διάθεση των ενεχόμενων φορέων.

2. Θεσμική και χρηματοδοτική υποστήριξη της ερευνητικής δραστηριότητας και έλεγχος / μέτρα για τη συνεχή βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου του πληθυσμού

Η καινοτομική και υπερτοπική ερευνητική δραστηριότητα, που αναπτύχθηκε και καταξιώθηκε με κέντρα το Πανεπιστήμιο και το Πολυτεχνείο Κρήτης, καθώς και με το Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας, πρέπει να υποστηριχθεί θεσμικά και χρηματοδοτικά, από φορείς της Περιφέρειας και τις υγιείς τοπικές Επιχειρήσεις, διότι εξ αιτίας της κρίσης και της μη επαρκούς χρηματοδότησης της έρευνας στην Ελλάδα, το φαινόμενο της φυγής των νέων ερευνητών με προσόντα είναι ιδιαίτερα έντονο. Η χρηματοδότηση που απαιτείται είναι πολύ μικρή, απλά ικανή να στηρίξει αξιοπρεπές εισόδημα στους νεαρής ηλικίας ερευνητές, ώστε να παραμείνουν και να εργάζονται στην Κρήτη. Υπενθυμίζεται ότι, εκτός της Έρευνας στο πλαίσιο των Πανεπιστημιακών Ιδρυμάτων, το ΙΤΕ συμμετέχει στην ανάπτυξη δικτύων και επιχειρηματικών πρωτοβουλιών που απευθύνονται σε όλη την Ελλάδα και στο παγκόσμιο κοινό.

Στο μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού η κατάσταση στην Κρήτη έχει βελτιωθεί σε σχέση με τα ισχύοντα το 2000²⁹. Σήμερα, από την εξέταση ορισμένων δεικτών ευημερίας που αναλύθηκαν υποδεικνύονται τα εξής συμπεράσματα:

- η Κρήτη έχει υγιέστερη πυραμίδα πληθυσμού, από ότι ο μ.ό. της χώρας, η οποία μπορεί να αποτελέσει βάση για πρόοδο και ευημερία και ότι
- έχει βελτιωθεί η διαρροή εκτός σχολικού συστήματος των νέων ηλικίας δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που αποτελεί θετική εξέλιξη και η οποία πρέπει να ενισχυθεί και να καλύψει και τις ηλικίες νέων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Συνεπώς, απαιτείται εγρήγορση και υποστήριξη των υγιών φαινομένων, διότι η ενίσχυση της κατάρτισης και η μέσω αυτής βελτίωση του επιπέδου των γνώσεων, των ικανοτήτων και της παραγωγικότητας του ανθρώπινου δυναμικού, αποτελεί ένα από τα κρίσιμότερα στοιχεία για

²⁸ Θεσμικά (στον λεγόμενο εφαρμοστικό νόμο) προβλέπεται ότι η Αναθεώρηση των ΠΠΧΣΑΑ θα έχει ολοκληρωθεί τον Δεκέμβριο του 2012, όπου πρόσφατα δόθηκε παράταση έως και τον Σεπτέμβριο 2013.

²⁹ Στο ισχύον ΠΠΧΣΑΑ αναφέρεται «η Κρήτη δεν έχει δείκτες, που να δημιουργούν ιδιαίτερη αισιοδοξία. Οι απόφοιτοι της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι αναλογικά λιγότεροι σε σχέση με το μέσο όρο της Χώρας. Η ενίσχυση της κατάρτισης και η μέσω αυτής βελτίωση του επιπέδου των γνώσεων, των ικανοτήτων και της παραγωγικότητας του ανθρώπινου δυναμικού, αποτελεί ένα από τα κρίσιμότερα στοιχεία για την περαιτέρω ανάπτυξη της Κρήτης και για την πιο ισορροπημένη πρόσβαση του πληθυσμού της στην κοινωνία της γνώσης».

την περαιτέρω ανάπτυξη της Κρήτης και για την πιο ισορροπημένη πρόσβαση του πληθυσμού της στην κοινωνία της γνώσης.

3. Αλλαγή του προτύπου κατανάλωσης του χώρου και εμπλουτισμός των πόλεων της Κρήτης με λειτουργίες και διεύρυνσή τους στα μικρότερα αστικά κέντρα της

Είναι πλέον αναγκαίο ο υποκείμενος σχεδιασμός να εξειδικεύει πραγματικά τον υπερκείμενο και όχι να τον παρακάμπτει, με φραστικές διατυπώσεις. Δεν δύναται να αγνοείται το γεγονός ότι σπαταλήθηκε πολύ χρήμα για ανάπτυξη του δομημένου³⁰ αποθέματος, ενώ εξακολούθησε η άμετρη κατανάλωση του χώρου, με επέκταση της οικιστικής χρήσης σε νέες περιοχές, εις βάρος γεωργικών, δασικών ή και άλλων θεωρητικά προστατευόμενων εκτάσεων, με τον κύριο όγκο των κατασκευών να αναφύεται στις παράκτιες ζώνες.

Είναι ευκαιρία, τώρα, την περίοδο της μεγάλης κρίσης στον τομέα των κατασκευών, να κατοχυρωθούν θεσμικά, σε επίπεδο εθνικής πολιτικής, η τήρηση της αρχής της συμπαγούς πόλης και ο δραστικός περιορισμός της εκτός σχεδίου δόμησης, με άμεση κατάργηση των εν ισχύ παρεκκλίσεων αρτιότητας και κατάτμησης. Σε επίπεδο περιφερειακής πολιτικής πρέπει να γίνουν οι απαραίτητες προσαρμογές στα θεσμοθετημένα ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ και να δοθούν οι αντίστοιχες κατευθύνσεις στα υπό εκπόνηση.

Συγχρόνως, στρατηγικής κατεύθυνσης πρωτοβουλία αποτελεί η προσπάθεια για την αναβάθμιση του ρόλου των Πόλεων της Κρήτης και την εξειδίκευση του διαπεριφερειακού (Ηράκλειο, Χανιά) και ενδοπεριφερειακού ρόλου τους, με παράλληλη δημιουργία ή και ενίσχυση υφισταμένων δικτύων συνεργασίας, με Πόλεις των γειτονικών Χωρών, που συνδέονται με τους επιλεγμένους αναπτυξιακούς άξονες.

Στο θεσμοθετημένο Πλαίσιο, σε εφαρμογή του «οριστικού» Σχεδίου Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (Potsdam, Μάιος 1999), προβλεπόταν ο εμπλουτισμός του δικτύου των αστικών κέντρων της Κρήτης, με τον πολιτικό στόχο για χωρική ανάπτυξη εξισορροπημένη και πολυκεντρική, για πόλεις (και αστικούς σχηματισμούς) δυναμικές, ελκυστικές και ανταγωνιστικές, για νέα σχέση συνεργασίας πόλεων και υπαίθρου. Σε αυτήν την κατεύθυνση πρέπει να επαναπροσδιοριστεί ο ειδικός ρόλος των σημαντικών πόλεων της Κρήτης, ώστε να ενταχθούν οργανικά στα διευρωπαϊκά δίκτυα συνεργασίας, λαμβάνοντας υπόψη τις υφιστάμενες σήμερα δυνατότητες και τάσεις, όχι μόνον σε υποδομές, αλλά και σε εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού, το οποίο τελικά πρόκειται να κληθεί να πραγματώσει τον εκάστοτε επιλεγμένο ρόλο.

Αλλά και στα μικρότερα οικιστικά κέντρα της Περιφέρειας απαιτείται να υποστηριχθούν και να δημιουργηθούν συναφείς υποστηρικτικές υποδομές εμβέλειας, ώστε να υποβοηθηθεί η συνεργασία των πόλεων και της υπαίθρου, με δημιουργία πλεγμάτων, τα οποία σκοπό έχουν να καταστήσουν τον χώρο συνολικά ελκυστικό, με άξονες αναφοράς την έρευνα και τεχνολογία, τον πολιτισμό, την παραγωγή και πιστοποίηση γεωργοπεριβαλλοντικών προϊόντων, το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, τον ποιοτικό τουρισμό, τη χρήση, λειτουργία και επίδειξη εγκαταστάσεων με ειδικές υποδομές και ρόλους.

³⁰ Κατασκευάστηκαν στην Κρήτη, την περίοδο 2001-2011, 75,0 τ.μ. νέου χώρου ανά νοικοκυριό 2001.

4. Υποστήριξη της κοινής πολιτικής προστασίας και ανάδειξης του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος

Η προώθηση της πολιτικής για συνδυασμένη ανάδειξη των τομέων του Πολιτισμού και της προστασίας του Φυσικού Περιβάλλοντος, προσδίδοντας έμφαση στην πολυπολιτισμικότητα της Κρήτης, με τη δημιουργία δικτύων ολοκληρωμένων και πολλαπλών παρελθόντων αρχαιολογικών πάρκων - χώρων, καθώς και διεθνών εστιών πολιτιστικής παραγωγής (επιστημονική γνώση, σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία), με παράλληλες εφαρμογές νέων τεχνολογιών, δεν απαιτεί ειδικές χρηματοδοτικές ενισχύσεις. Απαιτεί προσήλωση στο στόχο και απαίτηση συνέργειας με τις εν λειτουργία δομές.

Η δημιουργία στο Ρέθυμνο του Κέντρου Ενιαίας Περιβαλλοντικής Πληροφόρησης - Ενημέρωσης αποτελεί ουσιαστικό κρίκο για την προώθηση της κοινής πολιτικής, δεν απαιτεί ιδιαίτερη χρηματοδότηση³¹, αλλά απαιτεί κινητοποίηση του συνόλου των φορέων, που συνέβαλαν στην υποστήριξη της πρότασης.

5. Παράλληλη ανάπτυξη των δύο συνεργαζόμενων τομέων του τουρισμού και της γεωργίας

Απαιτείται διατύπωση και εφαρμογή συνολικής στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την αξιοποίηση των τοπικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων για τους δύο συνεργαζόμενους τομείς του Τουρισμού και της Γεωργίας, με κατάλληλα μέτρα χωροταξικής και περιβαλλοντικής πολιτικής, ανεξάρτητα από εξελίξεις στον ευρύτερο διεθνή χώρο και τις ρυθμίσεις στον τομέα των πολιτικών ανταγωνισμού, όπως αυτές πρόκειται να διαμορφωθούν.

Η ενθάρρυνση της παραγωγής γεωργοπεριβαλλοντικών προϊόντων και η ενίσχυση της μεταποιητικής δραστηριότητας σε προϊόντα του πρωτογενή τομέα (με τη μέθοδο των αυξημένων δημοσιονομικών μέτρων), με στόχο να αυξάνεται η προστιθέμενη αξία των προϊόντων και με κατεύθυνση την ποιότητα, σταθερότητα, τυποποίηση, εκμετάλλευση του θεσμού της ονομασίας προέλευσης και την επιθετική πολιτική προώθησής τους με αποτελεσματικά δίκτυα διανομών, στο εσωτερικό και στο εξωτερικό, αποτελούσε ήδη στόχο για το ισχύον ΠΠΧΣΑΑ Κρήτης.

Στον τομέα της τουριστικής δραστηριότητας καταδείχτηκε ότι η Κρήτη χάνει μερίδια, διότι οι καθημερινότητές της επιμένουν στο πρότυπο του μαζικού τουρισμού. Επιβάλλεται η αλλαγή προτύπου, η οποία επίσης δεν απαιτεί χρηματοδοτήσεις, αλλά απαιτεί ισχυρή κινητοποίηση της Περιφερειακής Διοίκησης και όσων φορέων έχουν επίγνωση του προβλήματος, ώστε να την αποκτήσουν και οι υπόλοιποι. Θα χρειαστεί εξειδίκευση της έννοιας 'ήπια τουριστική ανάπτυξη', η οποία απαιτείται να συσχετιστεί με τον αριθμό των μόνιμων κατοίκων ανά γεωγραφική ενότητα (με μέγιστη ανοχή: 1 κάτοικος / 1 επισκέπτης - τουρίστας).

6. Ανάπτυξη επιδεικτικών πιλοτικών και παραγωγικών εφαρμογών ΑΠΕ στην Κρήτη

Αξίζει να επιχειρηθεί η δημιουργία αναπτυξιακού περιβάλλοντος για την προώθηση των ΑΠΕ και των τεχνολογιών που αναπτύσσονται γύρω από αυτές, ώστε η Κρήτη να αποτελέσει κέντρο επιδεικτικών πιλοτικών και παραγωγικών εφαρμογών, με την προϋπόθεση ότι θα προωθείται η θεσμική κατοχύρωση και η χρηματοδότηση μόνον των δράσεων που πληρούν τις προϋποθέσεις για σύγχρονη εξασφάλιση συνθηκών βιώσιμης ανάπτυξης, με αξιόπιστο περιβαλλοντικό υπόβαθρο.

³¹ Διατίθενται κτιριακές υποδομές –βλ. τεύχος Πιλοτική Δράση ARCHI-MED, όπου αναφέρονται αναλυτικά τα στοιχεία των ερευνητικών φορέων που συνέπραξαν.

Απαιτείται επιστημονική επεξεργασία, λαμβάνοντας υπόψη σύνθετες παραμέτρους, ώστε να κατοχυρωθεί επισήμως ένα ασφαλές όριο παραγωγής ενέργειας ανά περιφερειακή ενότητα, διότι σήμερα η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας αδειοδοτεί οποιονδήποτε, με το σκεπτικό του 'όποιος προλάβει'. Την επεξεργασία αυτή και την πρόταση των ανώτερων ορίων δεν μπορεί παρά να την προτείνει, να την θεωρήσει αντικείμενο δημόσιου διαλόγου και να την κατοχυρώσει θεσμικά παρά μόνον η ΡΑΕ, ως μόνος αρμόδιος φορέας ικανός να εγγυηθεί αξιοπιστία.

Αναφέρεται ως παράδειγμα ότι, η Κρήτη – πιλοτική Περιφέρεια θα μπορούσε να «καλύπτει το 100% των αναγκών της το 2020 από ΑΠΕ», φυσικά διασυνδεδεμένη με το εθνικό δίκτυο και η δέσμευση αυτή να προβάλλεται ως διεθνές τουριστικό προϊόν «Κρήτη - Πράσινο νησί», δεδομένου ότι η Ευρωπαϊκή δέσμευση για όλες τις χώρες - μέλη, με έτος στόχο το 2020, είναι να καλύπτουν το 20% των αναγκών τους σε ενέργεια από ΑΠΕ.

Μια τέτοια απόφαση -ή κάποια παραπλήσια, φυσικά- έχει για την Κρήτη άμεση επικαιρότητα και προτεραιότητα, διότι από ιδιώτες έχουν ήδη κατατεθεί αιτήματα -εκ των οποίων μερικά μάλιστα προωθούνται- για την εγκατάσταση στο νησί εκτός κλίμακας δραστηριοτήτων παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ.

A.1.1.β.4: Αξιολόγηση ισχύοντος θεσμικού πλαισίου

Όλες οι προτάσεις και οι αιτούμενες μελλοντικές ρυθμίσεις, που αναφέρονται στο τεύχος της αξιολόγησης, υποστηρίζονται από την σε διάφορες περιπτώσεις τεκμηριωμένη από το ΣΤΕ άποψη ότι οι διατυπώσεις των Περιφερειακών Σχεδίων κατισχύουν αυτών των Ειδικών Πλαισίων, επειδή αποτελούν εξειδίκευση. Τα δε ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ, από την πλευρά τους, οφείλουν να εναρμονίζονται και να εξειδικεύουν τις διατυπώσεις του Περιφερειακού Πλαισίου. Προκύπτει σαφώς το **‘ισχυρόν’** του ΠΠΧΣΑΑ, παράμετρος που αξιολογείται θετικά όσον αφορά το ισχύον θεσμικό πλαίσιο.

Με την έννοια αυτή ακόμη και η ανίσχυρη διάταξη που περιλαμβάνεται στο Ειδικό Πλαίσιο για τις ΑΠΕ *‘Τα Γ.Π.Σ. και τα Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π. δεν μπορούν να εισάγουν περιοριστικές ρυθμίσεις για την ανάπτυξη έργων Α.Π.Ε. πέραν όσων ήδη προβλέπονται με τις διατάξεις του παρόντος Ειδικού Πλαισίου’* καταργήθηκε βάσει της παραγράφου 4 του άρθρου 9, του Ν. 3851/2010.

Γενικά, όπως αναλυτικά καταγράφονται στο κεφάλαιο A.1.1.α.2-1, τα κύρια χαρακτηριστικά των πρόσφατων νόμων *‘εθνικών πολιτικών’* είναι από-ρυθμιστικά³², εάν στόχο του θεσμικού πλαισίου αποτελεί η βιώσιμη χωρική ανάπτυξη και συγχρόνως η προστασία του περιβάλλοντος. Εκτιμάται ότι αυτή την χρονική στιγμή, στερείται νοήματος η λεπτομερέστερη αξιολόγηση του συνολικού θεσμικού πλαισίου, το οποίο εξελίσσεται επί το χειρόν, σε καθημερινή βάση.

Φυσικά, δεν μπορεί κανείς να παραβλέψει το γεγονός ότι λόγω πολυνομίας στην Ελλάδα, η οποία εμπλέκει πολλούς φορείς για την έκδοση οποιαδήποτε διοικητικής πράξης απαιτείται πολλαπλάσιος, από ότι σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, χρόνος. Η αντιμετώπιση αυτού του ακανθώδους προβλήματος απαιτεί αποφάσεις και αντίστοιχα μέτρα για την επιτάχυνση των διαδικασιών σε όλα τα μέτωπα και όχι μόνον στο μέτωπο των στρατηγικών επενδύσεων, για τον λόγο ότι με αυτό τον τρόπο δημιουργούνται νέες λειτουργικές διαστρεβλώσεις.

Τέλος, σε σχέση με την παλαιότερη (έως το 2008, που ισχύει ακόμη σήμερα) νομοθεσία και με τα κύρια προβλήματα χωρικής ανάπτυξης για αντιμετώπιση είναι οι διατάξεις της εκτός σχεδίου δόμησης. Δεν έχει καθόλου επιτευχθεί ο δραστηκός περιορισμός της, όπως προβλέπεται από το Γενικό Πλαίσιο, ούτε η θεσμική κατοχύρωση των χρήσεων γης, που εάν θεσμοθετηθούν τέτοιες διατάξεις θα πρέπει να συνδυαστούν με την άσκηση ανάλογης φορολογικής πολιτικής. Αξιολογείται ότι τα θέματα αυτά πρέπει να επιλυθούν σε εθνικό επίπεδο και ότι δεν αποτελούν τοπικά ζητήματα προς επίλυση.

³² Βεβαίως, με την εξαίρεση του νόμου για το τοπικό και της συνθήκης για τη βιοποικιλότητα.